

\$3.00

ב"ה

לוח יומי הלכה למעשה

עם ליקוט שיחות - קודש ופתגמים קצרים מדא"ח

בין המצרים וימי הקיץ

חלק א

ו' תמוז - ער"ח מנחם אב ה'תשפ"ד

יו"ל על ידי

בד"צ דק"ק קראון הייטס

כאן צוה ה' את הברכה

מהדורת קאבאטשניק

לזכות
הרה"ת ר' **מנחם מענדל** זוגתו מרת **מלכה** שיחיו
ובניהם: **אברהם, ארי' זאב וישראל איסר** שיחיו
קאבאטשניק

להצלחה רבה ומופלגה בכל
ולנחת יהודי חסידי מכל יוצאי חלציו שיחיו

לזכות

הבחור התמים **לוי יצחק** שיחי' לרגל היכנסו לעול מצות ביום הבהיר כ"ח סיון
שיגדל להיות חי"ל – חסיד ירא-שמים ולמדן
ולזכות אחיו: **מנחם מענדל ויוסף** ואחותו: חי' שיחיו
והוריו: הרה"ח הרה"ת הרב **צבי הירש** זוגתו **בת-שבע**
שיחיו **סטאליק**

לעילוי נשמת
האשה החשובה מרת **רבקה** בת **צבי**
הירש ע"ה
שפריצער-יוסטמן
נפטרה כ"ט תמוז תשס"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
ע"י ולזכות בניה הרה"ת ר' **שמואל**
ויעקב שיחיו **שפריצער**
ובתה מרת **גיטל לאה** שתי' **סטאליק**
ומשפחתם שיחיו
לזכות
החייל בצבאות ה'
יוסף שי' בן שרה פעסל
לרגל יום הולדתו ט"ו תמוז
ל"שנת הצלחה"

לזכות
הרה"ת ר' **יהודה ליב** שי'
ולזכות זוגתו מרת **חנה** שתחי'
ובניהם ובנותיהם
רבקה, יצחק אלחנן, נתן, אהרן,
מאריאשא, מרים מושקא ובת-**שבע**
שיחיו **מרזוב**
לעילוי נשמת
הרה"ח השליח הרב **יוסף יצחק**
בן הרה"ח הרה"ת הרב **מאיר** ע"ה
איטקין
נפטר ו' טבת תשפ"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
הרה"ח הרב **שניאור זלמן**
בן הרב **יהודה איידל**
נפטר עש"ק ב' אייר תשפ"ד
ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת
הילד **שלום הלוי** ע"ה
בן יבלחט"א הרב **מנחם מענדל הלוי**
שליט"א
נפטר י"ב תמוז תשפ"ב
ו"הקיצו ורננו שוכני עפר"
ולזכות הוריו
הרה"ת הרב **מנחם מענדל הלוי**
וזוגתו מרת **נחמה רחל**
ומשפחתם שיחיו **טויבער**

ה'לוח יומי' יו"ל ע"י הבד"צ דק"ק קראון הייטס תשע פעמים בשנה
הכולל הלכות ומנהגים בקשר להמועדים וכו' במעגל השנה

רוצה שהקהילה שלך תהנה מהלוח היומי בקביעות?
צור קשר בטלפון: 347-465-7703 או באימייל daytodayguide@gmail.com

ההשתתפות בהוצאות הרבות של ה"לוח היומי", אפשר באמצעות האתר
www.daytodayguide.com

משרד הבד"צ 718-604-8000

לשעות המשרד המעודכנות

www.chcentral.org/resources/rabbonim

כמו כן אפשר לפנות לאתרא דרב

www.asktherav.com

תחת פיקוחו של המד"א וחבר הבד"צ הרב ברוין שליט"א

לוח יומי

הלכה למעשה

עם ליקוט שיחות-קודש ופתגמים קצרים מדא"ח

בין המצרים וימי הקיץ

חלק א

ו' תמוז - ער"ח מנחם אב ה'תשפ"ד

עם לקט הלכות לימי הקיץ

כולל הלכות לנסיעות, טיולים וימי הנופש

מאת

המרא-דאתרא וחבר הבד"צ

הרב יוסף ישעי' ברין שליט"א

בשיחת ר"ח מג"א תשמ"ח (מסרט הקלטה): "וכאן אויך המקום להזכיר אז בנוגע צו לימוד התורה איז דאך אויך דא דער ענין שהזמן גרמא, וואס בכלל איז דאך דאס די הלכות אין שולחן ערוך, וויסען די הלכות וועגן אט די טעג. וואס לפלא הכי גדול וואס מ'האט וועגן דערויף ניט געמאכט קיין טומעל, איז געבליבן דער טומעל וועגן הלכות בית הבחירה, און קיינער דערמאנט ניט, אז לכל לראש, הלכות שהזמן גרמא איז דאס מערער ווי הלכות בית הבחירה - די הלכות ווי זיי שטייען אין שולחן ערוך, הלכות פון די ט' ימים, און פאר דערויף - די הלכות פון די ג' שבועות, כמובן וגם פשוט".

בשיחת ש"פ דברים נגש"א: ס'איז נהוג צו מקדים ומוסיף זיין. . "טאמער משיח וועט זיך ח"ו פארהאלטן", ווארום "אחכה לו" שייבוא ביום זה ממש. . במילא באווארנט מען אז די החלטות טובות (פארבונדן מיט דער עבודה בזמן הגלות) איז "טאמער משיח וועט זיך ח"ו פארהאלטן". ובאמת, איז אויך נאך ביאת המשיח, וועט בלייבן און עס וועט זיין א המשך פון תורה ועבודה (והחלטות טובות) בזמן הגלות.

(1) וראה בשיחת ש"פ מסעי תשד"מ (חלקה הועתק להלן): ישנם דינים מיוחדים בנוגע להנהגה דבין המצרים, אבל דינים אלו כתובים כבר בשולחן ערוך, ספר שבואי ישנו אצל כל יהודי, ועכ"פ יכול להשיגו בקל, ויש להעמיד כל יהודי בחזקת כשרות שבואי לומד בשו"ע את פרטי הדינים השייכים לכל זמן וזמן, הלכות החג בחג, וכיו"ב בנוגע ללימוד הדינים המיוחדים לבין המצרים.

תוכן ומפתח

ה.....	פתח דבר
ז.....	יום ועש"ק פרשת חוקת, ו' תמוז
ז.....	יום שני, ט' תמוז
ז.....	יום חמישי, י"ב תמוז, חג הגאולה
ח.....	יום ועש"ק, י"ג תמוז, חג הגאולה
ח.....	שב"ק פרשת בלק, י"ד תמוז
ח.....	יום ראשון, ט"ו תמוז
ט.....	יום שני, ט"ז תמוז
ט.....	הלכות בין המצרים – יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה
	ליקוט שיחות קודש בענין מעלת ימי בין המצרים / תספורת / שידוכין ונישואין / שהחיינו / ריקודים, מחולות, וכלי זמר / ליזהר מסכנה, נסיעות וטיולים / טיפול רפואי / קניית בית, העברת דירה, ושיפוץ בית / הוראות כ"ק אד"ש בקשר לימים אלה / התוועדויות בימי בין המצרים
כ.....	ליל שלישי, אור לי"ז (טו"ב) תמוז
כ.....	יום שלישי, י"ז (טו"ב) תמוז – תענית שבעה עשר בתמוז, יהפך לשמחה
	שחרית / מנחה
כו.....	יום חמישי פרשת פינחס, י"ט תמוז
כו.....	יום ועש"ק פרשת פינחס, כ' תמוז
כז.....	שבת קודש פרשת פינחס, כ"א תמוז
כח.....	יום ועש"ק פרשת מטות-מסעי, כ"ז תמוז
כח.....	ש"פ מטות-מסעי, שבת חזק, כ"ח תמוז, מברכים חודש מנחם-אב
ל.....	יום ראשון, כ"ט תמוז, ערב ר"ח מנחם-אב
לג.....	מילואים
לו.....	לקט הלכות לימי הקיץ
	הנסיעה לקאנטרי / זמן היציאה / אופן היציאה / הנסיעה / מקום הנופש / השהיה בקאנטרי / זמני היום / הכנה לתפילה ותפילה / לימוד התורה / הנהגות נוספות / קניית אוכל ומוצרי מזון / מקום הקניה / הכשרות / הקפדות נוספות / טיולים / אכילה / בילוי במקום של בעלי חיים / שחייה / הלכות השייכות לשבת קודש / ערב שבת / זמן קבלת שבת לקטנים / מקום אכילת הסעודות / טלטול / פריסת בגד רטוב / הדלקת מזגן / הלכות השייכות לברכת הנהנין
מו.....	שיחות ואגרות קודש לימי הקיץ והנסיעה ל"דאטשע"
נז.....	קיצור דיני שכחה וטעות תענית י"ז תמוז – טבלא
נח.....	הערות וציונים להטבלא

פתח דבר

על-פי בקשת רבים, מגישים לנו לוח הלכות ומנהגים עם ליקוט שיחות קודש ופתגמים קצרים בדא"ח לימי בין המצרים יהפך לששון ולשמחה, וכן לימי הקיץ, במתכונת של לוח יומי.

מקורות להמובא בפנים ניתן למצוא בשולחן ערוך ונו"כ. ספר המנהגים-חב"ד. לוח כולל חב"ד. שיחות מאמרים ואגרות קודש. ועוד ועוד.

בכל מקום (בהערות) שצויין ל"שו"ת באתרא דרב", הכוונה לאתר www.AskTheRav.com בפיקוח הרב ברוין שליט"א. בכדי למצוא את התשובה המצוינת יש להזין באזור החיפוש שבדף הבית של האתר את מספר השו"ת במספרים (לדוגמא לסי' טו'צב יש לכתוב 15092), ואז בעזה"י תמצא את מבוקשך. נערך ע"י הרה"ח הרב מנחם מענדל שי' ראטנברג.

כל הלכה הזכרה בהזדמנות הראשונה המתאימה, אם כי כמה פעמים רלוונטית גם לימים הבאים, כפשוטו.

* * *

בשיחת יום ב' דר"ה תשנ"ב נאמר: "יש לעורר ע"ד לימוד ההלכות הצריכות לימים אלו, שבהם ישנם כמה וכמה שינויים בתפילה וכמה מנהגים וכו' – שילמדו הלכות אלו בשו"ע, או כפי שמצינו לאחרונה, שמדפיסים בלוחות השנה כמה וכמה הלכות השייכות לאותו הזמן, הלכות הצריכות, שתועלת מיוחדת בזה בפרט לאלו שאין להם ספרים מאיזו סיבה שתהי', או שיש להם ואינם יודעים היכן לחפש וכיו"ב, שע"י העיון בלוחות אלו – ע"ד לוח כולל חב"ד (ובב' האופנים או כפי שהוא תלוי על הקיר, או בתוך ספר קטן) שמלוקטים בו המנהגים וההלכות הצריכות – מוצאים בנקל את ההלכות האמורות. ולכן דבר נכון ביותר הוא שכאז"א יעניין בלוחות הנ"ל, באופן שכל ההלכות דימים אלו יחקקו בזכרוננו, מפני שלפעמים כשמתעוררת שאלה בזה נמצאים במעמד ומצב שאסור להפסיק ולשאול, או שאין את מי לשאול, ויתירה מזו – לפעמים אינו יודע כלל שצריך לשאול".

* * *

כרגיל בכגון דא, נדפסו כמה תזכורות מענייני "הלכתא למשיחא"², מתוך ציפיה ותשוקה לגאולה

(2) במדור "הלכתא למשיחא" נזכרו לפעמים גם דיני טומאה וטהרה, והוא ע"פ המבואר בתניא (אגה"ס סכ"ו – קמג, א) שלימות המשיח יצטרכו לידע הלכות טומאה וטהרה. (ומצות בטלות לעת"ל – היינו בתחא"מ דוקא. ואכ"מ). וכ"מ מזה שהובאו הלכות אלו ברמב"ם ביד החזקה, דאל"ה מאי דהוה הוה (וכפי שהוכיחו עד"ז בכ"מ – ראה לדוגמא שו"ת הרי בשמים ח"ג סע"ה. ולהעיר, שמש"ה"ש ק"ש בד"ן תק"ש בכ"מ ש"י"ב ב"ד שהביאו הרמב"ם – יש ליישב ע"פ שיחת ליל ג' דחה"ס תשמ"ח). ולהעיר גם מצורת הבית להתו"ט (יחזקאל מ"ב, כ) בטעם ההרחבות גבולי הר הבית לעת"ל. וזכר לדבר, מארז"ל (פסחים ג, א) שדיני נגיעים אלהות יקרין בבעה"ז, וקפויין – היינו קלים להבנה (חדא"ג מהרש"א שם. בניהו שם) – לעוה"ב. (אבל ראה מה שפ' במאירי שם. וראה גם הגהות יעב"ץ ומלא הרועים שם). ועפ"ז, קיום היעוד "את רוח הטומאה אעביר וגו'" (בשלימות עכ"פ) הוא בתקופה שני' דימוה"מ, בתחא"מ, וכמובן מכ"מ. וראה גם לקו"ש ח"א ע' 221. סה"מ מלוקט ח"ב ע' רפ. סה"ש תנש"א ח"ב ע' 576 ובהערות 9-108. ועוד. ולהעיר מאג"ק ח"ז ע' שנו. ואכ"מ בזה. (ומש"כ בלקו"ש חכ"ה ע' 263 שלא יצטרכו ללמוד גם הל' שבת – בפשטות קאי בתקופה שני' דוקא. אבל, לפ"ז צ"ע הכוונה בהע' 51 שם, שכפה"ג ר"ל שהל' שבת ונדה לא נז' בתניא שם. ועצ"ב החילוק). כן להעיר מד"ן נט"ו בזה"ב בכדי שיהיו גרילים לאכול בטהרה לעת"ל (שו"ע אדה"ז סי' קנח ס"א). וראה גם ב"ח יו"ד סוס"י קפג – לענין נדה אחרי שיבנה המקדש. (אבל באג"ק ח"ג ע' קנג שגם בתקופה ראשונה דימוה"מ ל"ש טומאת נדה, משא"כ שאר טומאות. וראה גם לקו"ש ח"ד ע' 27 הע' 59. וי"ל). וראה זה פלא, בס' שערי ג'ע' (אורח צדיקים דרך ז) שבסוף אלף הששי יתנוצץ אור תוס' ש' יעביר רוח"ט ויהיו קצת מצות בטלות כגון פרישות טומאה וטהרה וכו'.

[והנה, בתניא שם (קמג, ב) שהנגלות יהיו גלוים ויודעים לכל איש ישראל בידיעה בתחלה בלי שכחה וא"צ לעסוק בהם. ומשמעות הדברים, שצ"ל הלימוד בהם תחילה, פ"א עכ"פ, אבל א"צ עסק. וכן פ' בלקוטי ביאורים (קארף). וכ"מ גם בסה"ש תנש"א (שם). וכן לעיל שם ע' 575, שהדגיש תיבת "לעסוק"). וכ"ה להדיא בר"ד משיחת ש"פ צו תשמ"ח. וראה גם ר"ד אחו"ק תשמ"ח].

אמנם, בהמשך הענין, ש"גם אפשר וקרוב הדבר שידעו מפנימיות התורה כל גופי התורה הנגלית כמו אברהם אבינו ע"ה ולכן א"צ לעסוק בהם כלל". (ורק ערב רב שלא יזכו למטעם דחיי שהוא פנימיות התורה צריכים לעסוק במשנה להתיישב כח הס"א הדבוק בהם). ור"ל, שלפי ב' זה, ת"ח א"צ כלל ללמוד הנגלות לעת"ל, והיינו גם ללא התעסקות. (עיי"ש בסה"ש בהערה 89. לקוטי ביאורים שם. וראה בשער האמונה פנ"ו בארוכה. וצע"ק שבכ"מ מבואר להדיא ע"ד לימוד הנגלה לעת"ל – ראה לקו"ש חט"ז ע' 39 בשוה"ג להע' 45. ר"ד משיחת יום שמח"ת תשמ"ח. כ"ח חשוון תשנ"ב. וכ"ה בכמה מאמרי דא"ח – ד"ה והמשכילים יזהירו תש"ב. הבאים ישרו תשל"ח. השמים כסאי תשמ"ח. ואולי הדיוק בתניא שם רק "גופי התורה הנגלית" (וכמ"ש לפנ"ז בתניא שם, ש"יהי' גם עיקר עסק התורה ג"כ

האמיתית והשלמה תיכף ומיד ממש³, שאז אפשר יהיה לקיימן כפשוטן להלכה למעשה מיוסד על הוראות כ"ק אד"ש בריבוי שיחות, ומהן:

"מדובר כמ"פ לאחרונה, אז לויט אלע סימנים שטייען מיר היינט אויף דעם שוועל פון דער גאולה, ווען "הנה זה (משיח) בא", ותיכף ומיד רגע לאח"ז – כבר בא. דערפון איז אויך מובן בנוגע צו דער עבודה פון אידן וואס פאדערט זיך . . . אז א אידן'ס אויפפירונג אין אלע ענינים אין זיין טאג טעגלעכן לעבן אויך בזמן הזה תיכף ומיד פאר דער גאולה – איז מעין ובדוגמת דעם לעבן און הנהגה פון אידן בימות המשיח ממש. [וואס דאס איז אויך די **הדגשה המיוחדת בתקופה האחרונה בהנוגע דעם לימוד פון "הלכתא למשיחא", די הלכות וואס זיינען נוגע צו דעם לעבן פון אידן בזמן הגאולה**]⁴."

"מוסיפים גם בהתשוקה והגעגועים להגאולה . . . שענין זה נעשה גם ע"י ההוספה בלימוד התורה בעניני הגאולה וביהמ"ק, אשר, הלימוד בענינים אלו ממחר ומזרז עוד יותר קיומם בפועל ממש, כך, שמהלימוד יוצאים תיכף ומיד לפגוש את משיח צדקנו, ואומרים לו שזה-עתה סיימו ללמוד כמה הלכות הקשורות עם ביאתו! נוסף לכך שכיון ש"אחכה לו בכל יום שיבוא", נכללים ב"הלכות הצריכות להן" [לנשים] בכל יום כו"כ דינים דהלכות קרבנות וכיו"ב⁵."

"דער אויבערשטער בעט זיך ביי אידן אז זיי זאלן זיך עוסק זיין ב"סדר קרבנות" . . . ובכלל זיך עוסק זיין בתורת עולה כו' (וואס דורכדעם איז כאילו הקריב כו') – און דאס וועט ברענגען דעם הקריב עולה וכו' **כפשוטו** – המלך המשיח כו' בונה המקדש כו' וחוזרין כו' מקריבין קרבנות כו' ככל מצותה האמורה בתורה במהרה בימינו ממש, וכנ"ל – ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו כו' כמצות רצונך⁶."

* * *

הערה כללית: הזמנים שנכתבו כאן הם לשכונת קראון הייטס. כיון שאי אפשר לצמצם, וישנם כמה גורמים היכולים להשפיע על הדיוק בזה, לפיכך ראוי להקדים [או לאחר, לפי הענין] את הזמן במידת-מה – ולא לחכות לרגע האחרון⁷.

מערכת "לוח יומי"

ר"ח תמוז תשפ"ד

ברוקלין נ. י.

בפנימיות המצות וטעמיהם הנסתרים". ועד"ז הוא בכ"מ (ראה גם סה"ש תש"ד ס"ע 107 ואילך. סד"ה וה' ביום ההוא תשכ"ב. ועוד). ולהעיר מהמבואר בכ"מ (ראה דרך חיים סח, ד. חיים אדם לברך תרל"ח פכ"ג. סה"מ מלוקט ח"ה ע' עדר) במעלת לימוד הנפלאות דתורה מתוך גליא דתורה, בבחי' "ותלמודו בידו", משא"כ הפרטים המסתעפים, וכן שקו"ט ופלפולא דאורייתא, לאפשר לה בנגלה דתורה (ראה לקו"ש חכ"ז ע' 240. ולהעיר מוד"ה הנה ישיביל עבדי תשל"ב בתחילתו. ולהעיר גם מסה"ש תש"ג ע' 357. וצ"ע בסה"ש תשנ"ב ס"ע 27 (ואילך). ששקו"ט בתושב"ע יבטל לעת"ל. ובפשטות י"ל, שהכוונה שם לעמל ויגיעה ("במחשכים הושיבני") לברר ההלכה, שזה לש" לעת"ל – ראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי דרושים לפסח (ע' קד). ואולי קאי בתקופה שני' דוקא. ועד"ה הנה"ב בסה"ש שם ע' 510 – ראה בכ"ז קובץ העור"ב לך וחיי"ש תשע"ה. ועצ"ע, שבשער האמונה שם מפורש שמישיח לא ישיפע נגלה. וצ"ע. וראה גם שיחת אחש"פ תשמ"ו. ולהעיר משיחת ליל ח"י אלול תשמ"ב).

ועוד כתב באו"א בתניא שם (לפנ"ז), ש"למעשה יהיו צריכים [ערב רב] לפרטי הלכות איסור וטומאה **יותר מישראל** שלא יאירע להם פסול וטומאה ואיסור כי לא יאונה כו". ולכא' לפי ב'י זה, עדיין צריכים לפרטי ההלכות, אבל לא כמו בערב רב. וילע"צ.
(3) ובס' שערים מצוינים בהלכה עמ"ס זבחים (מכתב) אאמו"ר, ובתוספת נופך מאחמו"ר הרה"ג הרמ"ש שליט"א) בפתיחה, האריך מאד בגודל החיוב ללמוד דיני הקרבנות הנהוגים לעת"ל. ובתוך הדברים הביא פרפרת נאה מס' אמרות טהורות (תהלים קיט, קסו) על מאור"ל (ושבת לא, ב) שבשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו וכו' צפית לישועה פלפלת בחכמה כו', וצ"ב מה ענין זל"ז. וגם למה לא אמר "פלפלת בתורה". אלא דשניהם ענין אחד, שאם ישיב שציפה לישועה, ישאלו אותו "פלפלת בחכמה", דחכמה זה סדר קדשים (כמבואר בשבת שם), דהיינו אם למד סדר קדשים, שהמצפה לישועה מפלפל בסדר קדשים, כי זולת זה על כרחך לא ציפה לישועה, והא בהא תליא, והמצפה לישועה מפלפל בחכמה.

(4) שיחת שמח"ת תשנ"ב – סה"ש תשנ"ב ע' 39. – חלק מההדגשות אינן במקור.

(5) משיחה לנשי ובנות חב"ד, ספר השיחות ה'תשנ"ב כרך ב ע' 485.

(6) לקוטי שיחות חלק יח ע' 341.

(7) נתבאר בארוכה בכינוס תורה בבית חיינו "770", חוה"מ פסח תשע"ח.

בשיחת ש"פ מטו"מ תשמ"ח⁸: נוסף ללימוד ההלכות ד"בין המצרים", הן פרטי ההלכות השייכות לכל שלשת השבועות והן פרטי ההלכות השייכות לתשעת הימים, כדי לידע את המעשה אשר יעשו (כל זמן שמישהו צדקנו עדיין לא בא), וכללות האבילות על החורבן והגלות כמארז"ל "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה" – צריכה להיות הוספה מיוחדת גם בחלקי התורה שעוסקים **בעניני הגאולה ובנין ביהמ"ק השלישי**, כמדובר כמ"פ בארוכה. ונקודת הענין – שביטול החורבן והגלות הוא (לא כ"כ ע"י התבוננות בחומר ירידת הגלות) אלא **בעיקר** ע"י התבוננות במעלת הגאולה. . לעורר הכוסף והתשווקה והגעגועים, ובמילא, הבקשה והדרישה כו', להגאולה העתידה, שע"ז ממחרים ומזרזים את הגאולה בפועל ממש, ולא עוד אלא שמגלים את הפנימיות והטוב שבענין החורבן והגלות, אתהפכא חשוכא לנהורא.

יום ועש"ק פרשת חוקת, ו' תמוז

ביום הששי פ' חקת נהגו יחידים להתענות, לפי שבאותו היום נשרפו עשרים קרונות מלאים ספרים בצרפת. ולא קבעו אותו בימי החודש⁹, מפני שמתוך שאלת חלום נודע להם שיום הפרשה גורם גזירת התורה, ש"זאת חקת התורה" מתרגמין "דא גזירת אורייתא". וגם בשנת ת"ח נחרבו שני קהילות גדולות באותו היום, כמ"ש בסליחות שחיבר בעל השפתי כהן [=הש"ך].

אע"פ שאדם שומע כל התורה כולה כל שבת בצבור חייב לקרות לעצמו בכל שבוע ושבוע פרשת אותו השבוע שנים מקרא ואחד תרגום. ונוהגין מטעם הידוע לגמור כל הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום ערב שבת אחר חצות. [ומצוה מן המובחר שישלים אותה קודם שיאכל בשבת שחרית, ועדיף לפני שחרית].

העברת הסדרה שמו"ת – פ' חוקת.

חייב אדם למשמש בבגדיו עם חשיכה.

זמן הדלקת נרות שבת קודש בשעה 8:08.

יום שני, ט' תמוז

"בחדש הרביעי בתשעה לחדש הבקעה העיר". ומכל מקום, אין מתעניין בט' בו אלא בי"ז, מפני שאף על פי שבראשונה הבקעה בט' בו, כיון שבשניה הבקעה בי"ז בו, תיקנו להתענות בי"ז בו משום שחורבן בית שני חמור לנו. ולא רצו לגזור גם בט' בו, שאין מטריחין על הציבור יותר מדאי¹⁰.

יום חמישי, י"ב תמוז, חג הגאולה

יום הולדת את כ"ק אדמו"ר מהור"י צ בשנת תר"ם.

יום בו נתבשר – בשנת תרפ"ז – שהוא חפשי מגלותו אשר הגלה – אחרי שהיה תפוס במאסר – על עבודתו בחיזוק התורה והיהדות.

בשיחת ליל י"ב תמוז תשמ"ח (מסרט הקלטה): די התחלה פון היינטיקען יאר. . פון ימי הגאולה פון נשיא דורנו, פון רבי'ן דער שווער, ממילא איז דאך לכל לראש איז "פותחין בברכה" פון זאגען "א גוט יום טוב", אט די אלע וואס זיינען דא און די אלע וואס הערען און די אלע וואס מ'וועט זיי דערנאך איבערגעבען אדער צו וועלכע ס'וועט דערגיין, איז דאס פאר יעדערען און פאר אלעמען צוזאמען, ביז ווי ער זאגט אין דעם מכתב הידוע. . פון בעל הגאולה אפילו אזא מין וואס בשם ישראל יכונה, איז אויך א מצוה אים איבערגעבען דער ענין פון "א גוט יום טוב", און אז דאס מיינט אים און בני ביתו און דורך דערויף חלקו בעולם.

(8) בספר השיחות ע' 560.

(9) ט' תמוז שנת ה'ד – שבלי הלקט סי' רסג. ושם שהי' ביום ו' פרשת "זאת חקת התורה", "דא גזירת אורייתא" – פירושו ביום ו' – דא גזירת אורייתא. אבל בפסוק ובתרגום הוא ללא וי"ו. (ויש שכתבו שהי' בשנת ה'ב. וראה במבוא לשה"ל מהדורת מירסקי ע' 12). ובמגילת איבה ד"ה ועתה בני: ה' תמוז. ושם: "דא" בגימטריא ה'. אלא שאא"פ לפי קביעות החדשים שהי' בתמוז יחול ביום עש"ק. (10) וי"א שבעל נפש יתענה גם בט'. מיהו בירושלמי איתא שבראשונה היה גם כן בי"ז אלא מפני הצרות טעו בחשבון. וראה בארוכה בלקו"ש ח"ח ע' 308 בהערה 9 ואילך ובשה"ג.

ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ: בשני ימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל יתועדו אנ"ש, לטובה ולברכה בגשמיות וברוחניות, כאשר הוקבע מאת אבינו הראשון הוד כ"ק אאזמו"ר רבינו הזקן זצוקללה"ה נב"מ זי"ע. בהתועדות זו ידברו אנ"ש שיחיו איש את רעהו בשבת אחים בחיזוק קביעות ושיעורי הלמוד, והנני שולח להם את ברכתי כי ישא השם פניו אליהם בגו"ר.

כמה פעמים הורה כ"ק אד"ש¹¹ ללמוד המאמר ד"ה "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה" תרפ"ז [אנשים נשים וטף], שכן, הדפסת מאמר זה והפצתו לחגיגת י"ב תמוז הראשונה, מהווה הוראה נצחית ללמוד מאמר זה בימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז בכל שנה ושנה. ובאופן דלימוד ברבים, כמובן מתוכן כללות המאמר והמכתב שרצונו וחפצו של בעל הגאולה שילמדוהו ברבים דוקא, באופן ד"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה". ובלית ברירה יכולים להסתפק גם בלימוד בפחות מעשרה, עד ללימוד ביחיד, אמנם, מובן וגם פשוט, שלכתחילה יש להשתדל ככל האפשרי שיהי' הלימוד בעשרה דוקא.

בי"ב תמוז תקע"ו נמסר לדפוס שולחן ערוך כ"ק אדמו"ר הזקן בפעם הראשונה.

אין אומרים תחנון.

יום ועש"ק, י"ג תמוז, חג הגאולה

אין אומרים תחנון.

יום בו יצא כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לחרות.

המאסר הותחל רבע על שעה השלישית אור ליום רביעי חמשה עשר בסיון תרפ"ז. התעכב בגלות – בעיר קאסטרטאמא – עד חצי שעה אחר חצות היום יום רביעי שלשה עשר בתמוז תרפ"ז.

ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לחג הגאולה: הנני שולח מאמר . . . השתתפותי עם ידידנו אנ"ש שיחיו בכל מקום מושבותיכם להצלחה, ולהיות אתכם עמכם בהתועדותכם בדבר חיזוק דרכי החסידות בקביעות ושמירת זמני למודי דא"ח ולהתעורר בקיום עניני הלימוד . . . אלקינו ואלקי אבותינו יברך את כללות אנ"ש [אנשי שלומינו] הם ביתם זרעם וזרע זרעם בתוך כלל אחינו בני ישראל, השם עליהם יחיו, בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר.

העברת הסדרה שמות – פ' בלק.

חייב אדם למשמש בבגדיו עם חשיכה ובפרט שלבשו בגדי שבת ויום טוב לכבוד חג הגאולה י"ב-י"ג כסלו.

זמן הדלקת נרות שבת קודש בשעה 8:04 (18 דקות לפני השקיעה).

שב"ק פרשת בלק, י"ד תמוז

קבלת שבת כבכל שבת.

מנהג האשכנזים שאין השליח ציבור מכריז בשבת שקודם הצום ע"ד הצום הבעל"ט, יהפך לשומחה. פרקי אבות פרק ו'¹².

מוצאי שבת קודש בשעה 9:10.

יום ראשון, ט"ו תמוז

יום בו הגיע כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לביתו בלענינגראד אחרי ששחרר מגלותו בקאסטרטאמא,

שלימות הגאולה¹³.

11) שיחות ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז תשמ"ח – התוועדות ע' 13. ד"ה עשרה שיושבין ד"ב תמוז תשמ"ב (בלתי מוגה). ועוד. וראה ש"פ חוקת תש"נ – התוועדות ע' 409. ואף חילקו לקראת י"ב תמוז תש"נ.

12) נהוג להחמיר שלא לבטא האזכרות שבפסוקים בשעת הלימוד כשיאנו פסוק שלם. ומפי השמועה שכן הורה כ"ק אד"ש בקשר לאמירת פרקי אבות, לפי שהוא לימוד, משא"כ ב"כגווא" שהוא תפילה (והארכנו בדבר בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ג ס"ג במילואים (ג) בשו"ג הא' להערה בד"ה ובהיותי בזה. וש"נ). ובפרק זה – במשנה י פסוק "עד יעבור" ופסוק "מכון לשבתך" אינם בשלימות.

בנוגע לאמירת קדיש דרבנן – ראה אצלנו שו"ת באתרא דרב סי' כז'תתקכג. וש"נ.

13) שאז ה' יכול לברך ברכת הגומל.

חמשה עשר בתמוז האט דאך דער ענין וואס איז שייכות במיוחד און פארבונדן מיטן ענין פון שמחה והגאולה פון נשיא דורנו פון רבי'ן דער שווער. וואס דאס איז דער קיימא סיהרא באשלמותא פון דעם חודש הגאולה. וכמדובר כמ"פ, וויבאלד אז אין דעם טאג קען מען אויפטאן, וויבאלד אז דאס איז קיימא סיהרא באשלמותא, אויף כל ימי החודש שלאח"ז, כולל אויך דעם ענין פון יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, מער ווי מ'טוט אויף, ווי מ'קען אויפטאן, אין שאר ימות החודש¹⁴.

יום ההילולא¹⁵ של האור החיים הקדוש¹⁶.

יום שני, ט"ז תמוז

משיחת ט"ז תמוז תשל"ה, נדפסה בלקוטי שיחות¹⁷: זיך גרייטן, באופן המתאים, צו די איין-אויך צוואנציק טעג וואס נאך ט"ז תמוז . . דארפן אויך אידן מקדים זיין, נאר פאר'ן אנקום פון די דריי וואכן אנהויבן טאן דאס וואס איז א "רפואה" צו די ענינים בלתי רצוים וואס זיינען פארבונדן מיט די 21 טעג . . און דעריבער פאדערט זיך, אז אין אט די קומענדיקע טעג – אין יעדן פון די 21 טעג – זאל זיין א ספעציעלע השתדלות אין לימוד התורה און נתינת הצדקה (א הוספה – ביי די וואס זיינען דערין אפגעהיט פון פריער). [כמובן – נתינת הצדקה נאר בימי החול]. היות אז די שלמות פון יעדער ענין שבקדושה [סיי פון לימוד התורה, סיי פון קיום המצות] ווערט דערגרייכט ווען עס ווערט געטאן בעשרה מישראל . . דעריבער דארף מען זיך באמיען ווי ווייט מעגלעך, אז אט די ענינים זאלן געטאן ווערן בציבור, בעשרה מישראל: לערנען תורה בציבור און געבן צדקה בציבור . . דארף דעריבער זיין בכל יום מימים אלו א גרויסע השתדלות און התחזקות אין [עבודה פון] תפלה (און אין אן אופן פון צבור דוקא – במכש"כ מהנ"ל) . . און אין די אלע דריי קיום – אויך אין תפלה (צוזאמען דערמיט וואס עס דארף זיין דער כובד ראש פארן דאוונען) – זאל זיין די תנועה פון שמחה, "עבדו את ה' בשמחה". [ועיי"ש עוד הוראות מפורטות].

הלכות בין המצרים – יהפכו¹⁸ ימים אלו לששון ולשמחה

כיון שבשבעה עשר בתמוז התחילו צרות החורבן, לכן נוהגין קצת אבלות מיום זה עד אחר תשעה באב. ובעוה"ר כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאלו נחרב בימיו. ואם יתבונן בזה יקרע סגור לבבו.

בר"ד משיחת י"ב תמוז תשד"מ (מסרט הקלטה):

דער ראגאטשאווער טענה'ט, אז דער ענין פון בנין בית המקדש און חורבן בית המקדש, איז חורבן בית המקדש – איז דאס א **דבר נמשך**. ס'איז ניט דער פשט אז דער בית המקדש איז חרב געווארן מיט קארגע צוויי טויזנט יאר צוריק, און פון דעמאלט האט מען אן **אבילות ישרה [ישנה]**, וואס דערפאר אז ס'קומט תשעה באב און די דריי וואכן, וכיוצא בזה בכל יום – זאגט מען "ותחזינה עינינו" און מ'איז מתפלל על הגאולה וכו' אויף א זאך וואס האט געטראפן מיט העכער ניינצן הונדערט יאר צוריק – זאגט ער: ניין! דער חורבן בית המקדש איז דאס **בכל יום ויום**, במילא איז דערפון פארשטאנדיק ווי אזוי ס'דארף זיין די געשריי "עד מתי" בכל יום ויום! און ער זאגט אז דאס איז גאר א בפרוש'ער ירושלמי: עס שטייט אין ירושלמי אז **כל מי שלא נבנה בית המקדש בזמנו**, איז **"כאילו חרב בית המקדש בזמנו"**! ס'איז דורכגעגאנגען ניינצן הונדערט יאר, מיט נאך יארן לאחרי זה. וויבאלד אז ביום חמישי פרשה פינחס [תאריך אמירת השיחה] און ס'איז שוין לאחרי תפילת מעריב, ולא נבנה בית המקדש – דארף מען וויסן זיין, אז עס דארף זיין דער געשריי

14) ר"ד משיחת מוצאי ט"ז תמוז תשל"ו (מסרט הקלטה). ועד"ז בכמה שיחות קודש.

15) נזכר בכמה שיחות קודש, וכן ע"ד השייכות להבעש"ט, וששניהם שייכים לדוד מלכא משיחא – ראה בכ"ז לקו"ש ח"ב ע' 515. סה"ש תשמ"ז ח"ב ע' 469. **וש"נ**. שם ע' 471. אג"ק ח"י"ע ע' תכא. וראה שיחות ט"ו תמוז: תשי"ז. תש"כ. תשל"ו. תשל"ט. תשמ"ה. וראה שיחת ש"פ צו תשמ"ב. בלק תשמ"ג. י"ז תמוז תשמ"ה. י"ב תמוז תשמ"ז. **ועוד**.

ולהעיר ממאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית ע' תנ: שידוע שיש נשמות גם עכשיו שהם זרוזים יותר לענין העל' בהיכלות העליונים אף לנשמות הגבוהות מהם כמ"ש הבעש"ט על אוה"ח שמתמיד ה' מוצאו בהקדם בהיכל דמשיח כו'.

16) הקדוש – כ"ה בכ"מ בשיחות קודש ואג"ק. וראה שיחות ש"פ מצורע תשל"ג. ט"ו תמוז תשל"ו. אבל להעיר מלקו"ש ח"ב ע' 509.

17) ח"י"ג ע' 280 ואילך.

18) בטעם שקובעים דיני אבלות לפני תשעה באב, אף ש"אחכה לו בכל יום שיבוא" ומקוים שת"ב יבתבל – ראה שיחת ש"פ פינחס תשל"א.

אויף דער גאולה כאילו חרב ביום חמישי פרשה פינחס! . . . און וויבאלד אז אידן האבן נעכטן געשריען "עד מת", און אייער-נעכטן געשריען "עד מת", און כל הימים שלפני זה געשריען "עד מת", דערנאך רחמנא ליצלן חרב בית המקדש, היינט אינדערפרי אדער היינט בייטאג – איז דערפון פארשטאנדיק ווי אזוי עס דארף זיין דער געשריי "עד מת" איצטער! וכאמור – דאס איז ניט אן ענין פון א פשט'ל. דאס איז א הלכה אין תורה, אז אין תורה שטייט "מי שלא נבנה בית המקדש בימיו" איז כאילו כך וכך. שטעלט מען זיך פאר, בשעת וואס נשרף בית המקדש, און דערביי שטייט א איד, וואס איז א הארטער איד, א שטיינער איד, מיט א "לב האבן" און זעט ווי אזוי ס'איז חרב בית המקדש בימיו – וואלט ער דאך געקערט א וועלט! זאגט תורת אמת און תורת חיים, הוראה בחיים [כ"ק אדמו"ר שליט"א צעק בקול]: קער א וועלט היינט!¹⁹

בלקוטי שיחות²⁰: בשעת עס דערנענטערן זיך די טעג פון בין המצרים און א איד הויבט זיך אן אריינטראכטן ווי גרויס ס'איז די פינסטערניש פון זמן הגלות בכלל און פונעם זמן פון עקבתא דמשיחא בפרט, קען ער דאך, ר"ל, אריינפאלן אין מצב פון יאוש, ניט וויסנדיק ווי אזוי ער וועט קענען בייקומען די אלע שוועריקייטן. ער ווייס טאקע אז דורך (און פון) דער מאטערניש און יסורים אין זמן הגלות וועט דערנאך ארויסקומען אן עילוי בשעת דער גאולה; אבער איצט געפינט ער זיך דאך פארט אין אזא פינסטערן און ביטערן גלות – ווי קען ער איצט בייקומען די אלע שוועריקייטן? איז אויף דעם די הוראה, וואס לערנט און איז מעווד, אז אדרבה דוקא אין דעם דור, דרא דעקבתא דמשיחא, האט מען דעם גילוי פון פנימיות התורה וואס האט מגלה און מפרסם געווען דעם תוכן פנימי פון די טעג – אז אין זיי איז דא דער תוקף האהבה פון דעם אויבערשטן צו אידן; און אלס הקדמה צו די טעג האט מען דעם חג הגאולה פון י"ב-י"ג תמוז, וואס האט באוויזן ווי מען קען אין דעם זמן הגלות גופא ארויסברענגען אט דעם עילוי פנימי בגילוי (באופן אז ס'ווערט בטל דער העלם והסתרה אויך אין חיציגות); און דאס איז מעווד און מחזק אידן צו קאכן זיך אין די טעג איז דעם פנימיות'דיקן תוכן פון גלות, ועל אחת כו"כ אז ער זאל ניט באוויקט ווערן פון דער ביטערקייט און אראפגעפאלנקייט פון מצב הגלות – [ער מוז היטן אלע דיני אבלות וכו' פון בין המצרים, ווי עס מאנט זיך ע"פ שו"ע, אין אלע פרטים, אבער ער געפינט עצות ע"פ התורה צו טאן אין עניני שמחה אויך אין די טעג – לדוגמא: דורך מאכן א סיום מסכת וואס ווערט א "יומא טבא לרבנן" אויך אין די טעג (ביז אז מ'קען עסן א סעודה של בשר ווען מ'מאכט א סיום מסכת אין די ט' ימים); אדער בכלל קאכן זיך נאך מער אין לימוד התורה וואס איז משמחי לב, ובפרט אין דעם לימוד פון הל' בית הבחירה וכו' (וועגן בנין ביהמ"ק וכו') וואס דורך דעם לימוד בתורה אין עניני "צורת הבית" איז "אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין הבית"] וואס די הנהגה ברענגט ארויס לידי גילוי די פנימיות פון בין המצרים – ווי זיי וועלן זיין לעתיד לבא – אז יפכו ימים אלו "לששון ולשמחה ולמועדים טובים".

בנוגע צום זמן פון חורבן ביהמ"ק: מצד אחד איז דעמאלט דער חיוב על פי תורה פון "מתאבל על ירושלים", פון דער צווייטער זייט איז דוקא בין המצרים דער זמן וואס פארלאנגט א התחזקות מיוחדת אויף ניט אראפפאלן ביאוש פון גלות ח"ו, וויסן, כסיום וחזרתם הפטרות פ' מסעי אז מעתה קראת לי אבי אלוף נעורי אתה, ומה טוב – אויף מעווד זיין זיך און אידן בכלל אין דעם חושך כפול ומכופל פון עקבתא דמשיחא און דערצו נאך בבין המצרים – דורך דעם חזוק ב"אחכה לו בכל יום שיבוא" און לערנען און עוסק זיין זיך אין "צורת הבית ותכונתו ומוצאיו ומובאיו וכל צורתו ואת כל חוקותיו"²¹.

בר"ד משיחת ש"פ מסעי תשד"מ: כאשר נמצאים בזמן דבין המצרים, יש להוסיף בכל עניני תורה ומצוות' באופן של "שטורעם", כולל – "שטורעם" מיוחד בענין השמחה. ובדאי אין הכוונה ל"שמחה מעושה" ש"צובט את לחיו" כדי שיחשבו שהוא שמח, ועאכו"כ כאשר עושה תנועה של מחיאת כפים, אלא שמחה אמיתית שחודרת ברגש הלב. ומטעם זה משתדלים לנצל כל הזדמנות כדי לערוך התוועדות בזמן דבין המצרים – שמחה אצל המתוועדים ושמחה למעלה, מכיון שע"י ההוספה בשמחה ממעטים ומבטלים את כל העניינים הבלתי רצויים דבין המצרים, ועד שפועלים את ענין הנחמה, נחמה בכפליים בפועל ממש.

19) ולהעיר מצ"ח חגיגה ה, א: נמצא גדולה יותר צרותנו מהדור שבשעת החורבן כי בימיהם ה' החורבן רק ביים א' וכו' ואנחנו מחריבים המקדש בכל יום מחדש ואצלנו ראוי להיות חורבן ביהמ"ק אבלות חדשה לא אבלות ישנה כי בכל יום נחרב מחדש. וראה ע"ז בצ"ח סוכה כט, א.

20) ח"ח ע' 316.

21) שם ע' 411.

בר"ד משיחת ש"פ מסעי תשמ"א: בשעת עס קומט עקבתא דמשיחא, און אין עקבתא דמשיחא גופא – בין המצרים כו' – דארף מען טאן אין די ענינים פון הפצת היהדות, הפצת המעניות, די מבצעים, וואס זיי במיוחד אטאקירן דעם גלות. און אע"פ אז ער האט אנדערע עניני תורה ומצוות – זיינען דאס די ענינים שהזמן גרמא. און אפילו אויב ער איז פארנומען מיט התבוננות ניט (נאר) אין גדלות האל, נאר אין שפלות האדם, וואס דאס איז אתכפאי און אתהפכא, ער קומט צו צו דער הכרה אז ער איז א בר"ד גלייך מיט אלעמען – אעפ"כ דארף זיין דער "חדוה תקיעא בליבאי מסטרא דא", און ער דארף גיין טאן און מפיק זיין "פקודי ה' ישרים משמחי לב", וואס דאס מיינט מצוות, כפירוש הפשוט שבזה, און ווי דער רמב"ם שרייבט אז עס דארף זיין "עבדו את ה' בשמחה". בשעת מ'גייט אין גאס אין די טעג און מ'רעדט מיט א אידן, איז אמת טאקע איצטער טאר מען ניט מאכן קיין חתונות און ניט טאן אנדערע עניני שמחה – דארף ער אבער ניט זיין פאכמורעט און אומעטיק, ווארום אין אזא אופן וועט ער ניט קענען פועל זיין. ווי מ'זעט דא אין ארצות הברית, וואו מ'וויל אז יעדער זאך זאל געטאן ווערן "סמילינג", און דוקא דעמולט ווערט נתקבל, אנדערש האט דאס צו יענעם קיין שייכות ניט. עס קען טאקע זיין א ריכטיקע זאך ע"פ שכל, בשעת אבער מ'זאגט דאס ניט אין אזא אופן – איז ניט דאס איז ער אויסן, ס'איז ניט אין ד' אמות שלו, און "אזלת לקרתא הלך בנימוסי!" ובפרט אז דאס איז ניט (נאר) דער נימוס פון דער "קרתא", עס איז דער נימוס פון דעם אויבערשטן וואס "עוז וחדוה במקומו". איז בשעת ער לייגט תפילין מיט א אידן – דארף ער זיין בשמחה גדולה, דערפון וואס ער האט ביי יענעם אויפגעטאן דעם "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". און ווי די גמרא דערציילט וועגן אן אמורא וואס "בדח טובא", האט מען ביי אים געפרעגט: עס שטייט דאך "בכל עצב יהי מותר [און דוקא "אז ימלא שחוק פינו"]! האט ער געענטפערט "אנא תפילין מנחנא". די הנחת תפילין האט אים גורם געווען צו "בדח טובא". עאכר"כ אז מ'לייגט תפילין מיט א צווייטן, ועאכר"כ אז מ'לייגט תפילין מיט איינעם וואס דורך איין מאל לייגן תפילין נעמט מען אים ארויס פון דעם סוג פון "קרקפתא דלא מנח תפילין", וואס דורך דעם דווקא טוט מען אויף אז יש לו חלק לעולם הבא, כמבואר אין פוסקים, און אזוי דארף ער זיין בשמחה אויך בא דער הפצה פון אלע עניני תורה ומצוות, און אזוי דארף ער זיין בשמחה אויך בא דער הפצה פון אלע עניני תורה ומצוות.

באור התורה²²: משל המלך כשהוא בדרך אפשר להשיגו לדבר עמו בקל יותר מכשהוא בביתו דמאן חשוב ומאן ספון, ועד"ז פי' העבודת ישראל²³ בשם הה"מ נ"ע פי' "כל רודפיה" להשיג גילוי אלקות, "השיגוה" דוקא "בין המצרים", כמשל הנ"ל²⁴.

ליקוט שיחות קודש בענין מעלת ימי בין המצרים

בכמה שיחות קודש, רבו מלספור, מבואר במעלת ימי בין המצרים, שלמרות שבחיצוניות נראים כימי מיצר ופרענות ח"ו, והוא זמן של העדר השמחה, ועד שיש דיני אבילות, פשוט שאינו ענין לעצבות ונפילת הרוח ח"ו. ואדרבה, הכוונה בהירידה היא לצורך עלי', וכשהירידה שלא בערך – עלי' שלא בערך. ויתירה מזו, שהפנימיות ואמיתיות דימים אלו גופא הוא טוב נעלה ביותר, העל' שבזה. ומה שהוא בהעלם – לפי שהוא מחסדים המכוסים, טוב הנעלם, שבשרשו הוא נעלה יותר מטוב הגלוי. וכפי שהוא בתורה "האמורים בפרשה", ולא במציאות העולם למטה, ה"ז אך ורק טוב. וע"י עבודת בין המצרים, "מן המיצר קראתי", במיצר הגלות, "נמשך מלמעלה ממיצר העליון דלית מחשבה תפיסא ב' כלל". ובזמן הגאולה יתגלה הטוב למטה ממש במציאות העולם, כיתרון האור מתוך החושך, "עניני במרחב י"ה", מרחב העצמי, שאז יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, ועד שמחה שלא בערך לשאר ימי שמחה. וכשהושבים ומדברים אודות שלושת השבועות בהתאם לאמיתיות ופנימיות הענינים (כפי שיה' בגלוי לבוא) – אזי במקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא, היינו שנהפכים לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

והתנוצצות וטעימה מזה ישנה כבר בזמן הגלות, ובפרט בדורות האחרונים, ובסמיכות לביאת המשיח, שאז נתגלה ענין של שמחה וגאולה בחודש תמוז, חג הגאולה י"ב ל"ג תמוז, ועד שהוא

(22) וישב ח"ה ע' תקת.

(23) פ' מסעי. וראה שם לקוטים למס' אבות פ"ב מ"ד. פ"ג מ"א. פ"ד מ"ו. ותוכן הדברים דומה מאד למשל "מלך בשדה" שבלקוטי תורה. אבל ראה ליקוט מענות קודש תשמ"ה ס"ע 110 ואילך.

(24) וראה כע"ז בד"ה צו את בני' תשכ"א ובשיחת י"ט תמוז תשכ"ח בסופה.

"חודש הגאולה", שדבר זה נראה בגלוי עוד לפני התחלת ימי בין המצרים – בכדי שמלכתחילה נדע ענינים הפנימי של ימים אלו. וככל שמתקרבים לגאולה האמיתית והשלימה פוחת והולך הרגש החורבן והגלות שבימים אלו, ומוסיף והולך ההרגש ההכנה לגאולה, הטוב שבימי בין המצרים, וכיון שנמצאים בסמיכות ממש לגאולה האמיתית והשלימה נרגש ומודגש ביותר וביותר הטוב דבין המצרים, שע"ז באים להעילוי והשלימות דגאולה האמיתית והשלימה. וכשעומדים על סף הגאולה שבאה תיכף ומיד ממש, מודגש רק הטוב דבין המצרים.

ומודגש בהתחלתו, י"ז בתמוז, בגימטריא "טוב", כיון שהוא "יום רצון לה'", ובדברים שאירעו בו, והראשון שבהם – בזמן ובתוכן – שבירת הלוחות, שאף שהוא ענין בלתי רצוי, יש בזה ענין טוב, ואדרבה – טוב נעלה ביותר, שע"ז ניתנו לוחות שניות, כפליים לתושי', ועד – עלמות אין מספר, באופן דאין סוף. וכן גם בסופם, בתשעה באב, שבו נולד משיח, התגברות מזלו של משיח צדקנו, ברגע החורבן.

ונתבאר גם הרמז והשייכות לפרשיות השבוע (מטות, מסעי, ודברים) שמדובר בהם בענינים השייכים לגאולה, כיבוש וירושת וחלוקת הארץ (כולל ג' ארצות, קיני קניזי וקדמוני שעתידין להיות ירושה לעתיד). וגם בפרשת פינחס – פינחס זה אליהו, מבשר הגאולה, ותוכנו – מנין בנ"י ורומז גם למנין העשירי לעת"ל, חלוקת הארץ כנ"ל, ענין הקרבנות (וקרבנות המועדים בפרט, שרומז גם על הפיכת הצומות למועדים טובים). [ולפנ"ז²⁵ – פרשת בלק, שבה נתפרש בתורה ע"ד ביאת המשיח].

וגם במספר השבועות, "שלושת השבועות", "בתלתא זימני הוי חזקה", הן חזקה בעניני קדושה, והן שע"י הירידה בדרגת שלשה, כאילו ישנה קביעות חזקה ותוקף, נעשית על"י שלא בערך לגמרי, שהתוכן הפנימי דבין המצרים הוא בנין בית המקדש השלישי, שכל מטרת הירידה והחורבן בכדי להגיע לעל"י דבית המקדש השלישי, בית נצחי, "בנינא דקוב"ה", שהוא לא בערך לבית הראשון והשני. וכן מספר "שלושת השבועות" מכוון כנגד "שלושה רגלים" (ועד"ז, ג' השבתות שבבין המצרים – כנגד "שלושה רגלים"). וכמו כן במספר הימים, כ"א יום, שסימנם "א"ך טוב" היינו שכל ימי בין המצרים הם באופן ד"א"ך טוב". ומכוון למספר ימי המועדים, כ"א ימים²⁶, שבזה מודגשת הניתנת כח להפיכת כ"א ימי בין המצרים לימים טובים ולמועדים. והוא מספר הימים גדול שקדים, שממהר להוציא פרח קודם לכל פרי, הזריזות ומהירות בתגבורת גדולה לבטל המניעות ועיכובים דגלות, ובפרטיות: שקדים מתוקים שבקטנותם הם מרים, ובגמר בישולם (בכ"א ימי בישול) מהתפכים למתוקים, שתוכן ימי בין המצרים להפכם לימי ששון ושמחה, ימים מתוקים ושמחים.

דיני בין המצרים מתחילים בליל י"ז תמוז²⁷.

תספורת

נוהגין שאין מסתפרין בימים אלו לא שערות הראש ולא כל שער שבגופו, הן אנשים והן נשים²⁸. ואסור לגדולים לספר את הקטנים.

בכלל זה, מריטת גבות, קציצת השפם וכל כיוצא בזה ואפילו של בית הסתרים. אבל השפם כל שמעכב את האכילה²⁹ מותר לקצוץ³⁰.

מי שיש לו בלורית מותר ומצוה לגלחה ואפילו בבין המצרים³¹.

(25) ובישית ש"פ בלק תנש"א: "כי גם כשקורין פרשת בלק בשבת שחל בו י"ז תמוז, נדחה התחלת "בין המצרים" ("צום הרביעי") ליום ראשון שלאחרי השבת ששייך לפרשת פינחס".

(26) באופן החשבון – ראה סה"ש תש"נ ח"ב ע' 567 הע' 40 ובשוה"ג. וראה שיחת ט"ו תמוז תשמ"ב.

(27) ראה שו"ת באתרא דרב ס' טו"צב.

(28) אבל יש להתיר לאשה להסתפר מטעמי צניעות או חשש חציצה (ואפילו לצורך טבילה לאחר ת"ב, כיון שנוהגין שלא לגלח ג' ימים קודם הטבילה) וכן ליטול שער הגוף כדי שלא תתנגה על בעלה או לצורך שידוכים (ואפילו בתשעת הימים).

מותר לנשים להסיר שיער ע"י אלקטרולזה או לזיור בבין המצרים – ראה שו"ת באתרא דרב ס' תרסה.

(29) וה"ה למוהל כל שמעכב המציצה מותר.

(30) אפילו בשבוע שחל בו תשעה באב – ראה שו"ת באתרא דרב ס' כב'תשד.

(31) ראה אצלנו בהלכה יומית אות רמג.

ולבעלי ברית, נחלקו הפוסקים מן הקצה אל הקצה, וכיון שרבו הדעות בזה, בשבוע שחל בו תשעה באב יש להחמיר כיון שהוא מדינא דגמרא, אבל מ"ז בתמוז ואילך יש להקל אם נצרך לכך. (וכשהל ת"ב בשבת, והמילה בשבוע שקודם ת"ב – במקום יש בראש לצדד להקל, והמיקל בזה אין מוניחין אותו).

קטן שהגיע לגיל שלוש שנים בימי בין המצרים: הנה, גזיזת השערות יש לדחותה לאחר בין המצרים. והיינו, בעשירי באב אחר חצות היום. אבל מה שנהגו להדר כו' [להרגיל את התינוק בענין נשיאת ט"ק וברכות השחר וברהמ"ז וק"ש שעל המטה] יש להתחיל מיום מלאות ג' שנים³².

מותר לקצר ולתקן פאה נכרית בימים אלו שאינה בכלל תספורת³³. בנוגע לתשעת הימים, ראה בלוח שם.

שידוכין ונישואין

מותר לבוא בקשרי שידוכים ולעשות "ווארט" ("לחיים") בימים אלו. אמנם, בתשעת הימים, מר"ח מג"א ואילך, לא יעשו סעודה, רק מיני מרקחת.

אין עושים נישואין – אפילו בלא סעודה – בימים אלו, ואפילו מי שלא קיים פריה ורביה.

אף במחזיר גרושתו יהיה חושש לזה בימים אלו משום דלא מסמנא מילתא.

מותר לעשות סעודת שבע ברכות בימים אלו ללא ריקודים ומחולות וכלי זמר³⁴.

שהחיינו

טוב לזהר מלומר שהחיינו בין המצרים על פרי או על מלבוש. וממילא לא יאכל הפרי³⁵ ולא ילבש הבגד. ומנהגו שאין מברכים שהחיינו בבין המצרים, ואפילו בשבת³⁶ (וה"ה בר"ח³⁷).

נוהגים איסור שלא לקנות או ללבוש מלבושים חדשים חשובים בימים אלו³⁸.

[ובפרטיות, שיש שהקלו אפי' בשבוע שחל בו (שו"ת פמ"א ח"ג סל"ז. ובשו"ת חת"ס אור"ח סקנ"ח (הובא במשנ"ב סתקנ"א בשעה"צ סק"ד. אבל במשנ"ב בפנים סק"ה לא הכריע, וציון לשע"ת שהביא כמה דעות) דכן עמא דבר. וראה אשרי האישי ס"ח ס"ה שכן המנהג גם כיום). ולאידך, יש שהחמירו גם מר"ח. ויש שהרחיקו להחמיר אפי' בשלושת השבועות (ראה תורת חיים סופר סתקנ"א סק"ג, שבזמננו אין המנהג להסתפר לפני ברית בכל השנה, וההיתר רק בתספורת הזקן. וראה בשד"ח מערכת בין המצרים ס"א סק"ז. שו"ת דברי ישראל וועלץ ח"ב לקוטי תשובות סק"ח. וראה מבית לוי ביהמ"צ ע"ו. ובאור"א קצת, בשו"ת שבה"ל ח"י ספ"א סק"ג, שגם לפני שבוע שחל כמדומה שלא מקילים במקומנו. אבל במקו"ח סתקנ"א ס"ד, שלפני שבת חזון ל"ח מנהג). והרבה פוסקים נקטו מילתא דמציעתא, להחמיר רק משבוע שחל בו. (כדעת הא"ר סק"ח, וכוות"ל פסק בפמ"ג במ"ז סק"ג. ובנז"ש סתקנ"א שכן הסכימו רוב המורים, ושכן המנהג. וראה גם שו"ת בנין ציון ח"א סל"א שאין לזוז מפסק הא"ר). וכיון שיו"ט שלו הוא, ואין אבלות ברגל, ולפני שבוע שחל בו הוא רק ממנהגא, אין להחמיר במקום הצורך. וההכרעה – ע"פ כה"ח סתקנ"א סק"י. ועוד.

ובנוגע לת"ב נדחה, בא"ר שם היקל וטעמו שהעיקר כהפוסקים שאין לו דין שבוע שחל בו. ובפמ"ג השמיט ד"ז. וראה גם בנין ציון וכה"ח שם שהקלו. ויש להוסיף, שאף שבדברים האסורים מן הדין העיקר להחמיר בשבוע שלפניו (וראה בשו"ת אמת ליעקב עלזאס סנ"א), אבל כיון שהעיקר לדינא שאין דין שבוע שחל בו, ורק ממנהגא נהגו לאסור, מקום בראש להקל בדבר שאסור רק רק מחמת מנהג כיון שיו"ט שלו הוא. והכרענו כן ע"פ שו"ת זר"א סע"ו].

ונער בר מצוה שלא הספיק להסתפר לפני בין המצרים, יסתפר קודם יום הבר מצוה בקטנותו, לפני שבוע שחל בו (וראה שם"ב לאאזמור"ק כקב"א לס"ח).

[וראייתו למי שהביא משו"ת חת"ס שם ד"לא לישתמט לשום אחד לנהוג להתיר תספורת לשמחות הנ"ל ונהגו כן במילה דוקא, ור"ל עפ"ז שאין להתיר לפדה"ב וכדומה. ולפענ"ד אינו מוכרח, ש"ל בדוחק דדברי החת"ס קאי אמש"כ לפנ"ז במנהג שבערי פראנקין להתיר אפילו לאבל ממש גלח בשלשים שלו לכבוד מילה. אבל בימי הספירה ובין המצרים שהוא רק ממנהגא לא קאמר. וחילא דילי שכן מצינו במקו"ח סתקנ"ג ס"ב להתיר לנער ברמ"צ ולבאיו (ולא זקינו ואחיו) להסתפר בימי העומר. ומ"מ, למעשה לא ראינו נוהגים להתיר לשאר שמחות].

(32) וראה אצלנו שו"ת באתרא דרב סי' יג'קיד.

(33) ראה שו"ת באתרא דרב סי' תרעט. וש"נ.

(34) ודלא כהמקפידים בזה – ראה שו"ת באתרא דרב סי' ח'תרצג.

(35) פרי שלא ימצא אחר תשעה באב ואינו יכול לשמור הפרי עד אז [במקרה] מפני שיתקלקל, מותר לברך שהחיינו ולאכול בין המצרים. ואם יכול לשמרו רק עד שבת, ישמרהו עד שבת ויברך אז. וה"ה, אם ימצא הפרי אחר תשעה באב, אלא שאינו יכול לשמור פרי זה הנמצא אצלו עד אז, שיפסד טעמו. טעה ואכל פרי חדש (ששכח שהוא פרי חדש או ששכח שהם ימי בין המצרים) ויברך ברכת הנהנין ולפני שטעם זכר שהוא פרי חדש נחלקו הפוסקים, ולהלכה – מברך עליו שהחיינו ויטעם קצת. טעה ואכל ולא בירך שהחיינו, לא ימשיך לאכול, ולא יאכל עוד מאותו פרי עד לאחר בין המצרים ואז יברך שהחיינו על פרי אחר ויכוון לפטור את הפרי שאכל ולא בירך עליו (ראה שו"ת באתרא דרב סי' לה'קצח – לענין ימי הספירה, והכא שאני).

אשה מעוברת מותרת לאכול פרי חדש בלא שהחיינו דשמא תתאוה ויגרום נזק לה ולולד. וכן חולה מותר לאכול פרי חדש, שהפירות פותחין לו תאותו לאכול דברים טובים, ובמקום חולי לא גזרו. וראה בארוכה במילואים.

(36) אף שאין עצב בה, לפי שהאיסור אינו משום אבלות (ראה מג"א סתקנ"א סקמ"ב).

(37) כ"ה בכתהארי"ל (שעה"כ ענין בין המצרים (פט, ג). ועוד). וראה הגהות רעק"א למג"א סקמ"ב.

(38) ואף למנהג שאין מברכים עליהם שהחיינו. אבל לא נהגו להחמיר שלא לקנות כלים חשובים – ראה בכ"ז בשו"ת באתרא דרב סי'

בגדים שאינם חשובים כל כך, מותר לקנותם וללבושם מי"ז בתמוז עד ראש חודש (ולא עד בכלל)³⁹, כגון: בגדים תחתונים, גרביים, ומנעלים חדשים. גם מותר לקנות וללבוש טלית קטן⁴⁰. כמו כן, מותר לקנות משקפיים⁴¹.

מי שנולדה לו בת, מברך שהחיינו בפעם הראשונה שרואה אותה⁴², אף בבין המצרים⁴³. וכן בפדיון הבן מברך שהחיינו ואפילו בבין המצרים, שלא יחמיץ המצוה. מותר לברך הטוב והמטיב בימים אלו.

ריקודים, מחולות, וכלי זמר

אסור לעשות ריקודים ומחולות מי"ז בתמוז ואילך.

אין לנגן⁴⁴ ואפילו לשמוע כלי זמר, ואפילו מוקלטת⁴⁵.

יש שהקילו בשירה בפה מוקלטת. אמנם, לדעת הרבה פוסקים הרי זה בכלל כלי זמר. וכל שכן, שיש להימנע מלשמוע הקלטות של שירה בפה הנשמע ככלי זמר (המכונה "אקאפעלע")⁴⁶. יש מקום להתיר לשמוע ניגונים איטיים המושרים ע"י בעל מנגן עם קצת "מנגינת רקע".

מותר וגם חובה לאדם לשמוע מוזיקה בשעת הנהיגה לזמן ארוך ובפרט במשך הלילה כדי שיהא עירני.

איסור שמיעת כלי זמר קיים גם במחנות קיץ. ובפרט שמטרת המחנה הוא לחנך הילדים עם יראת שמים. בקייטנות שיש צורך להרגיע הילדים הקטנים שלא הגיעו לחינוך, והמוזיקה אינה לשם שמחה, יש להקל להשמיע מוזיקה.

מי ששכר אומן ללמד את בניו חכמת המוזיקה, אם לומדים אומנות זה לפרנס עצמם יש להתיר ללמוד הלאה בבין המצרים מי"ז בתמוז עד ר"ח. אבל אם הלימוד אינו בכדי להתפרנס מזה, איכא איסורא⁴⁷.

נוהגים לאסור ריקודים ומחולות וכלי זמר אפילו בסעודת מצוה המתקיימות בימים אלו כמו בר מצוה, סיום מסכת, סעודת שבע ברכות וכדומה.

טו'תקסא. ובמקום צורך (כגון לכבוד הבית או כבוד שבת) – יש להתיר (לפני ר"ח), ויש להשתדל לקנות בהקפה, היינו שיגמור לשלם לאחרי ת"ב – ראה אצלנו שם.
 (39) משנ"ב סתקנ"א סקמ"ה.
 (40) שו"ת באתרא דרב ס' תתצא.
 (41) ולענין תשעת הימים – ראה להלן במקומו.
 (42) סדר ברה"נ פי"ב סי"ב.
 ולהעיר: יש הטוענים שמנהג חסידים לא לברך. וכמדומה גם הגרמ"ש ע"ה אשכנזי מסר כן בשם הגרש"ז ע"ה גארעליק. אבל לענ"ד לקבוע מנהג חסידים ובפרט כמנוגד לדברי הפוסקים ואד"ה בכללם זקוק למקור יותר יציב, והיינו דברי רבותינו נשיאנו או מסורת ברורה ונהוגה אצל כולם. ולולא דמסתפינא, אינא שמנהג חסידים הנ"ל כבר הביאו אד"ה"ז בלוח ברכת הנהנין פי"א סל"א (אבל הושמט בסדר ברה"נ. וראה אצלנו שו"ת באתרא דרב ס' טו'תקסא) שרבים טועים שלא לברך ברכות אלו, וד"ל. וראה שו"ת באתרא דרב ס' שנב.

(43) ראה שו"ע או"ח סתקנ"א, סי"ז. רמ"א שם. ולהדיא כתב כן בס' יעב"ץ דיני ביהמ"צ סק"ח, ברואה חבירו בביהמ"צ. וראה גם דע"ת שם. ופשוט שא"צ לדחות ראיית בתו – ראה לפאר ולברך ע' קג. וכ"כ כמה אחרוני זמננו.

(44) מי שפרנסה שלו בכלי זמר, מותר לזמר בבית אינו יהודי בכדי פרנסתו עד ראש חודש, אבל מראש חודש עד אחר תשעה באב אסור, ויום שבעה עשר בתמוז עצמו גם כן אסור.

(45) וכדמוכח בכ"מ. ודנו הפוסקים במנגן אצל גוים, ולגבי לימוד חכמת המוזיקה ועוד. ולהעיר, שבכ"מ מצינו שמאז ומקדם נהגו להחמיר אפי' בשירה בפה. ובמק"ח בקיצור הלכות סתקנ"א ס"א שאסור לשמוע קול זמרא דפומא אם לא בסעודת מצוה (אבל שם מיידי מר"ח מנ"א. וראה גם יומן ממוצ"ש אור לב' מנ"א תשמ"א, וכן בכינוס הילדים ג' מנ"א תשמ"א. יומן מוצאי ת"ב תש"ל ותשל"ב). והבו דלא לוסף להקל גם בטייפ. וראה גם א"א מבוטשאטש סוס' תקנב. שו"ת אג"מ או"ח ח"ד סכ"א סק"ד. אול"ש סכ"ב ס"ב. יחוד"ח ח"ו סל"ד. ובשו"ת מנח"י ח"א ס' קיא שהיא הלכה פסוקה באחרונים. ובמכ"ש ממה שהובא בפוסקים לגבי ימי הספירה. וראה גם לקמן בהערה בדיני טיולים בבין המצרים. [וראה המסופר בקובץ העו"ב גל' א"פח בשם הריל"ג. ולהעיר, שבגליון "שמועות" וכן בגליון "טאלקס ענד טיילס" נז' כמ"פ ובפשיטות בדיני בין המצרים, והוגה מכ"ק אד"ש, ולאחרונה נתפרסם (בתשורה וילהלם אברהם ו' תמוז תשפ"א ע' 18) צילום כתי"ק גם לקטעים אלו. וכ"ה בחוברת בין המצרים ש"ל לקראת ביהמ"צ תש"ד].

(46) ראה שו"ת באתרא דרב ס' ג'תתא.

(47) ובאמת, גם בכל השנה משחרב ביהמ"ק גזרו חז"ל שלא לנגן בכלי שיר. ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב ס' טז'תקמד.

סיום והכנסת ס"ת בימים אלו: באגרות קודש (במענה לשאלה בענין זה) שיש להתעניין בדבר, האם אי אפשר לעשות בזמן מתאים יותר, ומגלגלין זכות ליום זכאי. ושם, שהסברא לעשות לאחר ר"ח מנחם אב מושללת.

ליזהר מסכנה, נסיעות וטיוולים

הימים האלו עלולים לכל היזק ח"ו ולכן יש להיזהר מכל חשש סכנה.

צריך להיזהר מי"ז בתמוז עד ט' באב⁴⁸ שלא לילך יחידי מסוף ד' שעות עד סוף ט' שעות. וכן יזהרו בימים אלו שלא לילך בין חמה לצל. וכל זה רק במקום תהו שאין בני אדם הולכים שם, מה שאין כן במקום שבני אדם הולכים שם אין חשש בזה⁴⁹.

יש למעט קצת בטיולים בימים אלו, אך אם הוא לצורך בריאות או כשנעשה כתמריץ ללימוד התורה וכדומה, בודאי אין לאסור⁵⁰.

בלקוטי דיבורים⁵¹: [אין ליובאוויטש] א צוויי חדשים אין זומער – פון משך שבועות ביז שבת נחמו – מיט א געוויסער הפסקה אין די דריי וואכען וועלכע זיינען באמת געווען טרויער טעג, דער הלכות ט"ב האט זיך אפגעהיט מיט אלע פרטי דינים – האט מען בין מנחה למערב א ביסעל שפאצירט איבערן מארק־פלאץ. פון פסח ביז שבועות איז קיינער ניט געגאנגען שפאצירן, נאר פון נאך שבועות ביז שבעה עשר בתמוז האט מען שפאצירט און גענאסען פון דער גוטער זומערדיקער לופט⁵².

מותר לשוט בבריכה או בים בימים אלו עד ר"ח אב, אבל יזהרו ביותר מכל חשש סכנה. והרבה נמנעין מלרחוץ בנהרות מפני הסכנה.

48 והנה בפתיח עולם סתקנ"א סקס"ה, הביאו המשנ"ב שם בבה"ל ס"ח ד"ה צריך, שיותר יש ליזהר מחד בתמוז עד שיתסר, שבגמרא פסחים קיא, ב, אמרו שזא דואי שכיחי. אבל לא הובא ד"ז לא בראשונים, ולא בטושו"ע ולא בפוסקים אח"כ. ומעולם לא שמענו ליזהר בזה. ותמוה לומר שיש ליזהר בדבר שנשמט לגמרי מכל הפוסקים, אף שבאמת צע"ג מה שהביאו כולם דברי המדרש ולא המפורש בגמ'. והנה, בהסתירה בין המדרש להגמרא פסחים עמדו בזה בכ"מ – ראה יפה ענף לאי"ר א, כט. והב"ד בברכ"י סוסי' תקנא. מקו"ח להחור"י שם. רש"י פסחים שם. שו"ת מנח"א ח"ג סי' סו. כח"ח סתקנ"א ס"ק רכה. ועוד.

ובאזני ירושלים לאדר"ת סמ"ד (ע' קה) כתב ליישב בדוחק, דבתר עובדא דאביי בפסחים קיב, ב, נשתנה הדבר. ולפ"ז הוא דלא פתחיה עולם ומשנ"ב ה"ל. אבל נוסף על הדוחק שבו מצ"ע, לא מיתוקמא שפיר, דהא קאי התם במדרש בזמן ר"ו ו"ל.

ובמאורי אור וירמש בעוד למועד סוף תענית (קט, א, והובא גם באר"ח ספינקא סתקנ"א סקמ"ט) כתב גם ע"ד פסק השו"ע בכללות הענין, דכיון דהאינא בטיל בימי אביי לא נהיגין ליזהר. ולכסוף כתב ליישב דאולי סבר להחמיר כיון דאתי לפעמים בגוייתא, כבפסחים קיג רע"א. (ולפלא שנגרר אחריו בבובץ הלכות קמינצין בין המצרים פ"ז ס"א דבבר המפורש לדינא בשו"ע וכל הפוסקים).

אבל בשו"ת התעוררות תשובה ח"ב סוסי' צו מיישב, שכיון שהוא קודם ביהמ"צ אי לחוש כ"כ לפי שאין הזמן גורם סכנה כ"כ. וקדמו בכע"ז בזרע יצחק לומברוזו בדרושים בסוה"ס ס"פ בהעלותך (כט, א), נדמ"ח בס' ועד לחכמים ח"א ע' 68. וכ"כ בח' מסכת פסחים לד"י טולידאנו פסחים שם. ונמצא גם בספרו שו"ת וזאת היהודא או"ח סי' קכ. ולכא' ד"ז פשוט, דאנן לא חיישינן לכל הנזכר בגמרא שם, אם משום שומר פתאים ואם משום שנתבלו הרוחות והשדים, וכדמוכח מזה שרוב הדברים לא הובאו לדינא בשו"ע ופוסקים. (וגם בשו"ע אדה"ז דיני שמירת הנפש שהביא כו"כ דינים, השמיט הרבה מהם. ואכ"מ). ורק בנדו"ד בדיני בין המצרים חיישינן להא מילתא. ובסגנון אחר, דלא פליגי כלל, וקטב מירי שבגמ' ענין אחר הוא.

וראיתי למי שכתב ליישב עד"ז, ובהקדם, שבגמ' מיירי בשעות אחרות וגם בצל מסויים דוקא, בטולי דחצבא ובטולי דביהכ"ס, ולא בין חמה לצל. ולפ"ז י"ל שלא חשו הפוסקים להזהיר בדבר שאינו שכיח בכ"מ, ושומר פתאים ה'. ובאמת, בגמרא לא נזכר ע"ד ההליכה ביחיד דוקא. וגם משמע שם שלעשיר אינו מזיק. ומכ"ז משמע שענין אחר הוא.

ובאמת, נ"ל שגם בפתיח עולם לא נתכוון לומר כן לדינא, רק כתבו בדרך הערה בעלמא, שמבואר בגמ' שיותר יש ליזהר אז, ותו לא. ומוכח כן גם במשנ"ב שלא הביא ד"ז בפנים המשנ"ב לדינא, רק בבה"ל. ובכה"ח שם אכן שינה טעמו ול"כ לדינא שיש ליזהר אז.

ולהעיר ממנורת המאור נר ו כלל א (שיט, ח) שהוא מתקופת תמוז עד ט"ז באב.

49 אשל אברהם (בוטשאטש) סתקנ"א ס"ח.

50 ראה שו"ת באתרא דרב ס' תקע. וש"נ.

51 ח"א קטו, א.

52 אף שמדינא מותר – ראה רמ"א או"ח סתקנ"ג ס"ב, ובהגהות ברוך טעם לשם דמיירי בטויל לתענוג – אא"כ במטייל יחידי בין ד' לט' שעות ביום. ואולי יש לחלק בין מקום סכנה לשאר טויל, וכן גם בטויל ש"ב שמחה יתירה.

ולהעיר מדוגמתו, בס' משא חיים פלאגי בתחלתו אות ב, ע"ד תקנת בני מקומו אימיר, "שעשו הסכמה ותקנה בכח תורתנו הקדושה שמיום שבעה עשר בתמוז עד אחר תשעה באב לא יוכל שום בר ישראל לטייל בגנות ופרדסים ועל שפת הים וכו' והעובר ע"ז מלבד שעובר על דברי ר"ל עוד בה וכו'". [והובא בשד"ח ח"ח פאת השדה מערכת ביהמ"צ ס"א אות י' (א'תש"א), ועיי"ש, ששק"ט ככוננתו שם בהמשך דבריו "ולא יגן שום ניגון" אם הכוונה לשירה בפה או בכלי זמר. ואכ"מ]. וראה שו"ת באתרא דרב שם.

אם יש צורך לנסוע נסיעה ארוכה בימים אלו, כדאי ונכון שההכנות משמעותיות⁵³ לנסיעה יחלו לפני כן, כדי שיודגש שהנסיעה התחילה לפני שבעה עשר בתמוז.

טיפול רפואי

נכון – באם אפשר – לדחות טיפול רפואי מורכב עד אחרי תשעה באב⁵⁴, וכל העכבה לטובה. וכמובן, עדיף לפני חודש מנחם אב. ובאם הרופא ידחוק בדוקא את השעה, יש לעשות זה קודם שבת חזון⁵⁵.

מובן, שטיפול שיש בה משום פיקוח נפש יש לעשותו בהקדם ולא ידחה אותו כלל. מותר לעשות בימים אלו טיפולים רגילים שאינם מעמידים את האדם בסכנה, ובכלל זה טיפולי שיניים וכדומה.

יתנו מוסר בניחותא לבנים ולתלמידים, ולא יכו⁵⁶ התלמידים או הבנים כלל בימים אלו.

קניית בית, העברת דירה, ושיפוץ בית

אף שיש המחמירים שלא לקנות בית משום דלא מסמנא מילתא, אך מעיקר הדין מותר לקנות בית **דירה**, ובפרט במקום הפסד כשיש חשש שמא יקדמנו אחר (ואף בתשעת הימים מותר). כשרישום הדירה נעשית בפועל רק לאחר זמן (לאחר ת"ב) אין לחוש.

נוהגים שאין נכנסים לדירה חדשה בבין המצרים גם באופן שאינו צריך לומר שהחיינו⁵⁷. ונכון ליכנס לאחר חמשה עשר באב, ובאם אפשר בחודש אלול חודש הרחמים.

מותר להרחיב דירתו בימים אלו עד ר"ח.

יש נוהגים שאין מתחילין לבנות בבין המצרים משום דלא מסמנא מילתא, ואם התחיל מקודם רשאים לגמור⁵⁸. ומותר לעשות שיפוצים קלים. אבל אין נכון לצייר ביתו כל בין המצרים. ואם קצץ עם נכרי בקבלנות לצייר ביתו, הואיל וקצץ עמו והתחיל יגמור.

אין לעשות סעודת חנוכה הבית בימים אלו דלא מסמנא מילתא.

הוראות כ"ק אד"ש בקשר לימים אלה

א. להוסיף בהימים דבין המצרים הן ב"משפט" – לימוד התורה (ובפרט בלימוד ההלכות דבין המצרים⁵⁹), והן ב"צדקה", וע"פ מש"נ "ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה".

ב. בהימים דבין המצרים גופא – להוסיף בהנ"ל מתקופה פרטית שבהם לתקופה שלאחרי' (עד ר"ח מנ"א, מר"ח מנ"א, שבוע שחל בו ת"ב, ערב ת"ב, ות"ב).

ג. בער"ח מנחם אב להוסיף במיוחד בתורה, תפלה וצדקה. והצדקה – הוצאת ב' סעודות, ומה טוב – של ג' סעודות, ולהחליט ע"ד כל זה לפני בין המצרים. ואלה שלא הספיקו להחליט אז, להחליט עד"ז **בהקדם** לאח"ז ויפה רגע אחת קודם (ע"פ פס"ד שו"ע או"ח סקתע"א ס"ג).

ולהוסיף: מובן אשר אלה שלא עשו בפועל כהנ"ל **ביומם** – כדאי להשלימם לאחר זה.

ד. להשתדל במיוחד – בכל המבצעים [מבצע: אהבת ישראל, חינוך, תורה, בית מלא ספרים (יבנה וחכמי'), תפלין, מזוזה, צדקה, נש"ק, כשרות האכילה, טהרת המשפחה].

53 ובשיחות קודש תשכ"ה ח"ב ע' 230, "לארוז מזוודה או אפילו מספר ממחטות". ובמענה להר"מ ע"ה הארליג (תמוז תשל"ב. נדפס בליקוט מענות מילואים ח"ד ע' 335) "שיתחיל אריות חפציו לפני הג' שבועות". ומפי השמועה שכן הורה רבינו לכו"כ.

54 ובמכ"ש מזה שאין להכות התלמידים מחשש סכנה (אף שיש לחלק). וכן הורה רבינו לכו"כ. וראה אג"ק ח"ט ע' שענו. חכ"ד ע' שנו. חכ"ו ע' שלו. לקו"ש חל"ו ע' 301. מענה בשלחן מנחם ח"ג ע' נ בהערה. וראה מבית לוי ביהמ"צ ע' יא. ועוד.

55 אג"ק ח"ט שם.

56 ע"ד הכאה בכלל – ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' ו'שמט.

57 ראה פרטי דינים אלו בשו"ת באתרא דרב סי' ו'תשיז.

58 וראה שו"ת באתרא דרב טו'שפא.

59 ראה שיחת ליל ר"ח מנ"א תשמ"ח – נעתק בתחילת הלוח.

בכמה שיחות קודש הובא ונתבאר, שכיון שהסיבה לחורבן בית המקדש והגלות היתה "מפני שהיתה בו שנאת חנם", ולכן התיקון צ"ל באותו ענין, לבטל הסיבה, והיינו – להוסיף באהבת ישראל ואחדות ישראל ובאופן של אהבת חנם, כולל תורה תפלה וצדקה בצבור, ובהבטל הסיבה בטלה המסובב. ובהדגשה והוספה – בימי בין המצרים. ובעמדנו על סף הגאולה, בודאי שכבר נתתקנה סיבת הגלות, ולכן ההדגשה דאהבת ישראל היא בתור טעימה, ועד להתחלה, דהגאולה האמיתית והשלימה, הקשורה עם נקודת האחדות שלמעלה מהתחלקות, שמודגשת באחדותם של ישראל מצד בה' היחידה, שהיא ניצוץ מנשמתו של משיח, יחידה הכללית.

ללמוד במשך ימי בין המצרים בעניני בית הבחירה⁶⁰. לימוד זה שייך גם לנשים וט"ף⁶¹.

בלקוטי שיחות⁶²: ולהעיר (אף שפשוט ומובן הוא) ועיקר הוא: כהנ"ל . . שהזמ"ג לפעולות אלו ולהתחלתן קודם התחלת ביהמ"צ וקודם (ובמשך) ט' הימים דתחלת מנ"א – הכוונה היא שזמנים הנ"ל דורשים כהנ"ל – בלשון הידוע – "בהעדפה וזהירות וזריזות יתרה ביתר שאת וביתר עז כפולה ומכופלת למעלה מעלה מבשאר זמנים", אבל אם מאיזו סיבה שתהי' עבר יום ראשון מזמנים הנ"ל או שני ימים וכו' ולא עשה – פשיטא שצ"ל עשי' נמרצה ככהנ"ל, ואדרבה צריך למלאות את אשר החסיר נוסף על עבודת היום ביומו. וי"ל שכיון שבנדו"ז, מקום להצטער ולהתחרט על אשר לא התחיל במועד הנ"ל – בתוקפה הוראת חז"ל: ה' רגיל לקרות דף א' יקרא ב' דפים כו' – לעשות ככהנ"ל בכפליים לתושי'.

אין די ימים שלפני (ערב ת"ב ות"ב) וואס דעמולט האט מען דאך די ברירה וואס מ'זאל לערנען, דארף מען לערנען הלכות הצריכות און די שיעורים קבועים וואס מ'האט, איז אויב מ'וועט וועלן מוסיף זיין אין לימוד פון די פרקים אין יחזקאל וואו ס'רעדט זיך תורת הבית ומוצאיו ומובאיו, און די מפרשים אויף די קאפיטלען, און דערנאך מסכת מדות מיט די מפרשים אויף מסכת מדות, ביז אויך אין יד החזקה משנה תורה להרמב"ם אין הלכות ביהמ"צ מיט די מפרשים ע"ז – איז זיכער אז דער אויבערשטער איז מקיים הבטחתו, אז מעלה אני עליהם כאילו בבנינו הם עסוקים. און דאס ווערט די הכנה קרובה, אז ס'זאל זיין דער בנין ביהמ"ק השלישי במקומו, בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו⁶³.

כיון שעומדים על סף הגאולה שבאה תיכף ומיד ממש, מובן שלימוד הלכות בית הבחירה צריך להיות באופן **אחר לגמרי**: לכל לראש – שהלימוד הוא לא מצד התגברות רגש האבילות וההשתדלות לתקן החיסרון דחורבן ביהמ"ק, אלא מצד הכוסף וההשתוקקות למעלה והשלימות דביהמ"ק השלישי . . ועוד ועיקר – שהלימוד הוא מתוך ידיעה והכרה בוודאות גמורה שאין זה "הלכתא למשיחא", כי **אם הלכה למעשה בפועל ברגע שלאח"ז**, כיון ש"מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומושכלל (כבר עתה למעלה, ותיכף) יגלה ויבוא משמים" **ברגע כמימרא!**⁶⁴

בר"ד משיחת ש"פ מטו"מ תש"מ: בשעת ס'איז געקומען צו דער התחלה פון די דריי וואכן בשנה זה האב איך געווארט צו זעהן אויב מ'וועט רעדן וועגן דעם, און בפועל האב איך געזעהן אז מ'רעדט ניט וועגן דעם. דערנאך אז ס'איז געקומען צען טעג נאך שבעה עשר בתמוז, קוים עטליכע טעג פאר די ניין טעג – האט מען זיך געכאפט צו אריינשטעלן א מודעה וועגן דעם אין צייטונג! און ערשט דעמולט האט מען געפונען די ברייטיקייט בא זיך צו שרייבן צו מיר דערשראקענערהייט, און פרעגן, צי ס'איז כדאי צו אויך לערנען הלכות בית הבחירה אויך בשנה זו – כאטש איך האב וועגן דעם ניט דערמאנט! איי איז די שאלה, אז מ'האט וועגן דערויף שוין דערמאנט די לעצטע פיר יאר, און מ'האט דערמאנט אז מ'זאל דאס מפרסם זיין בכל קצוי תבל, און אזוי האט מען טאקע געטאן, און ס'איז נתקבל געווארן בכמה מקומות, און איך האב דאס געזאגט ניט אין אן אופן פון "גזירה גזרתי חקה חקקתי", נאר איך האב אויך געגעבן א טעם לזה, וואס דער טעם איז שייך בכל שנה ושנה בזמנים אלו, אויך בשנה זו. און וויבאלד אז מ'האט עס געטאן דריי יאר – מוז מען דאס טאן אויך ווייטער,

60) בתנ"ך: ספר יחזקאל פרק מ ואילך. במשנה וגמרא: מסכת תמיד ומדות, וברמב"ם הלכות בית הבחירה, ובהוספת הביאורים שנתבאר בתורת החסידות.

וואה שו"ת באתרא דרב ס'י שסב כמה אופנים לקיים מצוות בנין ביהמ"ק בזה"ז.

61) ראה שיחת ש"פ מטו"מ תשל"ו (שיח"ק ע' 496 ואילך). ושיחת ש"פ מטו"מ תשמ"מ (שיח"ק ע' 658 ואילך).

62) ח"ג ע' 279.

63) משיחת אור ליום ועש"ק פ' מטו"מ מבה"ח מנ"א כ"ד תמוז התשל"ו (שיח"ק ע' 485).

64) שיחת ש"פ בלק תנש"א ס"ט.

ווי דער דין איז אז אויב איינער טוט א זאך דריי מאל, און ער זאגט ניט קיין בלי נדר, דארף ער דאס ווייטער ממשיך זיין טאן, און ס'איז זיכער אז בשנים שעברו האט מען ניט געזאגט קיין בלי נדר בשעת מ'האט געלערנט הלכות בית הבחירה, וויבאלד אז איך האב ניט דערמאנט אז מ'זאל אזוי טאן – איז דאך דערפאר א זיכערע זאך אז מ'דארף דאס טאן אויך בשנה זו! און ניט קוקנדיק אויף די אלע זאכן – פרעגט מען בא מיר א שאלה צי מ'דארף לערנען הלכות ביהב"ח אויך בשנה זו – צי דען דארף מען יעדער זאך דערמאנען נאכאמאל און נאכאמאל?! ויה"ר אז וויבאלד מ'האט זיך עכ"פ איצטער געכאפט און אריינגעשטעלט די מודעה אין צייטונג – זאל מען מקיים זיין מכאן ולהבא דאס וואס שטייט אין דער מודעה, אז מ'זאל לערנען הלכות ביהב"ח אין די קומענדיקע טעג, ובפרט אין די ניין טעג, ובפרט בשבוע שחל בו תשעה באב ובפרט בערב תשעה באב עצמו. און זיכער דארף מען דאס לערנען היינט, ווארום משיח איז דאך היינט נאך ניט געקומען, ועד"ז אויב משיח וועט ח"ו ניט קומען מארגן, וועט מען עם דארפן לערנען אויך מארגן.

און אפילו נאך דעם וואס משיח וועט קומען וועט מען אויך דארפן לערנען הלכות בית הבחירה – ווארום כאטש אז משיח וועט בויען דעם ביהמ"ק – איז אבער יעדער איד וועט קענען אפשר צוגעבן א פרט ווי צו בויען דעם ביהמ"ק ע"פ ווי עס שטייט אין הלכות בית הבחירה להרמב"ם, ביז – אז בשעת משיח וועט אויפבויען דעם ביהמ"ק, און אין איין פרט וועט דארטן ניט זיין ווי עס שטייט אין הלכות ביהב"ח להרמב"ם – וועט יעדער איד קענען צוגיין צו משיח צדקנו, און ביי אים פרעגן, מיט דער הקדמה אז כל הכבוד למשיח צדקנו, ער איז פון די "שמונה נסיכי אדם" און פון די "שבעה רועים" וכ' – אז לכאורה האט משיח צדקנו געבויט דער פרט אין דעם ביהמ"ק ניט ווי עס קומט אויס פון רמב"ם – און אויב אזוי איז "מהיכן דנתנו" צו משנה זיין פון דעם וואס דער רמב"ם פסק'נט? ווארום "תורה לא בשמים היא" און "לא הביישן למד" – איז אויב א איד וועט האבן א ספק אין דעם אופן ווי משיח צדקנו וועט אויפבויען דעם ביהמ"ק, קען ער און ער דארף דאס ביי אים פרעגן. און זיכער וועט משיח צדקנו קיין פאראיבל ניט האבן און ניט ברוגז ווערן – וויבאלד אז ער ווייסט אז דער דרך הלימוד אין תורה איז אז "לא הביישן למד" – במילא וועט ער אים זיכער ענטפערן אויף זיין שאלה.

בר"ד משיחת ש"פ מטות תשמ"א: בימים אלו זאל מען זיך משתדל זיין לערנען דעם חלק אין תורה פארבונדן מיט הלכות בית הבחירה, און אזוי אויך פועל'ן אויף אלע אנדערע אידן אז זיי זאלן אויך לערנען הלכות בית הבחירה, ווייל דורך דעם בויט אויף יעדער איד דעם בית המקדש, וואס ער איז דער יסוד לכל העולם כולו, כמבואר אין דברי חז"ל, אז אין קדש הקדשים, אין ביהמ"ק אויפן הר הבית, איז דער אבן השתי' וואס ממנו הושתת העולם. קומט אויס אז כל אחד ואחת וואס לערנט הל' בית הבחירה – בויט אויף דעם ביהמ"ק לכל העולם כולו! דארף מען בימים אלו ארויסגיין אין גאס און געפינען א אידן און אים זאגן: הער זיך איין – דו דארפט אויפבויען א ביהמ"ק לכל העולם כולו! וואס דאס טוט ער אויף דורך דעם וואס ער וועט לערנען דעם חלק אין תורה פארבונדן מיט בנין ביהמ"ק. טענה'ט יענער, אז ער ווייסט נאך ניט קיין אל"ף בי"ת, ער ווייסט נאך ניט דעם אל"ף בי"ת פון אידישקייט. זאגט מען אים, אז די אלע חשבונות זיינען ניט תופס מקום בשעת דו דארפט אויפבויען א ביהמ"ק לכל העולם כולו! איי דו פארשטייסט ניט דעם חלק אין תורה פארבונדן מיט בנין ביהמ"ק אין לשון הקודש, לערן דעם דערפון בלשון אחר אבער דו מוזט אויפבויען א ביהמ"ק לכל העולם כולו! וואס בשעת מ'ווייסט אז כאו"א בויט אויף א ביהמ"ק לכל העולם כולו דורך לערנען דעם חלק אין תורה פארבונדן מיט בנין ביהמ"ק – פאלן אראפ אלע חשבונות וואס מ'קען האבן פון העדר מנוחת הגוף און העדר מנוחת הנפש, ווארום במה נחשב הוא לגבי אויפבויען א ביהמ"ק לכל העולם כולו, וואס "ממנו הושתת העולם"... און דורך דערויף זאגט מען אן יעדן אידן – טוט ער אויף אז עס זאל זיין יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

בר"ד משיחת ש"פ מטו"מ תשל"ו: בשעת ער לערנט ענינים וועגן דעם ביהמ"ק זעט דאס אפי' א גוי – אויב ער לערנט אויף ענגליש, ווארום בעיקר איז דאך נוגע דער תוכן, און מ'קען דאס לערנען אויף יעדער שפראך – ס'גייט א איד אין גאס און דער גוי זעט אז ער איז פארטראכט, אדער ער זאגט עפעס, פרעגט ער אים אין וואס ביסטו פארטראכט? זאגט ער אז ער איז פאר'דאגה'ט וויפל זיינען די מדות פון ביהמ"ק. וואס דאס איז ע"ד ווי ס'איז געווען ביי המן הרשע, וואס בשעת ער איז געקומען צו מרדכי האט ער געזעהן אז די יתנוקות קאכן זיך. האט ער זיי געפרעגט אין וואס קאכן זיי זיך,

האבן זיי געזאגט אז זיי קאכן זיך ווי אזוי מ'דארף מקריב זיין דעם עומר; ס'איז שוין דא א ביהמ"ק, און א כהן און א עומר – די איינציקע זאך וואס אין דעם זיינען זיי פאר'דאגה'ט, איז דאס בלוזי ווי איז מען מקריב דעם עומר! אזו וועגן גזירת המן טראכט מען גארניט! ואע"פ אז דארטן איז געווען אויך מרדכי, וואס מרדכי ידע את כל אשר נעשה, גיט נאר למטה, נאר אויך וואס ס'טוט זיך למעלה, דעם גודל הגזירה רח"ל, און אע"כ איז זיין איינציקע דאגה געווען – די דינים פון הקרבת העומר. איי ס'איז דאך א גזירה אויף אידן, מ'דארף פאסטן, זאגן תהלים וכו' – איז אויף דעם אן אנדער זמן, אבער יעצט פארנעמט ער זיך מיט לימוד הלכות הקרבת העומר. עד"ז איצטער, וואס אלע גזירות זיינען שוין בטל געווארן, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה, איז וואס איז זיין דאגה, גיט ס'הארט אים דער גלות כו'; משיח איז שוין געקומען און ס'איז שוין דא א ביהמ"ק, נאר זיין דאגה איז וואס איז די מאס פון ביהמ"ק וכו', וואס דערפאר לערנט ער מס' מדות וכו'. ביי אים איז מלכתחלה גיט די גאנצע מציאות פון גלות כו'.

בר"ד משיחת ט"ו תמוז תשמ"ז⁶⁵: [ללמוד הלכות בית הבחירה] אפילו אז משיח וועט קומען לפני"ז [לפני י"ז תמוז] – איז דאך גיט אז ס'ווערט טעג ווי ימות כל השנה, נאר ס'ווערט טעג אויכעט אויסגעטיילט פון א גאנצען יאר, יהפכו לימים ולמועדים ולימים טובים. איז דאך א זיכערע זאך, אז צי דערפאר אז משיח צדקנו איז געקומען פאר שבעה עשר בתמוז דארף מען ח"ו אנרייען די שיעורים וואס זיי זיינען פארבונדען מיט די ג' שבועות? נאר אדרבה – לערנען זיי ביתר שאת וביתר עוז, וויסענדיק אז דאס איז נוגע אין מעשה בפועל בפשטות. אזוי דארף מען דאך דערמאנען וואס שטייט אין מדרש תנחומא [שגדול קרייתיה בתורה כבנינה, כאילו הן עוסקין בבנין הבית, ועד שע"ז אין בנין ביתי בטל]. דערנאך דערמאנט מען זיך אז דער רמב"ם שרייבט – אפילו אז מ'וועט לערנען מדרש תנחומא און הלכות בית הבחירה אין רמב"ם, צוזאמען מיט מסכתא מדות, צוזאמען מיט אלע מפרשים, וועט נאך אלץ בלייבען ענינים וואס זיי זיינען גיט מבורר, וואס וועט מען ערשט וויסען פון הכהן אשר יהי' בימים ההם לאחר ביאת משיח צדקנו – איז אט דעמאלט וועט ער לערנען די הלכות פון בנין בית הבחירה, איז דאס נוגע בפועל. צי ער פארשטייט די הלכה וואס מ'וועט אים דעמאלט מגלה זיין בענין זה כדרוש, אדער ער דארף דאס איבערמאכען זיין פארשטאנד, אדער ער דארף מוסיף זיין וכו' וכו' – איז דאס ביתר שאת וביתר עוז אז ס'דארף זיין די החלטה תקיפה אויף אנהאלטען אט די שיעורים פאר זיך, און פאר אנדערע, צוזאמען מיט אלע שיעורים אין תורה הקבועים, וכל המוסיף מוסיפין לו.

התועדויות בימי בין המצרים

בשיחת ש"פ בלק תשמ"ז⁶⁶: וכדי להוסיף עוד יותר בענין השמחה – דמכין ששמחה פורצת גדר, הרי ההוספה בשמחה כשלעצמה פורצת את גדר הגלות – טוב ונכון ביותר שבימים אלו יוסיפו וירבו בעניני שמחה – התועדויות של שמחה. . . לאחר שבעה עשר בתמוז (בג' השבועות) – באופן המותר ע"פ שו"ע (סעודת מצוה וכיו"ב), אם משיח צדקנו יתעכב, ח"ו, עוד יום אחד כו'. והעילוי שבזה – הן מצד ענין השמחה, שפורצת גדר הגלות, ועוד וג"ז עיקר – שע"ז יתוסף ב"שבת אחים גם יחד", מתוך אהבת ישראל ואחדות ישראל, "גדולה לגימה שמקרבת", שע"ז מבטלים סיבת הגלות.

בר"ד משיחת ט"ו תמוז תשמ"ז⁶⁷: מרבה זיין אין דעם ענין השמחה כפשוטה בנוגע צו התועדויות פון אידען בכלל, און א חסידישע התועדות'ען במיוחד, כידוע די פתקא משמיא נחתא, ווי נשיא דורנו האט דאס מסביר געווען. און ביי א געלעגענהייט, וואס אפילו אין די דריי וואכען, אויב אפילו ח"ו וועט זיך ביאת משיח צדקנו פארהאלטען, רגעים אין די דריי וואכען, אדער שעות אין די דריי וואכען – איז דאך דא אזא מין מעמד ומצב וואס ס'דארף זיין דוקא אן ענין של שמחה, צי דאס איז א ברית, אדער א פדיון הבן, אדער אן ענין של שמחה כיוצא בזה וכו' – זאל מען דאס אויסנוצען אבי ס'איז מותר ע"פ שולחן ערוך. אבער אין דערויף גופא קען דאך אויכעט זיין למעלה ממדידה והגבלה, ווי גערעדט כמ"פ אז דאס איז דער אויפטו פון תורה. . . מאכן בזמן המותר ובאופן המותר און מיט הגבלות דקדושה, אז ס'זאל זיין אין אן אופן, אז ס'זאל זיין אלץ מיט א סדר מסודר, אבער אין דעם סדר מסודר זאל מען זען אז דאס טוט א לעבעדיקער מענטש, און דאס טוט א לעבעדיקער מענטש

(65) מסרט הקלטה.

(66) סה"ש תשמ"ז ח"ב ע' 471.

(67) מסרט הקלטה.

וואס לעבט מיט תורת חיים, און אין תורת חיים עצמה – מיט פנימיות התורה, מחי' חיים יתן לך חיים. און וויבאלד אז מ'פארלאנגט דאס פון יעדען אידען – איז א סימן אז מ'האט פריער געגעבען כח אז מ'זאל קענען דורכפירען די ביידע הפכים. בפרט נאך אז מ'וועט וויסען זיין, אז מ'זאל וויסען זיין, אז דער ענין, קאן דאך וועט מען נאכפריגען זיך צי מ'האט געהיט די סדרים. . . אז מ'זאגט טאקע ס'זאל זיין א שמחה גדולה, אויב ס'איז נאר ביום בזמן ומקום המותר ע"פ תורה, און ס'זאל זיין גדולה למעלה ממדידה הגבלה, אבער ח"ו רחמנא ליצלן אז דאס זאל אים ברענגען צו שכרות לוט, און ניט לערנען אין דערויף קיין פשט'לעך, כמדובר כמ"פ. [לאחרי אמירת ברכה אחרונה עמד כ"ק אדמו"ר שליט"א ממקומו, וחילק בקבוקי משקה לכל אלו שיערכו התוועדות].

ליל שלישי, אור ל"ז (טו"ב) תמוז

כל תענית שאוכלים בו בלילה הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר⁶⁸. והוא שלא ישן שינת קבע. אבל אם ישן שינת קבע אינו חוזר ואוכל ולא שותה, אלא אם כן התנה לאכול או לשתות. והרגיל לשתות בלילה אחר השינה מותר לשתות בלא תנאי. ומכל מקום, תוך חצי שעה לעלות השחר⁶⁹ אסור להתחיל לאכול סעודת קבע, אבל טעימה בעלמא (אכילת פירות וירקות ושתיית משקה שאינו משכר אפילו הרבה, ואכילת מזונות כביצה ולא יותר) מותרת.

בר"ד משיחת ליל עשרה בטבת תשנ"ב: שמנצלים את הזמן הנותר עד הצום לעשיית תשובה. . . שעד עלות השחר (ואפילו עד להתחלת הזמן שלפני"זה, כהזהירות להתחיל להתענות עוד קודם עלות השחר) נותרו עוד כמה שעות – הרי זה ריבוי זמן לעשות תשובה!⁷⁰

יום שלישי, י"ז (טו"ב) תמוז – תענית שבעה עשר בתמוז, יהפך לשמחה

היום הוא תענית ציבור, יום האסור באכילה ושת', לפי שבו הובקעה העיר⁷¹.

י"ז בתמוז חמשה דברים אירעו בו: נשתברו הלוחות, ובטל התמיד⁷² מבית ראשון, והובקעה ירושלים בחורבן שני, ושרף אפוסטומוס הרשע את התורה, והעמיד צלם בהיכל.

מצות עשה מדברי הנביאים להתענות בימים שאירעו צרות לאבותינו ותכלית התענית כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה⁷³. וכתבו הפוסקים, שלכן חייב כל איש לשום אל לבו באותן

68 ראה לקמן בהערות ביום י"ז תמוז.

69 ומה שתמוז הפוסקים דיני תעניות, מיירי באוכל פחות מכביצה או בהתחיל לפני"ג. אבל להעיר בשבוע"ת בצה"ח ח"ג סנ"ב סק"ו ר"ל בדא"ם בדיעת אדה"ר בסידורו (סדר ספה"ע) שיללה שלפני התענית קיל טפי, ומותר לאכול עד עלות"ש ממש, דל"ג שמא ימשך. וכן ראיתי לעוד אחרוני זמננו. אבל, נוסף לזה שכ' כן רק מסברא ואין לזה שום מקור, והו"ע הרגיש שהוא דוחק (אף שהביאו עוה"פ בסו"ד, במסקנת הדברים, ושוב בדא"ם), ומסתבר לומר דל"פ רבנן – יל"פ בפש"י דבסידור שם מיירי בטעימה בעלמא, ולא נחית לפרט, מדלא קאי דיני ק"ש ותפלה. וז"פ.

70 וכעיי"ז בסה"ש תשנ"ב ע' 231 הע' 45.

71 אע"פ שבראשונה הובקעה בט' תמוז, ותיקנו להתענות בי"ז תמוז שבו הובקעה העיר בשניה משום דחורבן בית שני חמיר לן – שו"ע או"ח סתקמ"ט ס"ב. וראה במג"א סק"ב שם. ויא"ו (גם בשיטת הבבלי) שגם בראשונה הובקעה בי"ז בו. וראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 308 ואילך ובהערות שם.

72 מבית ראשון – רמב"ם תעניות פ"ה ה"ב. (וי"ג שם: מבית ה'. וראה אדני יד החזקה לשם.) סמ"ג עשין מצוה ג' מדרבנן. אבודרהם סדר תפלת התעניות. ועוד. אבל ראה ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. פיר"ח תענית כח, ב. פירש"י תענית כו, ב. פירש"י דניאל ח, יא. שם יד. פי' ראב"ע דניאל ט, כד. מלאכת שלמה תענית פ"ד מ"א. ובפירש"י תענית כח, ב ד"ה מעת (וכ"ה בכ"מ), שהוא ביום שהועמד צלם. והרי גם בה ב' דעות, אם הוא צלמו של מנשה (וכ"ה בפירש"י תענית כו, ב ד"ה והועמד. ועוד) או אפוסטמוס – ראה ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. גם שקו"ט אם הוא מחמת גזירת מלכות או שלא היו להם כבשים. וראה גבורת ארי תענית שם. מט"י סתקמ"ט ס"א. נזכר השלחן שם. מענה כ"ז תמוז ושת"ת מ"א: ליקוט מענות קודש מילואים ח"ג ע' 78.

73 וראה שו"ת חת"ם או"ח סו"ח שכתב לדייק מל' הרמב"ם שכתב תעניות פ"ה ה"א "כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה" שד' צומות קבעו על התשובה ולא לאבל. וכתב שם, שלכן נהגו לומר וידוים וסליחות. וכדברי הרמב"ם, כ"ה מפורש יותר במאיירי ברכות ו, ב: שהתעניות כולם נתקנו מפני התשובה. אבל ראה בר"ן תענית ט, א בדפי הרי"ף, הובא בתויו"ט תענית פ"ד מ"א, שנקבעו לאבל ולא לתפלה. וראה שם בר"ן ז, א. וכ"מ קצת בריטב"א מגילה ה, א ד"ה אבל. שם תענית י, א. ובמאיירי פסחים נד, ב לגבי ת"ב (אבל לכא' קאי בכל ד' צומות): אינו אלא לזכר אבל. ומה שחייב להתענות – היינו מחמת צער להרגיש העינוי. ומצינו כעיי"ז באבילות, כתענית ביום שמת אביו או רבו, וכן התענה דוד כשמתו שאול ויונתן בנו, וכן היו מתענים ביום מיתת החכמים (ירושלמי מו"ק פ"ג ה"ז, הובא בטור יו"ד טעש"ח).

אמנם, גם אם נקבעו רק לאבל, הרי המתאבל ג"כ צריך לפשפש במעשיו ולחזור בתשובה (ראה רמב"ם אבל פ"ג ה"א). ולהעיר מרמב"ם תפלה פ"ג ה"ח שבשאר תעניות קורין ברכות וקללות כדי שיישובו, משא"כ בד' צומות. ובשו"ת הצי"צ או"ח סי' קי (במהדו"ח) הביא ד' הרמב"ם ה"ל, וסמך לה מש"כ בר"ן כ"ל. ועלה כתב שחובת קריה"ת בד' צומות היא לפי ש"חייב לזכור האבל והחורבן כו' וכמ"ש הגד להם

הימים לפשפש במעשיו ולשוב מהן, כי אין העיקר התענית, ואין התענית אלא הכנה לתשובה⁷⁴. ולכן אותן אנשים שכשמתענים הולכים בטויל ובדברים בטלים תפסו הטפל והניחו העיקר. ומכל מקום אין לפטור עצמו בתשובה לבד כי ימים אלו הם מצות עשה מדברי הנביאים להתענות בהם⁷⁵.

כתב הרמב"ם כל השרוי בתענית וכו' לא ינהג עידונין בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהיה שמח וטוב לב אלא דואג ואונן כענין שנאמר מה יתאוונן אדם חי גבר על חטאיו. וכתב הש"ל: ה' ומי שאינו עושה כן לא עלה בידו אלא העינוי שמענה את עצמו, כי ענין התענית הוא להכניע את החומר ולהגביר את כח השכלי ולהיות מדוגמת עולם הבא שאין בו לא אכילה ולא שתיה רק נהנין מזיו שכינה, כן יתהנה גם כן להיות כל היום דבוק בו יתברך בתשובה תפילה וצדקה ותלמוד תורה כנגד כולם⁷⁶.

חולים פטורים מלהתענות וכן מעוברות ומניקות המצטערות⁷⁷.

חתן וכלה בשבעת ימי המשתה, מתענים.

בעל ברית משלים תעניתו⁷⁸ ונותנין הכוס לתינוק לשתות והסעודה עושיין בלילה.

גם מי שפטור מלהתענות, לא יאכל מעדנים רק יאכל מה שצריך לקיום נפשו.

הצום מתחיל מעלות השחר⁷⁹ (לחשבוין 16.1 מעלות בשעה 4:04).

את הבית ויכלמו מעונותיהם כו', ומצא שג' משום תשובה. ובפשטות, שכל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו חרבו לפי שלא עשה תשובה (מדרש תהלים עה"פ קלז, ז. ילקוט שמעוני שם רמז תתפו). וראה שערין מצויינים בהלכה לאאזמור"ר סי' קכא סק"ב, שכתב שלכן תיקנו סליחות ויודי (ובכר הקדמו בענין זה בשו"ת חת"ס כנ"ל) וזקקת י"ג מדות בשעת קריאת ויחל. והביא מש"כ בערוה"ש סתקס"ו סי"ג שמה"ט מפטורים דרשו במנחה לעורר לתשובה, לפי שבת"צ מתוודים בסוף היום.

וראה בארוכה לקו"ש חל"ג ע' 159 ואילך, שיש בתענית אלו שני הענינים, שהפצא הדיוס שהוא בעצם "יום רצון לה" גם ללא פעולת האדם (ראה שם הע' 40), אבל היות "יום רצון" מתגלה ע"י הצום והנהגות התענית שביום זה, וכן שהדרך להרגיש ולצלל מעלת היום היא ע"י עינוי הגוף שזה מעורר את האדם לתשובה.

74) ובחבור התשובה למאירי: כי ענין התענית אינו מכוון לעצמו אבל הכוונה בו היותו הערה לתשובה ומעשים טובים וכשאין התענית בזה האופן אינו תענית. וראה ראשית חכמה שער התשובה פ"ד. ועוד.

75) וראה פלא יועץ ערך תענית, שמאחר שהתענית דוגמת הקרבן צריך לצרף עמו התשובה כמו שצריך עם הקרבן, שבלא תשובה עליו נאמר זבח ורשעים תועבה. [וראה תולעת יעקב בסוד עש"ת].

וממשיך: ואפשר שבתענית אם לא עשה שום דבר מדרכי התשובה יקבל שכר טוב בעמלו ועושה פרי למעלה וכפרה עושה בחסדי האל ית"ש כי לא בזה ולא שקץ ענות עני, אבל עיקר התענית הוא כדי שייכנע לבבו הערל ויפפשו במעשיו וכו' וישוב אל ה' וירחמהו, ובפרט בתענית צבור כבר כתב הרמב"ם [כנראה הכוונה לתענית פ"א ה"ה] כי מה יתן ומה יוסיף להתענות על צרות שעברו מאי דהוה הוה אלא עיקר התענית הוא כדי שניתן לב שהצרות באו בעונות אבותינו ועדיין לא הטהרנו ומעשינו כמעשיהם ועל כן לא נושענו ובכך נשוב אל ה' וירחמנו.

76) ושם: וקל וחומר שיהיה סר מרע להרחיק מעליו כל דנדוד עבירה וכל מדה מגונה, ובפרט ישמור מהכעס שהוא הפגם הגדול שבעולם, כי הכעס הוא אל זר והוא בא קצת בטבע למי שהוא ריקן מאכילה ושתייה, על כן יגבור על הכעס.

[ומקרא מפורש הוא (ישעי' נח, ד): הן לריב ומצה תצמונו וגו'. וכן הובא בראשית חכמה שער התשובה פ"ד (ועוד) בשם ס' הישר לר"ת (ולפניו לא נמצא). ובספר חסידים סתר"ז (הובא בר"ח שם): כשאדם מתענה ישמור עצמו שלא יה' כעסן בו ביום כי כשהאדם רעב הוא עקסן ואם ילעוס מוטב לא שלא יתענה ויה' שבע וטוב לבריות שלא יתקוטט. ובפלא יועץ שם: וצריך לזהר ביום התענית מכל ממשול והרהור עון יבא יכא כטובל וצריך בידו או כניקטע אלילות ומצד אחר מקצץ בניטיות וביותר צריך לזהר מן הכעס שביום התענית הוא מעותד מאד לכעוס על עילה כל שהוא ומאחר שהכועס הרי הוא כעע"ז נמצא שההפסד גדול על השבח וההעדד טוב ממציאיות הדע אם לריב ומצה יצום לכי יתגבר מאד ויעמוד על המשמור לבל יגע לריק].

ועוד שם: גם לא ישיח שום שיחה בטילה, רק כל מגמתו תהיה על דבקתו בהשם יתברך ואף אם יהיה לו איזה משא ומתן ביום יאה באמונה ובנחת וימהר לחזור לדברותו.

ועוד שם בשל"ה: גם אחר התענית לא ירבה בענויין, וביום התענית לא ידבר מענין אכילת הלילה באם אפשר לו – דהיינו שיש לו אשה המכנת לו מאכל – לא יתפעל לחקור מה יאכל בלילה, כי היום שמתענה בו הוא קדוש מדוגמת עולם הבא שאין בו אכילה ושתייה.

77) ראה בנו"כ השו"ע ורמ"א או"ח סתק"ג ס"א. ואכ"מ. ולהעיר מר"ד ש"פ ויגש תשמ"ט.

78) ראה במג"א סי' תקנט סק"א.

79) זמן התענית מעלות השחר – כ"ה בפוסקים.

אמנם, בר"ד משיחת ליל עשרה בטבת תשנ"ב נזכר בין הדברים שישנם כמה שעות עד להתחלת התענית בעליוה"ש, או אפילו הזהירות [להתחיל להתענות] עוד לפני"ז. ואולי הכוונה להמבואר בכ"מ (אג"ק ח"ח ע' תקנו, נעתק גם בלקו"ש חט"ל ע' 225. ועד"ז – ובשינויים קלים – במ"מ הגהות והערות קצרות לאגה"ת פ"א) בכונות אדה"ז באגה"ת פ"ג שיכול לאכול עד ג' שעות לפני נין החמה. ולהעיר מהוספת המלקט בספר המנהיג ע' 45 בשו"ג (ומצא בגוכתי"ק בתשורה לנישואי ברוך כ"ג אלול תש"ע ע' 13) שצ"ע אם בכל תענית דינו כן. וגם בגנים תיקן בכת"ק הל' והוסף "בתענית תשובה". והמסופר מפי השמועה בס' משבחי רבי ע' 47 – כנראה משבשטא היא.

הנוסע ממקום למקום צריך להמתין ולהתענות עד צאת הכוכבים במקום שנמצא באותו זמן⁸⁰.

הלכתא למשיחא: כל הצומות עתידין ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידים להיות יום טוב יומי ששון ושמחה⁸¹.

בשולחן ערוך (סוף הלכות תענית)⁸²: ולעתיד לבוא איפכא ה' לששון ולשמחה. ונתבאר בלוקטי שיחות⁸³, שלכן הובא בשו"ע הלכה בזמן הזה, שנוגע למעשה באופן התענית, שהתשובה ביום התענית היא באופן כזה שפועלת (עד) שהצום יהפך "לששון ולשמחה".

מנהג ישראל להרבות בצדקה⁸⁴ ביום התענית. נוהגין לשער מה שהיה אוכל ביום התענית, ליתן

[ובהסברה שתענית תשובה חמור טפי (אף שבד"כ איפכא הוא, ולדוגמא לענין להשלים בע"ש וכן לענין מילה. וראה שו"ת מהרש"ם ח"ט סל"ד, שתענית יחיד קיל דאפשר בשאלה) – ליה"ע מפירש"י תענית יב, א ד"ה עד מתי (בנדר"ז ממש). וראה שרביט הזהב שם. אמת ליעקב תענית יא, ב ד"ה ועיין. אבל ראה גבורת ארי ודקדוקי חברים לפירש"י שם. וז"ל העיר מפירש"י יומא לד, א ד"ה וצריכי (וכן שם ע, ב ד"ה וצריכי), שיש צד נוטה שהנדה צריך לייפותה כדי שתתרחק לדורון והקבלת פנים. וראה עד"ז פירש"י חולין ה, ב ד"ה דלאו (בחומרא דעולה לגבי חטאת). וראה הגהות מהרש"ם לשם. וי"ל ע"ד תפלת נדבה שצריך שיהא מכיר עצמו שיוכל לכוון יפה. וראה שו"ת שנות חיים ס"ו לענין מהב"ע.

והנה יש מי שר"ל איפכא שג' שעות מאוחר יותר מזמן עלוה"ש, והיא קולא בתענית תשובה, ודבריו נסתרים מכ"מ, כולל גם מהל' במ"מ הגהות וכו' לאנה"ת שם (ועוד). וחלק מההשגות לסברא הנז' – הועלו עלי גליון בתגובות שנדפסו בהתמים (בית משיח) גל' לה. והמענות שנכתבו שם בהערות בשו"ע ג' – אין בהן די השב, כמובן. וכן מש"כ בהערות שם ליישב ע"פ תאריכי המכתבים – אינו, וכדמוכח גם מרשימות הנ"ל. ואכ"מ עוד.

ובעיקר זמן עלוה"ש בדעת אדה"ר, ובמש"כ באנה"ת, הארכנו במק"א, ועודנו בכתובים. ואכ"מ. כן להעיר מביאור מחודש באנה"ת בנר אליעזר גרינפעלד ס"י].

ועינ"ל בפשטות שהכוונה בר"ה הג"ל להישן שינת קבע ולא התנה. וכ"מ בשיחה הנ"ל, בסה"ש תשנ"ב ע' 231 הערה 45 בשוה"ג.

באם מרגיש חולשה יתירה וקשה עליו התענית, יש מקום להקל לגמור את הצום לאחר שכבר לילה במקום שיצא משם.

(81) רמב"ם סוף הל' תענית – נתבאר בלוקטי שיחות חלק טו ע' 412. ומעלתם תהי' גדולה יותר מכל המועדים שבוה"ז, שהרי המועדים שבוה"ז יבטלו לעת"ל, וגם נעלים יותר מימי הפורים שלא יבטלו לעת"ל – סה"ש תנש"א ח"ב ע' 686. וראה גם שיחת ש"פ פינחס תשמ"ז (תורת מנחם ח"ד ע' 99 ה' 17). סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 530. תשמ"ט ח"א ע' 139. שם ע' 167. ובכ"מ.

ע"ד חיוב סעודה לעת"ל (ולא רק איסור הספד ותענית ככפירש"י ר"ה יח, ב ד"ה יהיו לששון ולשמחה. ולהעיר מהשק"ט בסעודות חנוכה אם הם סעודת מצוה): ראה מג"א ס' תקנ"ב סק"א (בנוגע לזמן בית שני, ושלכן מרבים בסעודה הראשונה בעת"ל לזכרון שיהפך במהרה בימינו לששון ולשמחה. וראה סידור יעב"ץ דיני ביהמ"צ שער שלכת אשכנז סק"א. ובכ"מ שמה"ט נהגו לעשות סיום במוצאי ת"ב, ובתשעת הימים בכלל – ראה דברי תורה (מונקאטש) תנינא ספ"ב. שלחן מלכים (לנדא) פתיחה להל' תפלין שלום ואמת סקט"ו – רסג, א). נהל אשכול ע"ל ס' האשכול ח"ב הל' ת"ב ע' 18 (דמחוייב בסעודה דאיתקש למועד כר"ח. אמנם, בר"ח אי בעי לא אכיל פת). שיחת עשרה בטבת תשמ"ב (דרשון ושמחה קאי על סעודת יו"ט בבשר ויין). שיחת יום ב' דר"ה תשנ"ב (סעודה גדולה ביותר כסעודת שלמה בשעתו).

ע"ד איסור מלאכה (שבבלשון הפסוק "מועדים טובים", והרי ר"ח איקרי מועד ולא איקדיש בעשיית מלאכה. אבל בתוספתא סוף תענית, וכן ברמב"ם, יו"ט, ובכמה מקומות יו"ט) היינו גם איסור מלאכה, ראה מגילה ה, ב (ויודע שכ"כ להוכיח נתן העזתי שר"). וכ"ה בלשון הרמב"ם סוף כל מקום. אלא, ש"יו"ט" שבמג"ת הוא רק לענין הספד ותענית: הנה, בפירש"י ר"ה שם משמע קצת שאין איסור מלאכה (אבל שם קאי רק בפ"י "ששון ושמחה"). וכ"ה בטו"א שם (וכן בזמן) בפשטות (לגבי זמן הבית. וראה גם הגהות חשיק שלמה תענית פ"א מ"ד ד"ה וכשהי' (שו"ת) סוף שלמה ח"ב ענינים שונים ס"ח). וכן מוכרח בשו"ת מהרש"ל סס"ד, שכשיבנה ביהמ"ק יקריבו תודה גם בת"ב. אבל ראה בשו"ת תשובה מאהבה ח"ב סרע"ג בהגהות לשו"ע או"ח ס' תקפ (בשם הר"י איידליין) שאסור במלאכה כבחוה"מ, עיי"ש. וראה דרשות חת"ס ח"א דרוש ל' טבת תקע"ז (פג, א – ד"ה כתיב. וכ"ה בתורת משה תנינא ס"פ יושג) בדרך אפשר (מטעם אחר, ע"פ המדרש "ולמועדים טובים כנגד מלאכת שבת"). שם דרוש לח' טבת תקפ"ט (פט, א ד"ה כתיב). וראה שו"ת עמק התשובה ח"ה בפתיחה ע' לא (מד"ע).

קרבתו: בסה"ש תנש"א ח"ב ע' 694 נזכר בין הדברים ע"ד קרבתו המועדים, כולל ימים אלו שיהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים. ואולי הכוונה (וסוף לקרבתו מצד חנוכה ביחמ"ק – ראה עזרא ח, גל ואילך שהקריבו בכל יום, גם בת"ב) לקרבתו נדבה, שלמה ותודה (ראה שו"ת מהרש"ל סס"ד. מג"א (ושו"ע אדה"ז) ס"ג סק"א (ס"א). ולהעיר שבשו"ת מהרש"ל כתב רק בנוגע לעת"ל, ובמג"א שינה וכתב בל' עבר שהי' יו"ט בזמן המקדש, ואדה"ז השמיט ד"ז וכתב רק שהקריבו תודה ותו. לא גם לא נחית לבאר אם הכוונה בזמן בית ראשון או ב"ש. ולכאורה קאי בזמן ב"ר, ומה"ש לא כתב שהי' יו"ט). ולהעיר גם מקרבן עצים בת"ב (תוספתא בכורים פ"ב, ח. וראה יוציאו אור מרגליות) מגילה א, א, וכן בת"ב נדחה, בעשירי באב (תענית פ"א מ"ה. תענית יב, א. וראה שו"ת חת"ס או"ח ס' קז. הנסמך בשו"ת יב"א ח"ח ע' 56 הע' 42). ולהעיר מהרמז הידוע בברכת אשר גאלנו "ויגיעו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום", דקאי על ביטול הצומות לעת"ל, שבזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה.

כשמיחא בראמצע התענית: ראה בעה"ש תנש"א ח"ב ע' 832 (תוכן משיחת צו"ג תנש"א) בנוגע לנתינת כח לדחיית הצום לגמרי בימות המשיח, שמקום לשק"ט בנוגע לתעניות דרבנן אם משיח בא באמצע היום אם צריך להשלים התענית. וראה גם שם ח"א ע' 26 הערה 105 (שיחה הנ"ל).

(82) ועד"ז בטור שם (בשינויים). ונתבאר בלוקטי חט"ו שם ע' 414 הע' 19).

(83) חט"ו שם ע' 416. וראה שם הע' 38.

(84) צדקה זו – לא מכספי מעשה.

לעניים בערב⁸⁵. אמרו רז"ל אגרא דתעניתא צדקתא.

אין שוטפים את הפה ביום התענית⁸⁶.

שכח ואכל מחוייב להשלים התענית. ואינו צריך להתענות יום אחר, אם לא שכוונתו לשם כפרה. ויכול לומר עננו בנוסח: עננו ביום צום התענית זה. ואם אכל פחות משיעור כותבת בכדי אכילת פרס או שתה פחות מרביעית לא נעקר התענית ממנו ויאמר עננו כרגיל.

מי שאינו מתענה לא יעלה לתורה⁸⁷. קראו לתורה למי שאינו מתענה וצר לו להודיע מפני חילול ה' יעלה.

בי"ז בתמוז מותר ברחיצה וכיבוס⁸⁸.

שחרית

רק הש"ץ אומר עננו⁸⁹, בחזרת הש"ץ, בין ברכת גאל ישראל לברכת רפאנו. [וכן אומרו במנחה, כדלקמן]. שכת, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

אמירת הסליחות בתוך סדר התפילה.

סדר התפלה לשחרית: לאחר חזרת הש"ץ, תחנון, נפילת אפים, סליחות (מתחילים מ"אל תתנו" ומשמיטים הוידוי – "אשמנו"), אבינו מלכנו הארוך, ואנחנו לא נדע, חצי קדיש⁹⁰, מוציאם ס"ת וקורין ג' גברי בפרשת ויחל משה.

בנוגע לאמירת וידוי תחנון סליחות ואבינו מלכנו כשיש ברית וחתן וכדומה, המנהג בבית חיינו⁹¹, שהקהל (משא"כ החתן ובעל ברית) אומרים סליחות אבל משמיטים וידוי, תחנון, ואבינו מלכנו⁹².

בישית ט"ו תמוז תשמ"ב – אחרי אמירת ברכה אחרונה בסוף ההתוועדות – נתבאר, שקודם אמירת הסליחות בי"ז תמוז, מיד בהתחלת שלושת השבועות, מתחילים ומקדימים באמירת שלושה פסוקים, והפסוקים הם העיקר בסליחות, ובדוגמת תפלת שמונה עשרה בתפלה. ובפסוקים הנ"ל גופא – בסדר מדויק, שלא מתחילים בענין של "חשבון צדק", אלא ההתחלה היא בפסוק "אל תתנו דמי לו עד יכונן ועד ישיש את ירושלים תהלה בארץ", שפותחים בשטורעם, באמירת פסוק, שהתורה עצמה אומרת, שאסור להניח להקב"ה לשתוק, מלבנות את ירושלים. וגם זה אינו מספיק, ועדיין אסור להניח לו לשתוק, ויש להפציר ולבקש, עד שירושלים תהי' במצב של "תהלה בארץ". והטעם לכך, בפסוק השני "כי עמך מקור חיים", שמאמינים שהקב"ה מהווה ומחי' ומקיים הכל, ובדאי

(85) ראה בפירש"י ברכות ב, ו ד"ה אגרא דתעניתא שנותנין צדקה לערב. ומשמעות רש"י שבערב אחרי שהתענו העניים יהא להם מה לאכול. וראה של"ה מס' תענית נר מצוה. א"ר סתקס"ו סק"ב. משנ"ב שם סק"ב. כה"ח סקט"ו (נסמן בלקו"ש כה ע' 446 הע' 45. שם ע' 470 הע' 85). אבל י"ל בכוונתם שנותנים לקראת ערב. וכ"ה בתוס' מגילה כא, א ד"ה ואין מפטירין, וראה גם במטה משה שטשנ"ה, הובא בא"ר משנ"ב וכה"ח שם, ליתן צדקה במנחה דתענית, דאגרא דתעניתא צדקתא לעת ערב, ושמשו"ה נכון להפטיר דרשו בערב אחרי שעושים צדקה. ואכתי י"ל, שברש"י מיירי שחילקו מזון לעניים במוצאי התענית, ולכן נותנים אז בערב. וכ"מ בשבחה"ל סר"פ.

איבאר שברש"י סנהדרין לה, א ד"ה כל תענית – ונסמן בהגהות הגר"י פיק במסורת הש"ס ברכות שם – משמע שנתנו לילל התענית, לפני התענית (וביד רמ"ה שם סתם וכתב "ביום התענית"). ודוחק לומר שבליל תענית הכוונה במוצאו (אף שכ"מ קצת במאירי שם). ואולי תרוויחה איתנה. וכ"ה בשמחת הרגל להחיד"א לימוד ג (כא, א) שצריך ליתן לפני התענית ולאחרי'.

(86) מי שיש לו צורך מיוחד, כגון שסובל מריח הפה וכדומה, ישטוף פיו בדבר מר (כמ"ר פה וכדומה) ויכפוף ראשו שלא יבלע. וראה שו"ת באתרא דרב ס' א'תקפח.

(87) גם מי ששכח ואכל ככותבת או שתה מלא לוגמיו לא יעלה לתורה לכתחילה – שו"ת באתרא דרב ס' כ"טז.

(88) ויש שהחמירו לבעלי נפש ברחיצה בחמין ושאר עינויים כבתשעה באב. וראה אצלנו במקורות ועיונים להלכה יומית אות שמו. שו"ת באתרא דרב ס' ט'תצז.

(89) באם אין עשרה מתענים – אומר הש"צ עננו בברכה בפני עצמה אם יש בבית הכנסת אף רק ג' מתענים. ועל כל פנים כשיש עוד שבעה שאכלו פחות מכשיעור. וראה בארוכה בהערה להלן בדיני קריה"ת.

אם הש"ץ עצמו אינו מתענה – אע"פ שכתחילה אין לא להיות ש"ץ (אפילו אם הוא אבל ר"ל), בדיעבד אם עבר או אם אין ש"ץ אחר – אומר עננו בשומע תפילה ובנוסח "עננו ביום צום התענית הזה" (מג"א סתקס"ו ס"ז).

(90) א"א אל ארך אפים (רק בימי שני וחמישי). וראה שו"ת באתרא דרב ס' יז'תרפב.

(91) היו בזה כו"כ הוראות במשך השנים. ואכ"מ. בפועל, המנהג כבפנים.

(92) באופן כזה אין מדלגים כלל בסדר הסליחות. והיינו שמתחיל מסלח לנו, וגם אומר הוידוי ("אשמנו") כדרכו. [ודי בזה במה שמניחים מקצת – והיינו מה שמדלג בסדר התפלה על תחנון – מחמת החתן ומילה].

שכללות ענין הגלות נעשה ע"י הקב"ה – "עמך", והוא קשור עם "מקור חיים" כפי שיתגלה לעתיד לבוא, שאז יתהפך החושך לאור, אבל בכדי ש"נראה אור" הוא "באורך" ע"י התורה, שהתורה מאירה דרכו של יהודי ואומרת "אל תתנו דמי לו". ורק לאחר זה נעשה המוח והלב רגוע, שאפשר לעשות תשובה שלימה, כבפסוק השלישי "אלקינו בושנו במעשינו ונכלמנו בעוננו". ומובן, שהענין שהזמן גרמא ועיקר השטורעם הוא "אל תתנו דמי לו". ובאשר לענין התשובה – כאשר מחליטים בתוקף המתאים ע"ב"בושנו במעשינו" ה"ז כבר תשובה שלימה וכו'. ועוד זאת, תשובה היינו לשוב אל ה', ולכן כאשר פונה אל הקב"ה באופן ד"אל תתנו דמי לו" הרי זו תשובה אמיתית.

נכון ללמוד פירוש המילות של הפיוטים והסליחות⁹³.

טוב לעמוד בשעת אמירת הסליחות, ומי שקשה לו יעמוד עכ"פ בשעת אמירת א"ל מלך יושב⁹⁴, י"ג מדות, ובשעת אמירת הווידויים.

המתפלל ביחיד אינו אומר י"ג מדות⁹⁵, ולא ויעבור⁹⁶. המתפלל במתינות ואינו מספיק להגיע למקום שהציבור עומדים בסליחות, יפסיק במקום עמידתו בסליחות גם באמצע הפרק בכדי לומר י"ג מדות עם הציבור⁹⁷. וממשיך אח"כ לומר כדרכו.

פתיחת הארון: כשהס"ת מונחת בארון הקודש אע"פ שהוא פתוח אין צריכים לעמוד, אלא שהעולם עושין כן דרך כבוד לעמוד כל שהארון קודש פתוח ואין חיוב בדבר. ויש מחמירים עכ"פ כשרואה הס"ת. ויש להקל בזקן וחלוש⁹⁸.

קוראים בתורה בתפילות שחיות⁹⁹ ומנחה ("ויחל משה")¹⁰⁰, ומפטירים בתפילת מנחה כבכל תענית ציבור.

ביום י"ז תמוז . . . יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים)⁽¹⁰¹⁾

93 ובנוגע לאמירת הסליחות ע"י הנשים בשפה המובנת – ראה שו"ת אתרא דרב סי' ד'תרי.

94 בנוגע לנוסח "כהודעת" ו"כמו שהודעת" ב"א-ל מלך" וב"אל אך אפים" – ראה שו"ת באתרא דרב סי' טז'תרה.

95 בנוגע אמירתו בניגון וטעמים כקורא בתורה (והובא ד"ו גם לענין סליחות – כ"ה בפשטות בשו"ע או"ח סתקס"ה ס"ה דקאי לענין סליחות. וראה במט"א סתקפ"א סכ"א ועוד) – ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' ד'תועא. ולדעת הכה"ח סי' קלא סק"ג, רק בסדר התפלה נכון לאומרו בניגון וטעמים, משא"כ בסליחות.

96 והנה, י"א שידלג גם תיבות "זכור לנו היום ברית שלש עשרה" וכן בסליחות במקום שזוכר זכות שלש עשרה מדות – כ"כ במט"א שם. וראה ט"ז סתקס"ה סק"ה. והעתיקו בשתיקה בא"ר סק"ז (וצ"ע במשנ"ב שם בשעה"צ סק"י שהעתיק באו"ח). וראה בערוה"ש שם ס"ז. וראה שו"ת מנח"א ח"ג סכ"ב שכה"ג גם באומרו בניגון וטעמים, עיי"ש.

97 וכן כ"ח בזה, וס"ל דשפיר דמי לומר תיבות אלה בכל גווי – כ"מ קצת בדעת המג"א סק"ו. וכ"כ בברכ"י סי' קלא סק"י. וראה הנסמן בכה"ח שם סק"ה. ובקצה המטה סתקפ"א סק"ה שכן המנהג. ושכך מפורש בשבה"ל סרפ"ב.

98 ואם התחיל אמירת י"ג מדות עם הציבור די בכך, אף שמאריך באמירתו, וכן יכול להתחיל כשהציבור באמצע אמירתו. אבל לא די בכך שהתחיל א-ל אך אפים וכדומה, וכן אם הציבור כבר גמרו אין ליחיד להתחיל לומר י"ג מדות – ראה בכ"ז שו"ת באתרא דרב סי' כ"תנו. וראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' כ"תפג.

99 קראו בתורה אחר חצות היום י"א שא"צ לקרוא שוב במנחה (שו"ת דברי יהושע ח"ה או"ח סי"ז). וטעמו הוא שלא תיקנו קריאה למנחה רק שיקראו אחר חצות. (וכש"כ להדעות שאפשר לקרוא למנחה מחצות וא"צ להמתין עד ח"ש אחר חצות). ועיי"ש שהביא מי שחלק עליו, ודחאו. ועוד יש לדון מטעם אחר, שמצינו בכ"מ שדבר אחר עולה לו לכאן ולכאן, וה"נ י"ל שעולה לו גם לחובת מנחה. והנה, נתקשו בכ"מ בטעם שקוראים ב"פ בתענית, ולרבינו מנוח תפלה פ"ג הי"ח "דצריך לקראות בתורה שני פעמים ביום" יתכן לומר שהחייב לקרוא ב"פ, גם אם שניהם אחר חצי היום. ויל"ע. (ולהעיר ש"א אפ"ל בת"ב שאין תשלומין לקריה"ת של שחרית במנחה – ראה שו"ת שבט הקהתי ח"ג סקפ"ב. אבל איהו קאי להדעות שגם בקריה"ת דשבת שחרית ליכא תשלומין במנחה, והרבה חולקים). והטוב טוב, שישמעו מציבור אחר שקורא לחובת מנחה.

וראה גליון פניני הלכה תצוה תשע"ח. דברי הצומות ס"ה סק"ח.

100 באם אין עשרה מתענים – אפשר לקרוא ויחל אם יש בביהכ"נ אף רק ג' מתענים.

אלא ש"א שכשאינו מתענים שלא מחמת חולי אין להקל, וכדמוכח בשו"ת קול גדול למחר"ם חביב סי"ד דמייירי רק באניסי – שו"ת שערי צדק (פאנעט) סי' קיט. פרי השדה ח"ג סי' קסח סק"ב. שם סי' קעט. וזכרון יהודה שם. אפרקסתא דעניא ח"א סע"ז ד"ה א"כ. בארות אברהם או"ח סל"ו. וגם בשו"ת צ"צ במהדו"ח או"ח סי' קיא מייירי באניסי (וכן בפס"ד שלו סי' תקסו. אבל שם י"ל דנקטי' לדוגמא בעלמא). ועוד להעיר שבכ"מ כתבו רק כשיש עשרה מתענים בעיר, ונוגע לשלוחים הנמצאים בערים רחוקות.

אלא, שבזמננו כשאנו מחמת העדר הידיעה, כאנוסים דמי, וכתניוקות שנשבו. ובהנ"ל מייירי כשפורשים מדרכי צבור בשאט נפש. ועוד, שרובם ככולם של הסברות שהובאו בשו"ת הצ"צ שייכים גם בכגון דא. (ולסברת הישועני' סתקס"ו סק"ב לחלק בין תענית הקבועות לתענית שגזרו הציבור, שלא נכללו בכלל הגזירה רק מי שאפשר לו להתענות אבל מי שהוא חולה לא עליו היתה הגזירה, אבל דב' צומות ות"ב מה שחולה פטור היינו משום פקדו' ומיקרי תענית, וכיון דמצוי עבידי ע"י הדחק משוי שליח, יעו"ש – איכא למימר אדרבה, שבעצם חולה גרע מבריא שאינו מתענה, שבבריא ודאי עדיין בכלל חובת התענית הוא (אף שלמעשה לענין ד' צומות לא ס"ל לחלק)).

(101 מלכים ב, כה, ג-ח. ירמיה לט, ב-ז. זכריה ח, יח-ט.

פרשת היום ע"ד "צום הרביעי" . . (ע"ד שבכל יום אומרים שירו של יום וכיו"ב). ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לע"ל, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים ע"ד הצומות; אלא **שבתורת אמת** ותורה **אור** – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר (כמבואר במ"א בענין יעקב ועשו האמורים בפרשה¹⁰²), היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שיהפכו לששון ולשמחה ולמועדים **טובים** לע"ל, ואדרבה – ע"י הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, ה"ז מגדיל השמחה והיום טוב¹⁰³.

מנחה

יש להקדים תפלת מנחה שיהא קודם בין השמשות (היינו, לסיימה קודם שקיעת החמה בשעה 19:08). והיינו, שנוסף לזה שראוי להקדים להתפלל לפני השקיעה גם בשאר ימים, הנה, ביום תענית בפרט נכון להקדים מחמת כמה טעמים וחששות¹⁰⁴.

גם במנחה, מוציאים ס"ת וקורין ג' גברי בפרשת ויחל משה. ומפטירין דרשו ה' בהמצאו.

סדר התפלה למנחה: וידבר, אשרי, חצי קדיש, ויהי בנסוע, קריאת התורה¹⁰⁵, הפטורה וברכותי, יהללו, חצי קדיש, שמונה עשרה ("עננו"), חזרת הש"ץ, תחנון ואבינו מלכנו הארוך, ואנחנו לא נדע, קדיש תתקבל, עלינו, קדיש יתום.

בתפילת העמידה אומרים כולם "עננו" בברכת "שמע קולנו". שכח היחיד ולא אמר, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

בחזרת הש"ץ אומר הש"ץ "עננו" בין "גואל" (ברכת "גואל ישראל") ל"רופא" (ברכת "רפאנו"), וברכת כהנים ("אלקיננו ואלקי אבותינו") לפני שים שלום.

דברי כבושין אחר מנחה¹⁰⁶.

הלכתא למשיחא: בר"ד משיחת ח"י תמוז (תענית י"ז בתמוז נדחה) תנש"א, שיום זה יכול להיות יום שבו דוד בא, ובמילא יאמרו בתפלת המנחה לא בנוסח דיום התענית אלא ענינים של שמחה, שבברכת "שמע קולנו" מותר להוסיף כמה ענינים.

בר"ד הנ"ל, שכשיבוא משיח צדקנו היום יחסכו לקרוא בתורה במנחה¹⁰⁷.

צאת הצום¹⁰⁸ [וזמן תפלת ערבית] בשעה: 8:51.

זמן קריאת שמע בלילה הוא משעת יציאת שלשה כוכבים **קטנים**. ואף שזמן הדין די בכוכבים בינונים¹⁰⁹ – לפי שאין אנו בקיאים בהם¹¹⁰ צריך להחמיר ולהמתין עד שיראו קטנים¹¹¹. ולכן, נכון לחזור ולקרוא קריאת שמע כמה דקות אחר כך¹¹².

(102) לקו"ש ח"כ ע' 341 ואילך. לקו"ש ח"ל ע' 145. ועוד.

(103) סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 547 הערה 63.

(104) לענין אמירת הש"ץ או"א ברבנו אפרח לאומרה בין השמשות. וראה שו"ע אדה"ז סתרכ"ג ס"ח, אפי' בנוגע לנ"כ, שצ"ל קודם צאה"כ ומשמע שביה"ש מותר. וכש"כ בנוגע אמירת או"א וכו', עיי"ש. [וצע"ק בסיום הסעיף: מבעוד יום. גם יל"ע אם בסידורו (שחזרו בו בכמה דברים בענין בין השמשות) ס"ל נמי הכין].

(105) אם החזירו בטעות הספר תורה לפני ההפטרה אין להוציאו שוב ויאמרו ההפטרה כשהס"ת בארון.

(106) ראה לקו"ש ח"כ ע' 352 (וש"נ) ע"ד מנהג כמה קהילות בעבר לומר ביום התענית בזמן מנחה דברי כבושין לעורר לתשובה, ושכדאי לעורר ע"ד מנהג הנ"ל במקום האפשרי – שיאמרו אחר מנחה (לכה"פ כמה מלים) דברי כבושין או מזמור תהלים המתאים, ובמקום שא"פ – שיחשבו עכ"פ דברי כבושין.

(107) יל"ע אם הכוונה רק למנחה, או דבהכי עסיק התם (דמיירי בשעת מנחה). ולהעיר מהשקו"ט בקריה"ת במקום שאין מתענים (ראה לעיל), אם הוא חובת היום או שייך לענין התענית. ויש שכתבו לחלק בין שחרית למנחה. ולהעיר שאת"ל שיקראו בתורה כדין יו"ט – ה"ז רק בשחרית ולא במנחה.

(108) זמן כוכבים בינונים לאדה"ז.

(109) שפסקו בגמרא הלכה כר' יוסי לחומרא כמו בקריאת של ערבית שאינו ודאי לילה עד צאת הכוכבים הבינונים בגודל גופם ברקיע ובאורם.

(110) והארנו בזה בקובץ אה"ת ג' תמוז תשנ"ו. וראה משלחן הבר"צ שבועות תשע"ה.

(111) ובסדר הכנסת שבת כתב אדה"ז "להחמיר בקיץ [במדינות אלו] לענין ק"ש של ערבית עד שעה שלימה אחר השקיעה". ונתבאר שם אצלנו.

(112) והעיר המזכיר הר"ל ע"ה, שבפעם הראשונה שהרבי רצה שיתפללו בתענית ציבור מוקדם, אמר לי לגשת להרה"ח ר' שמואל הלוי לויטץ, באמרו שהרי הוא רב פוסק דינים, ולבקש שישכים להתפלל ערבית, ולהכריז שאח"כ לאחרי שיהי' 36 דקות אחרי השקיעה

יום המישי פרשת פינחס, י"ט תמוז

יום כניסת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע לבריתו של אאע"ה (בשנת תר"ם) ויום השביעי דחגיגת הבר מצוה שלו (בשנת תרנ"ג).

במעלת י"ט תמוז, יום שמחה גדולה, והשייכות ל"בין המצרים", כטעימה מגאולה העתידה – ראה הנסמן בהערה¹¹³.

בשיחת ט"ו תמוז תשמ"ה¹¹⁴ (בקשר ליום הברית של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע): "הימים האלה נזכרים ונעשים ברוחניות, מען לעבט זיך אבער אין עולם העשי' – דארף מען זיך משתדל זיין און געפינען אזא מין ענין וואס דאס זאל מתיר זיין א שמחה אין דער יום הברית. . צי דאס וועט זיין א ברית מילה, אדער א פדיון הבן אדער בכיו"ב – א ענין וואס דאס איז ע"פ שו"ע דארף מען מאכן א שמחה אפילו ווען דאס טרעפט אין דער דריי וואכן. און אט דעמאלט זאל מען מאכן אט דא די שמחה. און אויכעט מדגיש זיין אז בגשמיות על פי הלכה – טאקע דאס איז דער עיקר הטעם; אידן און חסידים לעבן דאך מיט נשיא דורנו, וואס משנה לשנה פונקט ווי ער איז געווען חי בשעת זיין ברית בפשוטות, אזוי מדי שנה בשנה ביום הברית איז ער הולך ונתעלה און הולך מחיל אל חיל, במילא איז דאך דער יום הברית פון היינטיקן יאר [תשמ"ה] וועט עס דאך זיין דער הונדערט און זעקסטע מאל פון זיין ברית, איז דאך דערפון פארשטאנדיק ווי אזוי ס'דארף זיין די שמחה דעמאלט.

מען דארף אבער אראפנעמען די טענה פון אלה אשר תואנה המה מבקשים, אפילו ווי דאס איז פארבונדען מיט עולם ההלכה – איז דאס ניט קיין תואנה, נאר א טענה צודקת. איז דערפאר דארף מען אויסגעפינען א פדיון הבן אדער א ברית מילה, וכיו"ב א ענין וואס איז ניט נאר מתיר א שמחה ע"פ שו"ע, מען קאן זיכער אויסגעפינען א ענין וואס וועט אויכעט געבן כח און עידוד אויף מאכן א שמחה ביום זה. און אט דעמאלט בשעת מעשה זאל מען רעדן וועגן דעם ענין ע"פ הלכה, א ברית אדער א פדיון הבן וכיו"ב. און גלייך דערנאך, אדער פארדערויף, חזר'ן אן ענין אין חסידות פון דער בעל הברית, פון דער רבי דער שווער – נשיא דורנו, וואס ער איז חי בחיים און מידי שנה בשנה וועט אלץ מער ניתוסף. . ממשיך זיין אין די פארברענגענישן. . און ביום הברית אויכעט זיכער. . באופן מיט די הגבלות ווי אין שולחן ערוך. און ווי חסידות איז מבאר – א הגבלה וואס מ'איז זיך אליין מגביל איז די הגבלה קיין הגבלה ניט, בשעת די שו"ע אליין איז דאס מגביל איז די הגבלה קיין הגבלה ניט¹¹⁵.

יום ועש"ק פרשת פינחס, כ' תמוז

העברת הסדרה שמו"ת – פ' פינחס¹¹⁶.

חייב אדם למשמש בבגדיו עם השיכה.

הדלקת נרות שבת קודש בשעה: 7:58 (18 דקות לפני השקיעה).

לקראת ק"ש שנית (ולא הזכיר שיכולים לסמוך על ק"ש שקוראים בק"ש שעל המטה), ושכן ה' - ואולי יותר מפעם אחד - שהורה להכריז הני"ל.

וראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' ג'רג. ושנ"ת.

113) ראה שיחת ש"פ פינחס תשמ"ט (ספר השיחות ע' 581 ואל"ך). ועוד.

114) מסרט הקלטה.

115) ובר"ד משיחת ש"פ בלק תשמ"ה: כאן המקום לעורר ולהזכיר שיש להמשיך את ההתוועדויות דימי הגאולה יב"ג תמוז ככל האפשרי, עד הזמן המותר ע"פ שו"ע. וכמו כן, טוב ונכון שישתדלו לערוך התוועדויות גם ביום י"ט תמוז, היום שבו נכנס בעל הגאולה בבריתו של אברהם אבינו, וכמובן – באופן המותר ע"פ שו"ע, ע"ז שיקשרו זאת עם סעודת מצוה של ברית מילה, פדיון הבן, וכיו"ב, כמדובר בהתוועדות שלפנ"ז.

116) ההפטורה – דברי ירמיהו (מ"תלתא דפורענותא).

ולכאורה יש לומר ביחיד גם ההפטורה ששייכת לפרשת פינחס (ע"פ היום יום ל' סיון (וראה שם ד' טבת. סה"ש תרצ"א ע' 229) שבהעברת הפרשה שמו"ת קורין שתי ההפטורות "אם הוא שבת ר"ח, או פרשיות מחוברות וכיצא בזה". וגדולה מזו מצינו בשה"ש תרח"ץ ע' 289 (במהדור"ח). בהנהגות ב' ניסן פאריז צ"ח, בה חל ע"פ בערב שבת, בנוגע הפטורת וערבה בשבת הגדול, ש"ביחידות אומרים ב' ההפטורות". ומשמע שר"ל לומר וערבה בכל שה"ג (ולא רק איפכא לומר גם הפטרת השבוע בקביעות ע"פ שחל בשבת). ואינו דומה לקריאת ההפטורה בקריאת שמו"ת דפ' מטות-מסעי, כדלקמן בלוח שם).

שבת קודש פרשת פינחס, כ"א תמוז

משבעה עשר בתמוז ואילך מפטירין ג' דפורענותא. בשבת זו מפטירין בדברי ירמיהו¹¹⁷.

הלכתא למשיחא: בשיחת ש"פ עקב תש"מ נזכר שגם לעתיד לבוא יהי ענין ההפטרות¹¹⁸.

בדא"ח מבואר שתלתא דפורענותא הם כנגד ג' המוחין (ושבע נחמתא – כנגד ז' המדות), ושהענין דתלתא דפורענותא לאמיתתו הוא למעליותא, פורענותא כמו פרה דקדושה, דאתפריעו ואתגליין מיני' כל נהרין, שמורה על גילוי נעלה ביותר שלמעלה ממדידה והגבלה.

דער ענין העצבות פון בין המצרים דארף ניט זיין אום שבת, ווייל שבת דארף זיין שמחה. און נאך מערער, אז דעם שבת דארף זיין די שמחה נאך מער ווי אין אן אנדער שבת, בכדי עס זאל ניט זיין קיין חשש אז דער העדר השמחה קומט מצד דעם ענין פון בין המצרים. דער ביאור אין דעם בפנימיות הענין איז: שבת איז מעין דלעתיד לבוא, יום שכולו שבת, און וויבאלד אז לעתיד וועט דאך זיין די גאולה באופן אז עס וועט ניט בלייבן קיין רושם פון דעם גלות דערפאר איז אויך בשבת דארף ניט זיין דער ענין פון בין המצרים. דאס איז דאך אבער מער ניט ווי א ביאור אויף דעם וואס שבת דארפן ניט זיין די ענינים פון היפך השמחה. דער ביאור אויף דעם וואס דעם שבת דארף די שמחה זיין מערער פון אן אנדער שבת, איז: עס איז באוואוסט אז די גאולה וואס נאכן גלות ברענגט צו א העכערן מצב ווי ס'איז געווען פארן גלות. . איז דער שבת וואס אין בין המצרים איז זיין ענין אז ער איז מעין לעתיד לבוא, יום שכולו שבת, און דערפאר דארף זיין דעמאלט א שמחה יתירה, ווייל דער ענין פון דעם שבת איז א נתינת כוח צו מהפך זיין דעם בין המצרים לששון ולשמחה, ווייל דער גילוי אור דלעתיד, וועלכער איז אינגאנצן העכער פון דעם ענין פון גלות וגאולה האט ער בכוח צו מהפך זיין דעם בין המצרים גופא צו ששון און צו שמחה. און דאס איז אויך וואס עס ווערט אפגע'פסק'נט אין שלחן ערוך, אז שבת שבין המצרים מעג מען מאכן סעודת שלמה בשעתו, וואס בימי שלמה איז קיימא סיהרא באשלימותא. בשבת זה איז פאראן א נתינת כוח אז הימים האלו יהפכו לששון ולשמחה¹¹⁹.

אין שבתים פון בין המצרים דארף מען מער ווי אין אנדערע שבתים פון יאר פארהיטן דעם חשש פון אבילות (איינער וואס פלעגט בשבת טראגן שטעק־שיך [=נעלי בד] אירעו אבל ר"ל. האט ער געפרעגט ביים טאטן, צי ער מעג טראגן די שטעק־שיך דעם שבת וואס אין דער וואך פון אבילות. האט אים דער טאטע גע'פסק'נט, אז ער זאל עס ניט טאן, בכדי ניט צו געבן קיין ארט פאר א חשש פון אבילות בשבת)¹²⁰.

במאור ושמש על התורה¹²¹: מה שאומרים הקדושי עליונים שבתות שבין המצרים גבוהים עד למאד, נראה לי מפני ששת ימי החול שבין המצרים הם נמוכים מאד והם בקטנות עד למאד וידוע שבשבת קודש הוא עליות עולמות ויש עלי' לכל ששת ימי החול ממילא יובן ששבתות שבין המצרים הם גבוהים עד למאד לפי שיש עלי' לכל הדברים שהיה בקטנות עד למאד ונתעלו עד למעלה למעלה משא"כ בשבתות של כל ימי השנה שאין ששת ימי החול קטנים ונמוכים למאד ממילא אין עלי' גדולה כשבתות שבין המצרים שנתעלו כל הדברים שהיו מטה מטה בעמקי התהום למעלה בקדושה¹²².

בכמה שיחות קודש הובא ונתבאר מה שכתב אדמו"ר הצמח צדק באור התורה: "ג' שבועות בין המצרים בזמן כמו מדבר במקום, ומקדים רפואה ג' שבתות שבהן, ובכל שבת ב' שבתות, נמצא ו' (ג' פ' ב' שבתות) פעמים ז' (ז' ימי השבוע שבהם מאיר מבחי' ב' שבתות שבכל שבת) עי"ז מכניעים המדבר מ"ב" (מ"ב המסעות שבמדבר העמים, שרומז על כללות זמן הגלות מאה"ק). והיינו, שע"י השבתות נעשה התיקון דבין המצרים.

117) אם טעה והפטיר בהפטרות פרשת פינחס, יפטיר לשבת הבאה דברי ירמיהו וגם שמעו מפני שהם סמוכים זו לזו – מג"א סתכ"ח סק"ט. וראה שיחת ש"פ מסעי ר"ח מנ"א תשמ"א (שיחור"ק ע' 284 ואילך).

118) וצ"ע אם יפטירו "מענין הפרשיות דומה בדומה" או לפי הזמן ולפי המאורע". וראה מה שכתב ח"א בקובץ הער"ב ש"פ וישלח תשפ"ד, שאפשר שלכן הובא ברמב"ם סדר ההפטרות גם בפרשיות דלתא דפורענותא "מענין הפרשיות", דנפק"מ הלכתא למשיחא. ודפח"ח.

119) משיחת ש"פ מט"מ תשט"ו. לקו"ש ח"ב ע' 358 ואילך.

120) לקו"ש ח"ד ע' 1091.

121) ברמזי בין המצרים, ונתקח חלקו בלקו"ש ח"ד ע' 1090 הנ' 25. ושם: והוא ה' תלמיד תלמידי המגיד ממעוררשט ובטח להם מתכון.

122) ואולי ילה"ע מהמבואר בד"ה לסוסתי תקס"ד (לקו"ת שה"ש יא, ג. מאמרי אדה"ז תקס"ד ע' כה), הובא ונת' ברישומות הצ"צ על איכה ד"ה ענין ט"ו באב (אוה"ת נ"ך ע' אצו) בנוגע לשבתות שבימי הגלות. וראה אוה"ת שמיני ח"א ג, א. ואתחנן ח"ו ע' בקצח. ועוד.

בר"ד משיחת ש"פ מסעי תשד"מ: אצל יהודים שעסקם בענייני העולם, מפני הרגילות להיות מונחים בענייני העולם, מתעורר קושי מיוחד לפעול עליהם שבזמנים מיוחדים ישתחררו מההתעסקות בענייני העולם והיו מונחים בעניינים רוחניים, ועאכו"כ לפעול עליהם שירגישו את הצער דירידת הגלות, עד שישתוקקו לנחמה דענין הגאולה. . ועד"ז, כאשר מגיע הזמן דבין המצרים, כולל יום השבת, כמודגש בענין ההפטרה ש"מבראשית עד י"ז בתמוז מפטירין מענין הפרשיות דומה בדומה ומשם ואילך לפי הזמן ולפי המאורע תלתא כו", הפטרה מיוחדת השייכת לבין המצרים, קשה לפעול עליו שיתעורר ברגש של צער מפני שנמצאים בזמן דבין המצרים וישתוקק לנחמה דענין הגאולה, דמכיון שהוא מונח בענייני המסחר ורואה שהקב"ה מצליחו ומברכו בבני חיי ומזוני רוחי הרי אינו מרגיש שחסר לו מאומה. . אמנם מכיון שהקב"ה אינו מבקש אלא לפי כחן, מובן שלאחרי כל הקושי שבדבר, הרי זה בכחו של כאו"א מישראל. . מכיון שהוא חדור בידעה ורגש שמציאותו האמיתית היא הנשמה, הרי גם כאשר ענייני הגשמיים, בני חיי ומזוני רוחי, הם בשלימות יודע ומרגיש את גודל צער הגלות, ובפרט כאשר נמצאים בזמן דבין המצרים, ולכן נמצא בתנועה של תשוקה לנחמה דענין הגאולה. לכאורה יש מקום לשאלה, לשם מה מדברים בהתוועדות שיש צורך לזכור שנמצאים בזמן דבין המצרים, ובמילא להצטער ולהיות בתנועה של עצבות כו', וכי זוהי מטרתה של התוועדות? אמנם ישנם דינים מיוחדים בנוגע להנהגה דבין המצרים, אבל דינים אלו כתובים כבר בשולחן ערוך, ספר שבואי ישנו אצל כל יהודי, ועכ"פ יכול להשיגו בקל, ויש להעמיד כל יהודי בחזקת כשרות שבואי לומד בשו"ע את פרטי הדינים השייכים לכל זמן וזמן, הלכות החג בחג, וכיו"ב בנוגע ללימוד הדינים המיוחדים לבין המצרים, וא"כ לשם מה צריכים לדבר אודות ענין זה? ואפילו אם יש צורך לעורר אודות קיום עניינים אלו – רחמנא ליצלן משליחות כזו לעורר יהודים אודות ענין של היפך השמחה ח"ו... ולאידך, ישנה תקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו להתוועד בשבת מברכים החודש, כולל שבת מברכים חודש מנחם אב, ומובן שלכל לראש צריכים לדבר מענינא דיומא! הנה העצה וה"הצלה" בענין זה היא – "מנחם אב", היינו לעורר אודות העניינים המביאים לנחמה וביטול העניינים הבלתי רצויים דבין המצרים, עי"ז שמוסיפים בכל עניני יהדות תורה ומצוותי, מתוך שמחה וטוב לבב.

פרקי אבות פרק א' [בפעם השלישית].

מוצאי שבת קודש בשעה 9:03.

יום ועש"ק פרשת מטות-מסעי, כ"ז תמוז

העברת הסדרה שמו"ת – פ' מטות-מסעי¹²³.

הדלקת נרות שבת קודש בשעה: 7:51 (18 דקות לפני השקיעה).

ש"פ מטות-מסעי, שבת חזק, כ"ח תמוז, מברכים חודש מנחם-אב

אמירת כל התהלים בהשכמה.

בר"ד משיחת ש"פ מטות-מסעי: ישנם כאלו שגם כאשר מנגנים שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, מנגנים זאת בקול ענות חלושה (מיט א פאר'חלשטון קול), ולאח"ז מוחים את הזיעה מפניהם, באמרם שכבר יצאו ידי חובתם! ובקשר לזה, הנה אפילו כאשר מדובר אודות כל ימות השנה, צריכים לחשוב אם יש מקום להנהגה כזו, ועאכו"כ כאשר מדובר אודות ימי בין המצרים, שאז דרושה זהירות יתירה מעניינים שהם העדר השמחה, כדי שאף א' לא יוכל לחשוב שהוא נוהג אבילות בשבת דבין המצרים (כידוע כמה סיפורים אודות גודל הזהירות בדבר), ולכן, דרושה שמחה יתירה מאשר בשאר שבתות השנה, נוסף על כללות הענין דביום שמחתכם אלו השבתות. ורק לאחרי יום השבת, באם יה' עדיין מעמד ומצב ד"אנחנו לא נושענו" ח"ו, צריך להיות ענין של אבילות באופן המבואר בשו"ע, אבל גם אז, אין הדבר מפריע ח"ו לשמחה הקשורה עם לימוד התורה וקיום המצוות שעז"נ פיקודי ה' ישרים משמחי לב. ויה"ר שע"י שמחה של מצוה בכל עניני התורה ומצוותי, נזכה בקרוב ממש

123) ובהיום יום ל' סיון שבהעברת הפרשה שמו"ת קורין שתי ההפטרות בפרשיות מחוברות. ולא נתברר אם כ"ה גם בכגון דא שההפטרות הן 'לפי הזמן ולפי המאורע' ולא 'מעין הפרשיות דומה בדומה' (אף שנת' בכ"מ שכיין שכל העניינים שבתורה הם בתכלית הדיוק מובן שגם הפטרות אלו שייכות להפרשיות). [וילה"ע שברמב"ם בסדר תפלות הביא ההפטרות דכל הפרשיות מעין הפרשיות, נפ מפרשת דברים עד נצבים, אף שהביא שם גופא שנהגו רוב העם להיות מפטירין בנחמת מאחר ת"ב, וכן (שם תפלה פ"ג ה"ט) שנהגו כל ישראל לביטול מפטירין קודם לת"ב בשלש שבתות בדברי תוכחה].

לשמחת עולם על ראשם כאשר יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

בקריאת התורה נוהגים לעמוד בפסוק האחרון, בסיום ספר במדבר.

בסיום הקריאה מכריזים כל הקהל (אנשים, נשים וטף) בקול רם ובשמחה "חזק חזק ונתחזק", אשר הכרזה זו מורה על התקופה של בני ישראל בכל עניני התורה ובאופן של חזקה.

גם העולה לתורה אומר "חזק חזק ונתחזק". אמירת העולה לתורה "חזק חזק ונתחזק" – לא חשיב הפסק, כי הוא שייך לקריאת הסיום. וגם הוא [העולה לתורה] אומר, כי נוסחא שלנו היא "ונתחזק".

בכמה שיחות קודש¹²⁴ נתבאר השייכות דשבת חזק לבין המצרים, ובפרט שבת חזק דספר הרביעי מחמשה חומשי תורה, שבכמה ענינים ה"ז הסיום דכל התורה (כי ספר חמישי הוא "משנה תורה" שחוזר וכולל ד' הספרים שלפניו, ושאמרו משה מפי עצמו) – שע"י הירידה הגדולה דשלושת השבועות נעשה חיזוק הכי גדול בתורה, עד לחיזוק משולש, "חזק חזק ונתחזק", ושבכרזה "חזק חזק ונתחזק" (חזקה משולשת) מרומזת החזקה דביהמ"ק השלישי וגאולה השלישית.

נהוג שהגבאים מארגנים התוועדות מיוחדת בשבת זו (בהוספה על ההתוועדות שבכל שבת), ובה יתדברו ויתחזקו בכל עניני יהדות תורה ומצוות. [ובשיחת ש"פ ויחי תש"נ: זיורז מיוחד בנוגע לביהמ"ד וביהמ"ד זה – שלא יצאו ידי חובתם בהתוועדות זו, ולכן מוכרחני לעורר ולזרז על זה, כדי שלא יתלו הדבר ב, שבגלל התוועדות זו לא ערכו הגבאים התוועדות מיוחדת בקשר לשבת חזק].

נוהגים להוסיף באמירת דברי תורה, ובפרט בשמחה לגמרה של תורה – כולל קבלת החלטות טובות להוסיף בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור. מברכים ר"ח מנחם-אב.

י"א ששבת לפני ראש חודש אב אין מברכין החודש. וכתב על זה הדרכי משה בשם הגהות מרדכי: וליתא, דאדובה צריך לברך ישראל באותו זמן¹²⁵.

המולד בליל שני הבעל"ט בשעה 1:53 111 חלקים.

ראש חודש מנחם-אב¹²⁶ ביום השני הבעל"ט.

אין אומרים 'אב הרחמים' לפני מוסף כבכל שבת מברכים.

בשיחת ש"פ מטו"מ תשמ"ז נתבאר, ששבת מברכים החודש מנחם אב, ענינה – המשכת ברכה נעלית ביותר שבכחה להפוך את הענינים הבלתי רצויים דחודש אב, עד לתשעה באב, לששון ולשמחה ולמועדים טובים. וענין זה מודגש בנוסח ברכת החודש, הן בנוגע להכרזת שמו של החודש, "ראש חודש מנחם אב ביום פלוני" – כמנהג ישראל (תורה היא) שקוראים לחודש זה (לא רק "אב", אלא) בשם "מנחם אב", ועד שהשם הראשון והעיקרי הוא (לא "אב", "אב מנחם", אלא) "מנחם", שהתחלתו להיות מנחם, ועד שנקרא "מנחם" (במקום "אב"), ענין הנחמה, והן בברכה ד"יחדשהו . . לישועה ולנחמה" – ד"ישועה" קאי על הגאולה האמיתית והשלימה, ו"נחמה" קאי על נחמת ציון וירושלים ("מנחם ציון ובונה ירושלים"), ובאופן ד"ונאמר אמן", ובהדגשה יתירה ביחס לברכה הכי סמוכה – "לישועה ולנחמה", הן באמירת הברכה ע"י כל הקהל, והן באמירתה (לאחרי זה) ע"י הש"ץ, שאף שכל הקהל עונה "אמן" גם לאחר הברכות שלפני זה, הרי זה ב"שטורעם" גדול יותר בהסיום ד"ונאמר אמן", היינו שהברכה היא באופן של קיום אמיתי. ומזה מובן גודל העילוי דשבת מברכים החודש מנחם אב לגבי שבת מברכים דכל שאר החדשים.

בר"ד משיחת ש"פ מטו"מ תשמ"מ: בנוגע צו דעם ניגון הוא אלקינו וואס מ'זינגט אין כתר פון מוסף בשבת. ס'איז שוין כו"כ שנים וואס ס'איז איינגעפירט צו זינגען הוא אלקינו בשבת מבה"ח מנחם

(124) ראה שיחת ש"פ מטו"מ תש"נ (בסה"ש). תנש"א (בסה"ש).

(125) אודות החידוש שאפילו בבין המצרים יש הכח לברך החודש מנחם-אב, ראה בשיחת ש"פ מטות מבה"ח מנ"א תשמ"א (שיח"ק ע' 205 ואילך).

(126) ראה להלן בפנים, וכן להלן בר"ח מנ"א, הנעתק משיחות ואג"ק בטעם קריאת השם "מנחם אב", ובפרט בעת ברכת החודש.

אב, ויבאלד אז אין דעם זמן איז נאכמער נוגע די גאולה. און בשנה זו, איז קיינעם ניט איינגעפאלן צו אנפאנגען דעם ניגון! מ'האט געווארט אז איך זאל מאכן מיט די פינגער אז מ'זאל זינגען – האב איך געווארט בכדי צו זעהן אויב מ'וועט אליין האבן שכל און זינגען דעם ניגון... האט מען בפועל ניט געזונגען דעם ניגון! וויפל מאל דארף מען דאס טאן בכדי אז מזאל אליין פארשטיין אז אזוי דארף מען טאן?! און אין עטליכע טעג ארום וועט מען מסתמא באקומען א בריוו פון איינעם מעבר לים – היתכן פארוואס מ'האט ניט געזונגען הוא אלקינו אין שבת מבה"ח מנחם אב?

יום התוועדות.

[כ"ק אד"ש סיפר הסיפור הידוע מאביו כ"ק הרה"ק לוי"צ בענין לבישת נעלי בית בשבת שבתוך ימי אבלות, הובא לעיל, והמש"ך:] עס איז פאראן אזוינע וואס אלע שבת מברכים גייען זיי ארום מיט מחשבות אדער זיי זיינען במרירות אדער פשוט אין עצבות. איז יעדער שבת מברכים פאראן אויף זיי א לימוד זכות, זיי זיינען ניט אויסגעשלאפן, פארמאטערט, פויל, והדומה. דער שבת מברכים קומט צו נאך א לימוד זכות אז דאס איז מצד די דריי וואכן. איז אזוי ווי דער ענין פון די דריי וואכן דארף ניט זיין בשבת, כידוע אז אין געוויסע מדינות וואס מען האט געזאגט לכה דודי מיטן ניגון פון תשעה באב איז געווען גזירות אויף די מדינות¹²⁷, איז אפילו אויב אלע שבת מברכים מאכט דאס ניט אויס אזוי שטארק, איז אבער דעם שבת מברכים, דארף נאך זיין די שמחה מיט א תוספת, אזוי ווי דער רבי האט געזאגט אז שבת מברכים זאל זיין א פריילעכען שבת, איז היינטיקן שבת מברכים, בכדי עס זאל ניט זיין קיינע חששות דארף נאך זיין די שמחה מיט א תוספת¹²⁸.

בנוגע צו שבת מברכים מנחם אב איז דא אין כמה קהילות דער מנהג אז מען מאכט אין אים שינויים לגבי די אנדערע שבת מבה"ח פון א גאנץ יאר, און דאס איז צוליב די ענינים בלתי רצויים וואס זיינען פארגעקומען מתחלת החודש. אין מנהגי חב"ד געפינט מען אבער ניט דעם מנהג, נאר מ'פירט זיך אין דער שבת ווי אין אלע שבת מבה"ח פון א גאנץ יאר. אוז ס'איז ניט נאר וואס מען איז זיך נוהג אין דעם שבת ווי אין אנדערע שבת מבה"ח, נאר מ'איז נאך מוסיף בשמחה (בכדי שולל זיין דעם מנהג הנ"ל). וואס דער טעם אויף דעם איז, ווארום אויף שבת שטייט דאך אז "אין עצב בה", ובמילא איז ניט קוקנדיק אויף וואס פאר א שבת עס זאל נאר ניט זיין, טאר ניט זיין אין איהם א ענין פון עצב. ביז ווי מען געפינט בנוגע לשבת חזון, אז דער אלטער רבי האט זיך געפירט ניט צו משנה זיין די בגדי שבת לגבי שאר שבתות השנה (ניט ווי אנדערע גדולים וואס האבן יע משנה געווען זייערע בגדי שבת בשבת זו). איז מה דאך אז בנוגע צו שבת חזון, וואס דאס איז שוין איז די ניין טעג, איז דער מנהג ניט צו מאכן קיינע שינויים, איז עאכ"כ בנוגע צו שבת מבה"ח מנ"א, וואס דאס איז פאר די ניין טעג, איז מובן אז ס'איז ניטא אין דעם שבת קיינע שינויים לגבי די אנדערע שבתים פון יאר. דאס איז אבער אלץ מצד דעם ענין פון שבת, און מצד דעם כלל פון "אין עצב בה". וויבאלד אבער אז תורה איז דאך תורת אמת, און דער ענין פון אמת איז אז ער איז אמת אין אלע זיינע פרטים. . מוז מען דעריבער זאגן אז דאס וואס מען זאגט אז ס'דארף ניט זיין קיינע שינויים בשבת מבה"ח מנ"א, איז דאס ניט נאר מצד ענין השבת שבו, דאס הייסט אז דער ענין השבת איז "מעלים" אויף דער ענין פון חדש אב, און דעריבער דארף ניט זיין קיין שינוי, נאר אויך מצד דעם ענין פון חדש אב שבו, דארף אויך ניט זיין קיין שינוי. ואדרבה, מען דארף נאך מוסיף זיין בשמחה, ווייל היות אז יערער ענין אין תורה איז אמת בכל עניניו, איז דאס וואס מען מאנט אז עס דארף זיין בשבת זו א ענין פון שמחה, איז דאס בכל הפרטים פון שבת, סיי מצד ענין השבת שבו, און סיי מצד חדש אב שבו¹²⁹.

פרקי אבות פרק ב'.

מוצאי שבת קודש בשעה 8:54.

יום ראשון, כ"ט תמוז, ערב ר"ח מנחם-אב

מהוראות כ"ק אד"ש: בער"ח מנחם אב להוסיף במיוחד בתורה, תפלה וצדקה. והצדקה – הוצאת

ב' סעודות, ומה טוב – של ג' סעודות.

127) להעיר מדברי תורה להרה"צ וכו' ממנוקאטש מהדורא שתיאתה אות צח בשם בעל קול אר"י. ושם שהוא ע"פ זח"ג (ברע"מ) ערב, ב.

128) ר"ד משיחת ש"פ מטות תשי"ד (שיח"ק ע' שסג ואילך).

129) ר"ד משיחת ש"פ מטו"מ תשל"ג.

בר"ד משיחת ער"ח מנ"א תשל"ה (מסרט הקלטה), בנוגע להתוועדות בער"ח: לכאורה איז דאך דאס א חידוש פון א פארברענגען אין מיטן פון די דריי וואכן, במילא האב איך געמאטערט זיך זוכן א היתר. איז דער בעסטער היתר וואס איך האב געפונען, אז ס'שטייט אויף קלעזמער אז אויב זיי דארפן דאס האבן לשם פרנסתם מעגן זיי שפילן אפילו אין די דריי וואכן, וויבאלד אז דאס איז אן ענין בא זיי פון פרנסה. אזוי ווי ס'איז דאך מיין פרנסה, האב איך קיין ברירה ניט, במילא איז דאס אפילו אין די דריי וואכן. נאר וואס דען, ווי ס'שטייט דארטן אין פוסקים בלי ריקודים. אבער דער ענין של שמחה בהנוגע צו קלעזמער, בהנוגע צו ניגונים, איז דאס א היתר מפורש אין פוסקים אפילו אין אחרונים.

עס איז אן ענין פארבונדען מיט די ניין טעג, קען מען דאס ניט רעדן מיט כמה זמן לפני זה, דערפאר וואס דארף מען זיך מייאש זיין חס ושלום, אז מ'רעדט דאס מיט א טאג פריער, און מ'רעדט וועגן די באווארעניש פון די ניין טעג, איז דאך א סימן אז מ'איז זיכער אז אויף מארגן אינדערפרי וועט משיח חס ושלום ניט קומען. במילא ווארט מען ביז די לעצטע רגעים פון ערב תשעה ימים, וואס דעמאלט זעט מען שוין אז עבר קיי כלה קציר ואנחנו לא נושענו...

בשיחת ער"ח מנ"א תשל"ד, נדפסה בלקוטי שיחות¹³⁰: האופן דרפואת הקב"ה ("אני הוי' רופאך") הוא שמלכתחילה "לא אשים עליוך" – מקדים רפואה כו'. ולכן: גם ההשתדלות בפעולות אלו [הוספה בתורה ובצדקה וכו', עיי"ש בפנים] צריכה להיות עוד לפני הזמן ד"משכנס אב כו" – ע"י התייעצות וכו' ביום... ערב ר"ח מנחם אב, איך שכאז"א יקבל ע"ע להתעסק בכל הנ"ל, בעצמו וכן בנוגע לפירסום כהנ"ל במקום שידו מגעת וכו' – והי"ד שכל זה ימהר קיום היעוד דיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ובהאופן ד"לא אשים עליוך", מעיקרא ימי ששון ושמחה.

עצה טובה: בתשעת הימים אין לובשים בגדים מכובסים [לבד מבגדי זיעה כדלקמן], אבל אם לבשן פעם אחת קודם תשעת הימים מותר ללבושם בתשעת הימים, שאין שמחה לאדם אלא בלבישתם בפעם ראשונה בלבד. ולכן כתבו הפוסקים, שבמקומות שיש חוס הרבה בזמן זה, ומזיעין הרבה, ומוכרחים להחליף הכתונת, ילבוש¹³¹ לפני תשעת הימים בגדים רבים **בזה אחר זה**¹³² למשך¹³³ זמן מה¹³⁴. והשיעור – זמן ניכר עד כדי שתתבטל הנאת הכיבוס, והיינו באופן שאדם רגיל מקפיד אם

130 ח"ג ע' 278.

131 וכן בקטנים משגיהו לגיל שידועים להתאבל על ירושלים (ראה להלן בדיני לבישת בגדים מכובסים בהערה).
132 וכתבו אחרוני זמננו, דלא מהני להניחם עליו כמה ביחד. אבל ראה בדע"ק י"ד שפ"ט להקל. אלא, דמייירי התם בבל תוך ל'. ועוד, דלשיטתו קאי שמתור ללבושם אפילו לרגע כמימרא, ראה לקמן בהע'. ואם נתפס בהם ריח הזיעה גם ככה"ג, ודאי שרי (ראה שו"ת אול"צ ח"ג סכ"ז סק"א).

133 אם לבש רק לרגע, ושקעה חמה עליו, אי"צ להסירו. וכן הדין בכלל בטעה ולבש בגד מכובס בתשעת הימים. ול"ד למי שלבוש כלאים וכדומה, שהאיסור כאן הוא תחילת הלבישה. ויש לזון גם מדין התחיל בהיתר (להעיר מברכ"י ס"א סק"א ד"ה אמנם, שבמתנחל שמת לו מת, יגמור גם לולא הטעם שהוא משום כבודו, מפני שהתחיל בהיתר בדרבנן. וראה בארוכה שרישם בשמחות שרש ע' – מה' והואיל דאישתרי אישתרי (אף שאינו שייך כ"כ בנדו"ד, שמעולם לא נאסר לפני"ז, ראה ברכ"י שם). ולהעיר מכעני"ז בההיתר להמשיך ללבוש בגדי שבת במוצ"ש – ראה א"א מהדו"ת תקנ"א ס"א: האיסור הוא רק התחלת הלבישה ולא שייך בכך מעין חיוב על שיעור פשיטה כבכלאים ורק תחילת הלבישה יש עליו מניעה וכו' במלבושים מסתמא לא קבעו רק על תחילת הלבישה שהרי פשיטה ע"פ רוב יש בה נגד כבוד בריות. וראה אצלנו בלוח למוצ"ש בת"ב נדחה. וכש"כ בבגדים מכובסים דפשוט יותר שהאיסור רק מעשה הלבישה. והעירוני ש"כ בקרא עלי מועד (ספטימוס) פ"ד הע' ז' בשם הגר"ק, ושכ"כ חוט שני ר"ה י"ב וסוכות בקובץ ענינים ע' תג אות ה לענין אבל.

אמנם, בדע"ק שפ"ט סוס"ק"ח לענין בגדים חדשים תוך יב"ח, שגם ע"י לבישה מועטת של עצמו בזמן שלא ידע איסור מלבוש הו"ל כלבוש אחר ובמזיד אין להקל, ונשאר בצ"ע. ומשמע שההיתר רק מחמת שחל בו, וכלבוש אחר, ולא מחמת שהאיסור רק בהתחלת הלבישה, וא"כ בלבוש לרגע לא מהני (אלא שודע"ק לשיטתו שבלבישה כרגע סגי אפי' תוך ל', וכן לענין יב"ח, כשהנהגה הבאה ואכ"מ). וכן מוכרח מזה שלא התייר במזיד, אף שכבר עברה הנאת הלבישה (א"כ טעמו משום קנס). ולק"מ, דשאני בגדים חדשים שאיסורו משום הנאת חידושן, והנאה זו קיימת גם אחרי התחלת הלבישה. ולכן ההיתר רק מחמת שחל בו כלבוש אחר (ואילו במזיד לא ניחא למרייהו למימר הכי). אבל בבגדים מכובסים האיסור בהנאת הלבישה, שהיא רק בהתחלתה).

134 ואף שיש שכתבו לפקפק, דלא מהני רק באבל אחר ז' ותוך ל', וא"כ שבשבע שחל בו ת"ב שהוא מדינא אין להקל. אבל (נוסף לזה שיי"א להתייר גם תוך ז', מצינו) בכמה אחרונים שהעתיקו כן גם לגבי שבוע שחל בו. ואף שעדיין יש מקום לומר, שבשבוע שחל בו לא סגי בלבישה כשעה, וצריך יום או חצי יום, ראה בהע' הבאה (וכ"כ בשו"ת משפטי צדק גארמיזאן סמ"ו, שבשבוע שחל בו לא מהני כלל כשלבשן מקודם. ושם ל"כ לחלק בין שעה לחצי יום כלל, אבל מסתבר שלא נחית לזה, שבדואי אם לבשו זמן רב לית לן בה, ובמש"כ מאבל תוך ז', ש"אם בא להחליף תוך שבעה מחליף", ועכצ"ל דמייירי באופן שלבשו מקודם ולא כיבסו. ודלא כשו"ת ידעי' אפי' תוך ז' ס"כ סק"ח שאלה ז' (לענין אבל תוך ז'), שאין מקום לחילוק בין שעה לחצי יום. וראה בהע' הבאה) – הרי יש מתירין אפי' לאבל תוך ז', ופירשו להדיא גם בלבישה כשעה לחוד. וכש"כ שיש להקל באבילות ישנה דת"ב, דקיל טפי. (ואף שלא ידע היא אבלות דרבי' וחמירא מאבלות דיחיד, ה"ו רק בדבר המפורסם, אבל בדבר שאינו מפורסם קיל ת"ב מאבל – ראה תוד"ה שאני יבמות מג, ג, הובא במג"א סתקנ"ד סק"ד. והרי בגדים מכובסים אינו דבר שבפורסמי כ"כ, ובפרט כשאינו בגד עליון (ראה מג"א סתקנ"ט סק"ו). ולאו כשו"ת ידעי' אפי' תוך ז' לבשן תחילה או לא). ועוד, שבש"ד שפ"ט סק"ג כתב דמהני לבישת שעה גם לגבי איסור לבישת בגדים מוגהצים (שאסור מדינא תוך ל' ומייירי בגיהוץ באבן חלקה,

אחר לובשו לזמן כזה¹³⁵. כשלא הכין לפני תשעת הימים, יש מקילים להניחם ע"ג קרקע¹³⁶, והיינו קרקע עולם, ולא רצפה שבבית. עוד עצה: לפני שבוע שחל בו תשעה באב (השבוע), יכול ליתן לספרדי שילבוש אותם למשך זמן מה (שלמנהגם מותר בלבית בגדים מכובסים עד שבוע שחל בו תשעה באב).

ודוחק לומר דמיירי בגיהוץ שאסור רק ממנהג, והיינו שהוא ללא חומרתא, וכ"מ בחכמ"א כלל קסה סכ"א. וראה באו"א קצת בהערות המהדיר להל' שמחות למהר"ם (הוצאת ירושלים, תשל"ו) ס"ט. וראה פמ"ג סתקמ"ז ב"מ ז סק"ב). ועוד זאת, שכתבו הישועני"י סתקנ"א סק"ג ומטה יהודה שם סק"ב ששבוע שחל בו דינו כחומרא דאחר ז', אף שהוא מדינא ולא ממנהג. וגם שמקום לומר שבלובשו מפני הצורך ולא לתענוג, הדר דינא שאינו אסור גם בשבוע שחל בו מדינא רק ממנהג (כדלקמן לענין בגדי זינה, אף שיש לחלק). וגם חזי לאצטרוף שי' רש"י והרמב"ם ודעמיהו שאין לאסור בגדים מכובסים בשבוע שחל בו. והלכה כדברי המיקל באבל. (ובלב מבין (נבאר) תעניות פ"ה ה"ו (ב), שיעקר האיסור שנתפשט הוא מכא מנהג ויש לנו לומר דנקוט עלמא חומרא לבד שלא לכבס וללבוש אבל שלא ללבוש המכובסין מקודם לכן לא קבלו עליהו).

135) הארויכו בכ"מ מה. ואף שנזכר הל' 'ב' או 'ג' ימים', "יו או יומיים", "חצי יום או יום", ויש שכתבו "שלבשוהו יום אחד כבר ושמוהו בגוף קודם הכנסת ר"ח שקיבל זינה" (שו"ת מהר"י מברונא סוס"ח), או 'ב' או 'ג' ועוד לפחות כדי שתקבל מקצת זינה מן הגוף ותתרכך מעט משקו הכובס" (שו"ת רב פעלים ח"ד ס"ט), וכיו"ב – למעשה פסקו דסני ב"שעה אחת" (ולהעיר יש כ"כ גם באו"ח ש"א דברי"ם ס"ו, אף שבספרו רב פעלים שם נקט כ"ל). וי"ל, שהכל לפי הענין ובסוג הבגד. ולהעיר משוירי טהרה מערכת א" ס"ק קד, שבשכב עליו אחר שאני ובעיני כל הלילה), וי"ז לאו דוקא, והכוונה משך זמן מה, וא"צ שעה זמנית. (וכ"כ בחכמ"א כלל קסה ס"כ: זמן מועט אפ"ל בפחות משעה. ושיעורים הנ"ל – לאו דוקא, וכמ"ש הש"ך שפ"ט סק"ד בל' הלבוש "שעה או שתיים" דאולי לאו דוקא קאמר. (ודלא כנהר מצריה. ואלו"ה אבילות ס"ל קלב שנקטנין מילתא דמציעתא שעה אחת לא פחות). או שרק לאבל תוך ז' שלא להחמיר כן. וראה בשו"ת זו"ר אמת ח"ב ס' קנב להתייר לאבל גם ס"ל, במקום צורך גדול, אבל רק בתנאי שילבשו אחר יום או חצי יום, ולא סגי בשעה אחת כמו לאחר ז'. וראה בשו"ת ארחותיך למדני ח"ב ס"צ, ושם האריך להוכיח להתייר לאבל תוך ז' גם שלא במקום צורך גדול). ואף שבאבל לובשו אחר ולא הוא בעצמו בכתשעת הימים, סתמו הפוסקים וכתבו להקל לאבל אף בלובשו בעצמו לפני האבילות (וראה להלן). וכ"כ כמה אחרונים להקל בנדוננו.

ומש"כ שתבטל הנאת הכיבוס וכו' – הוא ע"פ שו"ת פנים מאירות ח"ב ס' קלט (אמנם, בפנים מאירות שם, שאחר הליבשה ה"ז כנתכבס במים ללא נתר והליבשה מבטלת פעולת הנתר. ומה"ט לא מהני תוך שבעה שאסור גם בכיבוס במים לחוד, אא"כ בתכפוהו אבילי וכדומה. ועכ"ל, אפשר ללמוד מזה גוף הענין, שפעולת הליבשה לבטל הנאת הכיבוס). וכבר כ"כ בס' המאורות מו"ק כד, ב: כבר עברה מהם הנאת הכיבוס והגיהוץ ויש בהן זוהמת האיש שלבש אותם. וכן באופן שמקפיד כשאחר לובשו תחילה לזמן כזה (אף שמותר גם לאבל בלבשו בעצמו לפני"ז, דליכא קפידא כולי האי, וראה שו"ת בית יהודה בסוה"ס במנהגי אבילות) – ע"פ שו"ת לחמי תודה (בתשו"ת שכתב ר"ב באסאן בנו של ר"ב באסאן) ס"ל. (ושם, שאדם מקפיד על לבושו שלא יטנף, וכיון שלבשו אדם א"פ שלא יטנף מעט או הרבה וכו' ולא יהא אלא זיעת הגוף שמתעפת אותם). וכ"כ בשו"ת בית דוד סוס"י קפט. וודא שיעורא הוא. וכע"ז כתבו כמה אחרוני זמננו. ואכן, באם קיבל זינה סגי אפ"ל בכמה דקות (שו"ת אול"צ פכ"ז ס"א בהערה). וצ"ל ע"פ מש"כ בשו"ת ישיביל עבדי הנ"ל, שמטרת הליבשה מקודם להיכרא לעינה, שלא יצמח דעתו ומאבילי – שאין לזה מקור בפוסקים.

[ולהעיר שבדע"ק יו"ד שפ"ט סק"ג דסגי בכל שהוא ואפילו רגע כמימרא. אבל נוסף לזה שד"מ מחודש ונגד סתימת כל הפוסקים. וראה ביוסף אומץ (האן) דיני שלשים ויב"ח, ע' 330, שלבשו לרגע ולנער תיכף הוא איסור גמור, שצריך ללבושם לפחות שעה (אבל, לדידי' צ"ל שעה כפשוטה, אחד מכ"ד שעות היום והלילה) – עוד זאת, דאיהו מיירי לאבל אחר ז', שהוא רק מחומרא, ואין ללמוד מזה להקל בשבוע שחל בו שאסור מדינא. וכ"ה להקל בדרכי חו"ש אות תתרמא לגבי בגדים חדשים תוך יב"ח (שהוא רק ממנהג). וראה גם דע"ק שם סק"ח: זמן משוה. אבל בראשונים כתבו ב' בזה ב' או ג' ימים). ואף להסביר שד"ן שבוע שחל בו כאבל תוך ל' (ראה הע' הקודמת), כל כי האי אין להקל. אבל ראה שו"ת רבבות אפרים ח"ג ששמ"א לגבי לבנים].

136) ראה כרם שלמה יו"ד שפ"ט (לש"ך סק"ב), שהביא כן מלחם הפנים. וכמה אחרונים (ראה בית דוד דלקמן. ועוד) כתבו שלא מצאוהו שם. אבל נמצא הוא בלחה"פ שלא במקומו – יו"ד רס"י שעו בסד"ה ס"ד, והביאו בשם מענה לשון (פראג, שעה), ושכ"כ מהר"ש מלובלין, ונמצא במקורו טהור וקדום. ומצינו כן גם בשו"ת הררי קדם שבט"ס פסקי ושו"ת מהר"ש מלובלין ס"ג – פסקים מהגאון ר' ברוך עוזר' מקראקא (נפטר בשנת שס"ה, וי"א – בשנת שצ"ב) – סק"א. וד' לחה"פ הובאו גם בלשון חכמים (לתל' הנובי"ו) ס"ו, הביאו בית דוד ביסטרין יו"ד שפ"ט ס"א. וראה גם שו"ת מנח"י ח"י סמ"ד. ועוד. ולכא"ו אתיא בקו"מ מלבישה תחילה לשעה, שהחוש מוכיח שאחרי שנמצא משך זמן ע"ג קרקע אינו לובשו עוד אלא מכבסו תחילה, אבל אחר שלבשו תחילה כמה שעות ממשך ללבושו במשך היום. ומ"מ, כתבנו להקל רק כשלא הכין לפני"ז, כיון שבשאר הפוסקים לא הובא ד"ז כלל (שהרי עצה פשוטה היא לכל אבל, וכבר הכין כן בבית דוד שם שבראשונים לא משמע דסגי בהניח ע"ג קרקע). ולענין ת"ב – כמעט ולא נזכר בשום פוסק (אבל ראה בבית דוד שם שלדברי לחה"פ גם לענין ת"ב מהני, הביאו בשו"ת מנח"י שם). ויש הרבה מאחרוני דרא בתראה דלא ינחא להו דיבר. וגם מקום לחלק דאינהו לא מיירי אלא לאבל אחר ז' שאסור רק ממנהג, ואין לנו להקל עפ"ז בשבוע שחל בו ת"ב (כנ"ל). ועוד זאת, דשאני הכא בתשעת הימים שאפשר בקל ללבוש בעצמו תחילה. וגם ת"ב חמירא לעולם שיהא אבילות דרביס. (אבל ראה לעיל, שדבר שאינו בפרהסיא קיל תפי). [וראה בשש"כ פס"ח ה"ב בשם הגרש"ז, כי שכתב לקלם לאבל לזרוק על הרצפה. וסותר להנמסר מפי השמועה בשמו, דלא היה ינחא לי' כ"כ מזה בתשעת הימים. ואולי לא דקו, והחמיר רק בשבוע שחל בו ולא מר"ח, וטעמו שלא מצינו להקל רק לאבל אחר ז', ראה לעיל בהע', והה"י מר"ח ע"ד, שבוע שחל בו שהוא ממנהג].

מילואים

מילואים (הערה 34)

ויצא עות"ק בפנינו, מה שהשבנו בתשובה מאהבה לארי נעשה שוא"ל כענינו, במה שכתבנו להכריע למעוברת לאכול ללא שהחיינו, הוא מילתא תליא באשלי רברבי. ואמרת אספרה כמו, ואפרש שיחתי:

דורשין תחילת, שב"כ דיני ביהמ"צ ("הנהגה והכנעה לביהמ"צ") שנדפסו בח"ג, הוצאת ליוורנו, תקכ"ד (ונקרא לפעמים בשם "ח"י חדש"), והוא מעשה ידי המקובל (מגאוני איטליא) הרא"ג פואה, והעתיק משם בברכ"י סתקנ"א סק"ה, והב"ד לדינא בכמה פוסקים (כסא אליהו (ישראל) סתקנ"א סק"ו. קמח סלת דיני ביהמ"צ (קכה, סע"ג). שער"ת סקל"א. מל"ח ס"ט ס"כ. ויאמר יצחק (וואלד) הל' ת"ב ס"א (ל, ד). זכרון משה (אזולאי) סתקנ"א ס"י. מערכות וזכרונות בהלכה מכת"י לבנו של המט"י (נדפס במן הגנוזים חוברת יא ע' כפו). דיני ביהמ"צ להר"מ טולדיאנו (נפ' בשנת תקס"ד) מכת"י (נדפס בס' זכרון עיונים בתענית ח"א ע' צד). משפט כתוב (פינסו) סתקנ"א ס"י. גדולות אלישע סקנ"א. לקט הקציר בשיירי הלקט סקס"ד. שו"ת נחלת בנימין ס"י קט (זולת במעוברת הקרובה לעת לידתה, עיי"ש הטעם). שערי עזרא עבאדי סתקנ"א. שו"ת קציני ארץ ס"ה. מעשה בראשית (בן אדהאן) ח"ד ע' 722. מעשה אליהו (מני) ס' קצט. ברכת ישראל אורבאך סע"ח בליקוטי רימ"א סק"ד. משנ"ב סקצ"ט. זרע יעקב (צבאון) ס"י. ועוד). וכולם הסכימו בשתיקה לדברי הברכ"י. וכש"כ שכתב אצל רובם ככולם של אחרוני הזמן, שעלו בהסכמה כדרכם לדברי המשנ"ב.

(ואף שכבר כתב החיד"א בכ"מ שו"ת חיים שאל ח"א ס"ח. יוסף אומץ ספ"ב. הקדמה למ"ב) שבכל הכתוב לחיים בספרו ברכ"י אין הכוונה שמסכים לענין דינא, בנדו"ז נגרוו אחריו כולם. וכנראה סביר רבני, שהביאו בשם "יש מי שכתב", לפי שלא עלה זכרו על ספר אחר, וכדרך השו"ע כשהביא בשם "יש מי שאומר" אף דהכי הלכתא. ובפרט שאחז צדיק דרכו בכ"מ לזהר מלהביא דברי הח"י בשם אומר ומטעם הידוע לו (אלא שבנדו"ז אף שנמצא הוא בח"ג, אינו ממעשה ידיו להתפאר)).

וזאת, למרות שהברכ"י עצמו הביא אח"כ בסקי"ב דעת הכנה"ג, שבאם שחכ ולקח הפרי ובירך ברכת הפרי יברך שהחיינו. ונתחבטו רבים בהחילוק ביניהם, וכן בהחילוק בין מעוברת להאוכל פרי שלא ימצא אח"כ או יתקלקל. וכבר כתב בד"י ביצחק יונן (בסו"ס זרעו של אברהם ח"ב): מי יתן ידעתי ואמצאהו את מי נועץ ואבינהו וחי' ופירוקי קלי המוח ידעתי ולא אעלם על ספר. (ומשנה שא"צ היא, שאא"פ דס"ל להני פוסקים שבפרי שלא ימצא אח"כ אינו מברך, ושדעתם שהמחבר לא כן עמדו - שהרי כל הפוסקים הביאו דעת הרמ"א בפשיטות, ולא עלה על דעתם לאשויו פלוגתא וברך. וראה שו"ת פלא ופלא ס"א. וצ"ע בשו"ת יוסף אומץ דלקמן, לחד אוקימתא, דעובדא דמהר"ח שאכל ללא שהחיינו קאי באופן שלא ה' בנמצא הפרי אח"כ. ולהעיר מברית כהונה מערכת ב סקט"ו שמנהגם לא לברך גם כשאין הפרי נמצא אח"כ. זאת ועוד אחרת, שעדיין לא יגה מזו בהחילוק בין נידון דמעוברת לדין השוכח שבירך ברכת הפרי).

ותקצר היוריע להצי"ב ציונים בדבר, שכל האר"ש רחבת דים היא, ואציגה נא אשר עמדי, זעיר שם: תורת משה רביעאה פ' האיזנו"ע (אלא שמהרצאת הדברים כמעט ברור שאינו להחתי"ס, שאין דרכו בסגנון זה, ומה גם שנמצא מלה במלה בהתעוררות תשובה דלקמן. וראה בראשי בשמים פאללאק (שד"ח חדש) עניני ברכת שהחיינו ס"ב,

שהב"ד, אבל העתיק משם בשינוי הניכר, והאי לישנא דשנויי הוא, שינוי קדש, שסיים עלה בשמו "כן יש ליישב שיטת האריז"ל, ומ"מ להלכתא אין לנו אלא דברי שו"ע ופוסקים". אבל כאשר מקור נפתח, באו הדברים בהיפך, שתחילה כתב שהדבר פשוט בחולה שאוכל מחמת בריאות שמברך שהחיינו, והב"ד האריז"ל ותמה עליהם, ושהלכה אין לנו אלא דברי הפוסקים, אבל שוב כתב ליישב דברי האריז"ל שלא יסתור לדברי הפוסקים, וסיים "כן יש ליישב שיטתו", ותו לא. ומילתא היא). שו"ת התעוררות תשובה ח"ג סעי"א. מעשה אליהו (מני) שם. שו"ת שלמת חיים סרכ"ג. תורת חיים סופר סתקנ"א סקל"ד. וגם אצל אחרוני זמננו עלתה להם ארוכה מזה, אפס קצהו טראה - ראה שו"ת אבן ישראל ח"ז סוס"י לו. ח"ט סתקנ"א סק"ז. הליכות שלמה פ"ד הע' 7. הלכות ומנהגי ביהמ"צ ע' 31 בשם הגריש"א. וכנהגו רוב. וכתבו ליישב בכמה אנפי, וישיתו בחלקות למו (ומהם: שבמעוברת וחולה שאוכלים משום גנמ"ג ליכא משום שמחה; שבאוכל משום פרו'ג אינו יכול לומר "שהחיינו וקימנו"; שכשאחרים אינם אוכלים ל"ש שמחה; שבמעוברת יכולה לשמוע הברכה אחרי ת"ב (כמ"ש בברכ"י שם בשם כנה"ג במי שאכל ללא שהחיינו. ו"א שמעוברת שאינה אוכלת רק מחמת מניעת ההיזק יכולה לברך אח"כ, שא"ז אכילה שני, לפי ששמחת חידוש הפרי עדיין קיימת אצלה); שבמעוברת אוכלת מחמת התאהו לפרי ולא מחמת התחדשות (ועכ"פ, בימי בין המצרים לא תיקנו לברך כגון דא); שבמעוברת וחולה אם נאמר להם לברך שהחיינו יש חשש שימנעו מלאכול ויסתנו בעצמם; שבמעוברת וחולה דחוי' היא ולא הותרה; שבמברך שהחיינו כשיתקלקל הפרי עדיין מקיים זהירות זו בשאר פירות, משא"כ במעוברת שהותרו לה כל הפירות; דבמעוברת הותר לה רק מחמת חשש שמא תתאה ויזיק לולד, ובכה"ג לא הופקעה מתקנה זו ואינה מברכת; שבפרי שלא ימצא אח"כ נקבע דינו של הפרי לברך עליו ותהי, וממילא מברך שהחיינו שאינו כמברך על הפרענות לפי שעתה זמנו, אבל במעוברת הוא רק מצד הגברא שהפרי מצ"ע היא קיים אח"כ, ודינו לברך עליו אח"כ, שאל"כ ה"ז כמברך על פורענות; דשאני במקום שהתקנה להימנע משהחיינו בעצמה גורמת לביטול הברכה, אבל כשהפסד הברכה באה תחילה מסיבה אחרת, כבמעוברת וחולה שהותרו לאכול מחמת מצבם, והפסד הברכה באה ממילא בכה"ג אין לברך; כעין הנ"ל, שבדבר שזמנו עכשיו מצ"ע מברך, משא"כ במעוברת שברצונה אוכלת כעת (וע"ד החילוק בין מטרפא בע"ז לעבר באונס (ראה אג"ק ח"א ע' רלו בהע"ל). וי"ל שישוד האיסור לא להביא עצמו לדין שהחיינו, שנראה כמברך על פורענות, ושפיר יש לחלק בין פרי שיתקלקל שלא הוא הביא עצמו לד"ז). ומצינו בסידור יעב"ץ (שער החרסות ח"ד ד סק"ח) שכתב, שמברך שהחיינו ביהמ"צ אמידו דמצוה, וכן בדבר הרשות שזמנו עתה, "משא"כ זמן דפירי וכדומה דלא ליתנהי ולא ליברוך". ויש להעמיט דבריו כעין הנ"ל (ואף שא"ז פשטות כוונתו), שכיין שהענין מוכרח באכילה לו ונאם לו מרצונו, ואי בעי לא אכיל, אינו מברך שהחיינו. ועוד יצאו לחלק בכמה חילוקי דרבנן. וראה גם קובץ עוז ואורה גל' ה ע' מח ואילך. ולכל הדברות צע"ק, שבברכ"י כתב בעצמו טעמו דשהחיינו ושות, ולא מחמת טעמי לעיל. ולב"ב נצטרך ליישב ולחלק בין הדברים. וראה הנלקט בס' הכי איתמר ס"ו סקמ"ה. ונאספו כל האמרים בקובץ עיון הפרשה גל' קנח ע' קמ ואילך, יעו"ש).

ובאמת, זאת מצאנו ראינו שכמה מהפוסקים כתבו לחלוק אדינא בתרייתא שבברכ"י בשם כנה"ג, וס"ל שגם בשכח ובירך ברכת הפרי לא יברך שהחיינו. וכ"ז דעת השע"ת שם.

מלאכול בימים ההם שום פרי חדש וכו' כדי שלא יצטרך לברך עליו ברכת שהחינו, ש"ל שכיון שבידך כבר ברכת הפרי עונך הוא בברכת שהחינו - צ"ע שהרי נזכר שם בהאי ענינא "שלא ללוש שום מלוש חדש". ובה"ח ס"ק ריד נדחק ג"כ באוקימתא רחוקה. ויש שכתב שכיון שהפצירו בו לא נהנה. והוא תמוה. ויש שהרחיק לכת וכתב דדמיא למי שאנסוהו לאכול שאינו מברך. וגו' אינו מן הישוב. וראה גם בשו"ת בכורי שלמה ח"א ס"ג. מרפא לנפש ח"ד סל"ז. וראיתי באיהו מקומן שנדחקו לומר שהי' במשך השנה, ולא העלו ארוכה בזה, דאדרבה בהכי קשיא טפי, והעיקר שבפע"ח ועוד מוכח דמיירי בביהמ"צ). ואוקינתו סהדותא דמהינותא, שמה"ט הכריז כן למעשה בזכ"ל"א שם (לו, ב) דשו"ת עדיף (אף דס"ל לעיקר, שבמוכרח לאכול בהכרח לברך שהחינו. וראה שם במהדו"ב אות ט - יא, ב).

וכע"ז כ"כ גם הרמ"ע מפאנו, הביאו בברכ"י שם סק"י, לגבי ת"ב שחל בשבת לאכול לל"ה שהחינו.

ואיכא לאוכוחי הכי גם מדלי הקטן, שכתב בברכ"י סק"ט (וגו' מח"י שם, ולכן גו' הביא בשם "יש מי שאומר"), שבמתאוה לאכול פ"ח מותר לתת לו ויברך שהחינו, שלא יטעה ולא יברך שהחינו בשאר הימים, והב"ד בשאר פוסקים (בשע"ת שם, וכן בפת"ע סק"א ובבאר יעקב סק"ג ובבה"ח ס"ק ריב, ועוד). ואת"ל שכל שהותר לו לאכול מחוייב לומר שהחינו, הרי בלאו האי טעמא חייב שהחינו. ודוחק ליישב לדברי הוצולקים עליו קאמר. ועכ"ל, דלאו בכל גווני איתמר, וכנ"ל. ובמצא שירובי הברכ"י במעבורת, ובהנהגת הרמ"ע מפאנו בת"ב שחל בשבת, וכן בדיון הקטן, הכל עולה בקנה אחד, שאפשר לאכול לל"ה שהחינו, ורק בשכח ובידך ברכת הפרי כתב לברך שהחינו. ובאמת, גם בדיון הנ"ל לא הכריע הברכ"י בבירור, שכן אחרי שהב"ד כנה"ג, סיים עלה מעובדא מחרח"ח, והקדים לז"ה "אמנם", והאי לישנא - לשון חרטה ומסקנא הוא. (ובסו"ד כתב עלה "וק"ק", והיינו שגם קושייתו אינה מברעת. אבל ראה שו"ת ישמח לב דלקמן). [ולהעיר שבשע"ת ס"י"א הביא מכתבי הדע"ק שגם בראיה חבירו אחר ל"ה לא יברך שהחינו. אבל דחה דבריו. וכדברי דע"ת, כ"כ בסידור יעב"ץ שם. וכן הסכמת הפוסקים].

ואעיקרא דמילתא, שבנדו"ד לא מצינו לולתם שיפסקו איפכא בדו". ומאן ספינן וחשיבי למעבד עובדא בפניש' נגד כל הני רבירבי. וכן בבח"ח ס"ק ריא שהקשה בסתירת הדברים אהדדי, ל"כ אלא כמעיר, ותפס בלשון "משמע", ולא העלה לדינא כן. ובתורת חיים שם, שעמד גם הוא וימודד אר"ש בסתירת דברי הברכ"י, הכריע למעשה שלתלמידי האר"י שומעים שלא לברך.

ולראשונה מצינו בתוספות חיים (לבעל אף המגן על מט"א) על חיי"א כלל קלד סקי"ג שכתב מדנפשי' לברך שהחינו, וסיים עלה "כנלפענ"ד". (ואף הוא עמד בסתירת דברי הברכ"י, וכ"כ דורו האחרון בבית כהונה שם סקי"ז, וגם הוא כ"כ מד"ע לחלוק על הברכ"י, ובלשונו - "לעד"ן שמברכת"). (ואיהו נמי מודה ואילו שדעת הברכ"י אכן שלא יברך). וטעמו הוא מצד המציאות, שב"ל"ז תמנע מלאכול שנראה לה דטפי עדיף החמירו. (אלא ששוב הוסיף מד"כנה"ח ה"ל, שכל שבא לאכול מברך. ולכאורה סותר קצת ד"ע משש"כ שם בהאי ענינא, וגם לעיל סקי"ד, והובא אצלנו לעיל, שמהנהגם לא לברך גם כשלא ימצא הפרי אח"כ. וי"ל). וגם בחזו"ח בין המצרים ע' קלח ואילך, שעיניו כיוניו על אפיקי הפוסקים, והאריך למענינו לחזיקי דבריו שמעוברת מברכת שהחינו, לא מצא מקום לגבות את חובו מדברי שאר האחרונים. (וראה בשו"ת ישמח לב גאנין יו"ד סט"ז שהעלה הלתיך שהחינו וברך שהחינו על פ"ח או בגד חדש מחתמ קיום מצות פט"ח, ובין הדברים העלה שמדברי הברכ"י מוכח שבכ"מ שמוכרח לאכול מברך. אמנם, תמיה בעיני

וכ"כ ברוח חיים פלאגי שתקנ"א סק"ט דיש סוברים שאם בידך על הפרי יאכלנו בלתי שהחינו. והב"ד באלון ככות לדר ש"ח הכהן (ליוורנו, תרע"ט) ס"ב ס"ה. וכן גם בזכ"ל"א כתב שבכה"ג שוא"ת עדיף (אף דס"ל לעיקר שאסור לאכול ללא שהחינו). וראה גם שו"ת אול"צ ח"ג פכ"ה ס"ג (אף שיצא לחלוק בדיון מעוברת). ולהעיר שגם המשנ"ב השמיט ד"א.

(וראיתי למי שכתב לדייק, של' הרמ"א שבלא ימצא פרי חדש "מותר לו לברך עליו ולאכול", מסייעת קצת לסברא זו, והיינו שזהירות זו באמת מפקיעה הימנו כל עיקר ברכת שהחינו, ואמטו להכי קאמר, שבפרי שלא ימצא התירו לו הברכה, דאל"ה הול"ל "מותר לו לאכול" ותו לא, ואנא ידענא שמברך עליו. (וראה זרע יעקב שם). ויתר על כן ב' בה"ח, הביאו בשכנה"ג בהגב"י סקמ"ב, "אין לקנות וכו' מאחר שא"פ לו לברך שהחינו כל בין המצרים". ולהעיר מערך לחם המריק"ש ס"י"ז). וכבר כתב החיד"א בשו"ת יוסף אומץ סנ"ו שהכנה"ג לשיטתו אזיל, שכתב בסכ"ה בהגב"י סק"א שברכת שהחינו חובה היא. והרי המג"א שם סק"ו דחה דבריו. וראה לקמן בדיעת אדה"ז.

[ויתירה מזו, ש"א שבלכל אין מניעה מלאכול פרי חדש בבין המצרים, והאיסור קאמית שהחינו - ראה שו"ת כתונת יוסף מונטיקו ס"א. באר מים חיים מוצירי ס"ז. וחזו להעמיד דבריו הראשונים - שם ח"ב ס"ב. אבל, כמה פוסקים כתבו לדחות דבריהם בכל תוקף עוז - ראה שו"ת יוסף אומץ סנ"ו. ואמורו רבנן בזכ"ל"א בספרו שו"ת מראית העין בלוקטוס ס' טו"ב. וכ"כ בזכ"ל"א אור"ח אות ט' (לד, ב ואילך). מאמ"ר שתקנ"א סקי"ד. וראה כסא ישראל (אלהיה) שם. זרע יעקב שם. ובפני משה לר"מ הכהן שתקנ"א ס"י"ז שכוין שברכת שהחינו רשות יכול לאכול ללא שהחינו. והוסיף שתמה הוא על האוסר, שטוב לאדם לאכול פ"ח ללא שהחינו ויאכלנו פעמים הרבה לכל אורך ימי ביהמ"צ ומברך עליו כמה ברכות, דהיינו ברכת הפרי עצמה, מלהימנע בשביל ברכה אחת, ברכת שהחינו, פעמים רבות].

והעיקר, דחזו מאן גבירא רבה דקמטידה, בנו של מהרח"ו, שכשהפצירו באביו אכל בלא שהחינו. והובא בח"י שם, ובברכ"י שם סקי"ב. ועוד. ובשע"ת שתקנ"א סקל"ח הביא משש"כ בברכ"י בשם הגהות מהר"י צמח שהעיד בשם מהרש"ל, כ"ה בפנ"ח דפוס קצירי. (והמצינו רישו שמו שהיה בשכ"ג ספ"א (בכוונת ט"ב - קכו, ד)). וראה זה מצאתי, ותמיהני שלא הביאו ד"ז חכמי ישראל בספרתם, שככל הדברים והאמת האלה נמצא הוא בפע"ח שער הברכות ספ"ה, מכלי ראשון מדברי מהרח"ו בעצמו, ש"הפצירו בי לאכול פרי חדש ואכלתי בלא ברכת שהחינו". ובימינו אלה נדפס גם ס' הכוונות בית מועד לראשונה מכת"י, המיוחס למרח"ו בעצמו (אף שאינה מכתובתו, ואולי בהסכמות ובהקדמה), ונמצא הוא בסוד ביהמ"צ (ע"כ קפו, בהגה "מע"ח"). ודין גרמא שיש כאלה שעלו בספק אם דברים כהווייתם. ואכן בשו"ת אבנ"ז אור"ח סת"כ"ח אכן העתיק הדברים כך מפנ"ח שער הברכות. (ועיני' בשע"ת בעינין זה, וכתב שם ליישב הל' בניהו מקומן שנראה כסותר. וראה בשו"ת יוסף אומץ שם, שנישאר בספק בגופא לעובדא היכי הוה, שאיך לא נזהרו רבנן קדישי בזה. (ומסתבר כמ"ש שם (חדא אוקימתא) שהי' בשבת. ולפענ"ד כ"מ בסדר הרצאת הדברים בפנ"ח שער הברכות ובבית מועד. וצ"ל דאינהו ס"ל הלתיך בשבת). אבל בגוף הענין ששאל ללא שהחינו כתב ד"האי לחודי' לא קשיא" דס"ל דברכת שהחינו רשות, עיי"ש. ובשו"ת אבנ"ז שם רצה להעמיד שהיו פירות אחרים שם, וכיון שכבר בידך ברכת הפרי לפנ"ז, אין חובת ברכת הזמן דוחה האיסור וכתב לברך שהחינו, עיי"ש טעמו. ודוחק. ועוד משש"כ עפ"ז ב' הראיז"ל שיש "להימנע

מהרש"ג ח"א סצ"ה, אחרי שהביא עובדא דמהרח"ו, וכתב שהדין עמו כי ברכת שהחיינו רק רשות, העיד ע"ע, ש"כן עשיתי אף אני פ"א שהפצו בו לאכול פרי חדש ואכלתי בלא ברכת שהחיינו". ובשו"ת ר' עקיבא יוסף שם כתב שגם למ"ד שהיא חובה, שאני הכא בעובדא דמהרח"ו שאין הזמ"ג לברך (ולא ביאר לנו נימוקו לחלק כן).

ויתר על כן, בשו"ת אבנ"ז שם, שכתב למיסבר סברא, שאם יברך זמן והמנהג הוא לא לברך ה"ז איסור גמור משום אל תטוש, משא"כ אם לא יברך הוא רק ביטול המנהג לברך על קרא חדתא. וא"ש משה"ק בשו"ת יוסף אומץ שם בל' הפע"ח שכתב "אסור לאכול", שבאמת איסורא איכא. ומש"כ ביוסף אומץ ש"עין רואה דשום אחד לא כתב אסור" - יצויין שכ"כ במג"א סתקנ"א סקכ"א. וראה גם מחה"ש שם. (אלא ששוב הקשה באבנ"ז שהמנהג לברך ברכת הזמן ידחה המנהג שלא לברך ביהמ"צ כעין עדל"ת, דהא מצוה עבד כשמברך. ולמסקנא העלה שכל שא"צ לברך ברכת הפרי אין המנהג לברך אקרא חדתא דוחה האיסור. ולכאורה י"ל שאף שקיבלנו ברכת שהחיינו כחובה, במקום ביטול מנהג כבביהמ"צ לא קיבלנו עליו). וראה זה מצאתי פלא במימי שלמה (קמחי) סתקנ"א סי"ז לגבי י"ז בתמוז שחל בשבת, דכיון דמידי פלוגתא לא נפקא אס לברך שהחיינו איכא משום ספק ברכה לבטלה. (וראה מה שהעיר עליו בשו"ת יב"א ח"ט ספ"ה סקט"ז, בהערות לס' פני משה הנ"ל). ובהיות כן, אגן בתר גדולי האחרונים נגררים, ושוא"ת עדיף בכגון דא.

שלא העיר כלל מדין המעוברת, ולא העלה זכרו לפניו. אלא שבגדון דידו' עיקר סמיכתו להיות, כטעמא קמייתא שכתב, שברכתו אינה מחמת הפרי והמלבוש אלא מחמת המצוה, ובכה"ג לא חלה האזהרה שלא לברך. ומינה, דלטעם הראשון באמת אין לו לברך שהחיינו גם במוכר באכילה או בלבישה, זולת מחמת המצוה. וצ"ע בשו"ת תשובה מאהבה ח"ב סרע"ג, בהגהות לס' תקנב, בסאן ס"ל, שאף שכתב להקל בחולה המעוברת, לא כתב להדיא לברך שהחיינו).

והנה, בנוגע לחולה שנתפקו אם גם בזה הכוונה כמו במעוברת לאכול ללא שהחיינו. ובל' ברכ"י, שחילקם בתרתי (מעוברת - בסק"ח, וחולה - בסק"ג), איכא למימר הכי והכי. וכן העתיק בגדולות אלישע בתרתי (סקנ"ז וסקנ"ט). ובעיון בנגיד מצוה במקומו בני"ב בין שצדדים (ע' רסג - בהוצאת ירושלים תשע"ג), שהעתיק תחילה שאסור לאכול פרי חדש, ושוב הביא הגהת צמח שבחולה מותר, משמע שההיתר רק באכילה. וכ"ה בהגהת צמח שבפע"ח הנ"ל. ויל"ד. ולחד אוקימתא שו"ת יוסף אומץ, וראה בכורי שלמה שם, שעובדא דמהרח"ו ה' כשה' חולה והחמיר ע"ע, מוכח מינה שחולה אינו מברך. אבל בשמח נפש אות ש ערך שהחיינו (ע' קצה) העתיק מנגיד ומצוה שמברכת שהחיינו. ודא ליתא התם. אבל כ"מ בשו"ת בית דוד ח"א או"ח ששכ"ה, הב"ד במזבח אדמה (הל' ת"ב - ח, א), ובשמח נפש בנה אצלו ציון לדבריהם. ולאידך בהתעוררות תשובה העתיק איפכא מנגיד ומצוה שיאכל ללא שהחיינו. וג"ז אינו. וראה במשפט כתוב שם שבמעוברת כתב שלא לברך, ובחולה לברך. ובאמת, ראיתי שיש שכתבו לחלק בסברות מסברות שונות בין חולה למעוברת (ומהם: שמעוברת אוכלת מחמת אונס התאוה, אבל החולה אף שמחלתו גרמה לו נהנה באכילתו, וכעין החילוק בין אנסוהו לאכול שאינו מברך, לחולה שאכל איסור מחמת סכנה שמברך. ועוד כיו"ב). ושערי תירוצים לא נגעלו.

[ולהעיר שבמשנ"ב שינה מל' הברכ"י לגבי חולה, שבברכ"י כתב "במקום חולי לא גזור רבנן", ובמשנ"ב "במקום חולי לא קבלינן עלו". ויתכן ששינה הל' כיון שהדין שלא לומר שהחיינו אינה גזירה דרבנן, ורק לשון של זהור"ת שנו כאן. אמנם, איכא לפרושי באו"א, שאין כוונתו לדין שלא לומר שהחיינו, אלא לאכילה ללא שהחיינו כמעוברת, ור"ל שאף שברכת שהחיינו רשות קיבלנו עלינו כחובה, ושמשו"ה ראוי לזוהר שלא לבטלה (כמ"ש המשנ"ב סרכ"ה סק"ט). וראה ערוה"ש שם ס"א. וזכ"ל שם. וכ"כ בשו"ת כת"ס או"ח ס"ה לענין הפסק. אבל ראה משנ"ב שם בשעה"צ סק"ב. וראה בארוכה ברכת הזמן שילוני סי"ג סק"א אות ה ואילך. ואכ"מ), בכה"ג לא קיבלנו עליונ].

ולדינא, אגן קייל"ן דברכת שהחיינו רשות, כדעת רוה"פ, וכן יסד אדה"ז בלוח ברה"נ פי"ב הל"א. ואף שלא הביא ד"ז בסדר ברה"ג, אין לפרש זה דבר ההשמטה שחזר בו, ואשכחן כה"ג במילי טובא שהביאם בלוח, ולא הזכירם בסדרו, אף שמוכרח הוא מדין התלמוד. הלא תראה גם בסדר ברה"ג ששינה לשונו, שבדין שהחיינו "אקרא חדתא" בפ"א ה"ב כתב "מברך שהחיינו", ואילו בשאר שמחת לבב כשאין עמו שותף בטובה ברפ"ב כתב שחייב לברך שהחיינו. ואדרבה, דוקא בסדר ברה"ג חילקם לתרתי, שדין שהחיינו על הפרי בפ"א, ושאר דיני שהחיינו - בפרק בפ"ע. וכ"ה בשיחת שי"פ תזריע תשמ"א שדעת אדה"ז שברכת שהחיינו רשות היא. וכן עולה בפס"ד להצ"צ בלקוטים בסופו להתייר לברך במקום ספק דרשות היא. (וראה גם שו"ת הצ"צ או"ח ס"ג סק"ט. אג"ק ח"כ ע' שט. ותמוה בעיני מש"כ בשו"ת ר' עקיבא יוסף או"ח סי' קפא בסופו, למ"ד שבספק יוכל לברך דרשות היא, דרשות היינו שיוכל לברך בספק, אבל באמת חובה היא. וכבר נתקשו שם המהדירים בדבריו). גם בשו"ת

לקט הלכות לימי הקיץ

כולל הלכות לנסיעות, טיולים וימי הנופש¹³⁷

הנוהגים לנסוע בתקופת הקיץ ל'קאנטרי', עליהם ללמוד הדינים השייכים ומצויים במיוחד במקומות אלו, וכן להשתדל לעמוד בקשר עם רב מורה הוראה לברר את המעשה אשר יעשו ואלה אשר לא תעשינה בשאלות המתעוררות. מס' טלפון בד"צ: 718-604-8000

הנסיעה לקאנטרי

הלכות רבות הקשורות לנסיעה לקאנטרי, מתחילות כבר משעת היציאה לדרך. נפרט כאן כמה מהן:

זמן היציאה

1. אמרו חז"ל¹³⁸ "לעולם יצא אדם בכי טוב", ולכן יש להשתדל לצאת לדרך באור יום¹³⁹.
2. אם כבר הגיע זמן תפילה - לכתחילה לא יצא לדרך קודם שהתפלל [עיין בהערה]¹⁴⁰.
- באם כבר יצא לדרך, מצוה מן המובחר שימתין מלהתפלל עד שיגיע למחוז חפצו, בכדי שיתפלל שם מעומד¹⁴¹.
- בנוגע לנסיעה לנופש במקום שאין שם מגין בכלל - שלכתחילה אין לנסוע למקום כזה¹⁴², אבל אם צריך לשהות שם לצורך בריאות וכיו"ב, יש להקל¹⁴³.
3. אם יוצא לדרונו בערב שבת, יראה לצאת בעוד היום גדול, כשלפי החשבון יש לו מספיק זמן להגיע למחוז חפצו. כמובן יש לקחת בחשבון את "פקקי התנועה" ("טראפיק") שיתכן ויהיו בדרך¹⁴⁴.
- ומובן שזה רק כאשר צרכי שבת כבר מוכנים עבורו (כשמגיע לשם בתור אורח וכדומה), אבל אם עדיין צריך להכין צרכי שבת, יחשב בדעתו את הזמן הנחוץ לכך¹⁴⁵.

אופן היציאה

1. מצד אהבת ישראל ומצוות גמילות חסדים¹⁴⁶ ישתדל לפני הנסיעה לקאנטרי [וכן גם בעת נסיעתו
-
- (137) מתוך שיעורים שמסר הר"ג יוסף ישעי' בריון שליט"א, מד"א וחבר הבד"צ, בהמשך לנדפס מכבר בקונטרס "הדרך הבטוחה לקיץ מוצלח", סיון תשע"א, ובגליון ג' של "משולחן הבד"צ", קיץ תשע"ב, ובקונטרס "א געזונטען זומער", קיץ תשע"ג.
- (138) פסחים ב. א. וראה שו"ע אדה"ז סי' קי"ט.
- (139) וראה שערים מצוינים בהלכה לאאזמ"ר זצ"ל ס"ח סק"ד שבזמנינו יש מקום להקל. ולהעיר מלקט יושר ע' 41. אולם, במקומות חשוכים בדרך לקאנטרי שקשה להבחין בתמרורי השילוט וכדו' - יש מקום להחמיר, כפשוטו.
- (140) שו"ע אדה"ז ספ"ט ס"ד - בנוגע לתפילת שחרית. בנוגע לתפילות מנחה ומעריב - משמע דעת אדה"ז להתיר. ודלא כרבינו מנוח, הביאו בכס"מ תפלה פ"ו ה"ד, וכפ"ח בפר"ח ספ"ט סק"ג. משנ"ב ספ"ט סק"ט. ועוד.
- וביודע שיוכל להתפלל כשמגיע למחוז חפצו, ודאי אין להחמיר כשהגיע זמן מנחה וערבית, כדמוכח ברבינו מנוח שם. וראה מעדני אשר ברכות סקמ"ח. שו"ת שבה"ל ח"ח סי"ח.
- באופן שאם יתעכב מליסוע עד אחר תפלת שחרית יהי "פקק תנועה" ("טראפיק") - יש מקום להתיר ליסוע לפני התפלה, באם בידך כבר ברכות השחר לפני"ז. כמו"כ, אם במקום יציאתו אין לו מגין אך במקום לשם הוא נוסע יהי מגין, וברור לו שיספיק להגיע למקום ההוא בזמן, ייסע ויתפלל שם במנין - שו"ת שבה"ל ח"ח סי"ט. ח"י סי"ז.
- (141) שו"ע אדה"ז סצ"ד ס"ה. - כמובן, באופן שיוכל להתפלל בתוך זמן תפלה.
- (142) וראה שו"ע אדה"ז סי' צ ס"ז.
- (143) וראה שו"ת שבה"ל ח"ו סכ"א סק"ג. ח"ח סס"ח.
- (144) ואף גם בזמנינו שרוב בני"א מכינים צרכי שבת בריוח - ראה קצוה"ש סי' סט בבדה"ש סק"ה. ועיי"ש שבנסיעה במכוניות גרע טפי. וראה ערוה"ש סרמ"ט ס"ג. שולחן הטהור שם ס"ב.
- יש שמציינים שלא כדאי לצאת לדרך אם אין לפניו עד שבת זמן כפול מזמן הנסיעה, ולדוגמא: אם הדרך אורכת בדרך כלל 3 שעות, לא יצא אלא אם כן יש לפחות עוד 6 שעות עד שבת. - ולהעיר משיחת פורים תרצ"א - א"ה תרצ"א ע' 210.
- (145) ראה שו"ע אדה"ז סרמ"ט ס"א-ג.
- (146) רמב"ם הל' אבל רפ"ד. שאילתות שאילתא ג. שערי תשובה לר"י ש"ג ס"ג. שו"ע אדה"ז סקנ"ו ס"ג וס"ה.

חזרה מהקאנטרי לעיר] להודיע לאחרים שהוא נוסע כדי שמי שירצה יוכל להצטרף אליו¹⁴⁷.

2. "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם"¹⁴⁸, ולכן יש לזכור:

על הרכב להיות תקין עם מספיק דלק לנסיעה¹⁴⁹.

להיות הוא וכל הנוסעים חגורים בחגורות בטיחות וכו'.

אם הדרך אינה מוכרת לו ויש באפשרותו יזכור לקחת עמו מפת דרכים (ג'.י. פי. עס. וכדומה).

חובה לנסוע בזהירות ובדרך ארוכה יש לוודא שהנהג ערני. על פי דברי הרב¹⁵⁰ יש לעצור בנסיעה בדרך ארוכה פעם בשעה להתרענות.

ברכב יהיו ספרי קודש בדוגמת חת"ת¹⁵¹ וגם (להבדיל) קופת צדקה.

3. גם יזהר שלא יהיה בעיה של "יחוד" בעת הנסיעה¹⁵². בנסיעה ברכב בשעות הערב (או אפילו ביום: ברחובות צדדיים במקום שאין עוברים ושבים, או כשהחלונות צבועים וסגורים) יתכנו בעיות של יחוד. מדיני יחוד: אסור לאשה (וכן בת מעל גיל בת מצוה) להתייחד עם זכר מעל גיל 9. וכן אסור לגבר (או בחור מעל גיל בר מצוה) להתייחד עם בת מעל גיל 3. באם איש א' נמצא עם שתי נשים או יותר משתים הרי זה יחוד. אמנם, שתים או שלש אנשים עם אשה אחת אינו יחוד (ותלוי בנסיבות). ועדיף לשאול אצל הרב באיזה אופן שייך לנסוע, כי הרבה פרטי דינים בזה.

בספר השיחות תנש"א¹⁵³: "ויש לעורר על הזהירות שצ"ל בנסיעת אשה ובת מישראל בטקסי [=מוניות] או אוטו כשהנהג הוא גבר (שאפשר להיות בזה חשש של יחוד כו') – וכידוע השקו"ט בזה בספרים. ובכגון דא – יש לברר חילוקי הדינים ופרטים בזה – אצל רב מורה הוראה".

4. ישתדל להשמיע ברכב עניני תורה ויראת שמים¹⁵⁴.

הנסיעה

1. בנסיעה בדרך מחוץ לעיר יש לומר תפילת הדרך¹⁵⁵.

וטוב לומר תפלת הדרך מעומד אם אפשר בקל¹⁵⁶. הנהגת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע: תפלת הדרך בקרון הי' מתפלל בישיבה [אבל "מְצַוָּה לעמוד"¹⁵⁷ כלומר לעצור] ובמרכבת מסילת-הברזל [=במרכבת] – בעמידה¹⁵⁸.

זמן אמירת תפילת הדרך הוא "משעה שמהלך בדרך אבל לא כשעדיין הוא בתוך העיר"¹⁵⁹.

2. תפילה: באם נצרך מאיזו סיבה לעצור ולהתפלל באמצע הדרך, טוב שלא להתפלל במקום

147) אא"כ נגרם לו הפסד ממון עי"ז – ראה שו"ת אבקת וכול סקצ"ה. פ' הר"ש ריש פאה. חדא"ג מהרש"א נדרים לט, ב ד"ה בקור. שלמי נדרים שם. וראה שו"ע חו"מ סרס"ד ס"א.

148) ואתחנן ד, טו. וראה ברכות לב, סע"ב ובחדא"ג מהרש"א.

149) וכאן המקום להעיר גם מסה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 531 (ובהערות) ע"ד ההכנות לנסיעה [לא רק לעבודת ה', אלא גם – הגשמיות] בדרך הטבע.

150) ביחידות בשנת תשי"ז.

151) על כך עורר הרבי פעמים רבות. ולדוגמא: לקו"ש חכ"ג ע' 402. ועוד.

152) ראה שערים מצוינים בהלכה לאאזמו"ר זצ"ל סי' קנב סק"ג – צויין בסה"ש דלקמן בשוה"ג.

153) ח"א ע' 87 הערה 116.

154) ראה שו"ע אדה"ז סק"י ס"ט. ונת' בארוכה בלקו"ש חל"ה ע' 198 ואילך.

155) וכפי שהרבי עורר פעם על כך לגבי נסיעה למונטריאל – ראה יומן אראנו נפלאות ע' 224. וראה שיחת ש"פ שלח תשכ"ג – בנוגע לנסיעה לקאנטרי.

156) סידור אדה"ז.

ובפי' "מעומד" – לעמוד מללכת או שלא בישיבה – תלוי באופן הנסיעה, כדלקמן.

157) ספר המנהגים דלקמן.

158) ספר המנהגים ע' 23. וראה שו"ע אדה"ז סק"י סוס"ד. ערוה"ש שם סי"א. ולהעיר מלקו"ד ח"ד ע' 1375.

159) שו"ע אדה"ז סק"י ס"ו. ועיי"ש הפרטים. ולהעיר מספר המנהגים שם. ובלקו"ד שם – באו"א קצת. וי"ל. מפי השמועה – בביקור במחנה "גן ישראל" אמרו תה"ד לאחר הגשר טאפאן-זי החוצה את נהר האדסאן. יש מי שכתב שביציאה מעירנו לכיוון הקאנטרי יש לאומרה כשעוברים גשר וואשינגטאן.

פתוח, אלא יתפלל בצד (בין האילנות או סמוך לכותל או ליד המכונית וכדומה)¹⁶⁰. גם יזהר שהמקום יהיה ראוי לתפילה מבחינת צניעות.

בשעת התפילה יש להיות לבוש כדבעי, עם כובע, חליפה, גארטל וכו', כפי ההלכה¹⁶¹.

3. אם רואה בעת הנסיעה רכב של יהודי אחר שנתקע בדרך וכדומה, מצווה לעצור – בזהירות – ולסייע בכל מה שיכול ולא ישאירו לבד על אם הדרך¹⁶².

מקום הנופש

מקום הנופש אליו נוסעים צריך להיות מתאים לרוח היהדות והחסידות – לא רק מקום הראוי לדירת הגוף אלא אף (ובעיקר) לדירת הנשמה.

על כן יבדוק תחילה מי ומי ההולכים, מי יהיו חבריו וידידיו שם. וכבר כתב הרמב"ם¹⁶³: "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ומעשיו אחרי ריעו וחבריו כו"¹⁶⁴.

השהיה בקאנטרי

זמני היום

1. בדרך כלל יש שינויים בין הלוחות של העיר ניו יורק, לבין הזמן הנכון בהרים ועל כן יש לזכור להשתמש בלוחות שנה המתאימים למקום בו שוהים בקיץ – כדי לדעת באופן מדויק את זמני הזריחה והשקיעה הנראית, זמני השבת וכל הפרטים וההלכות הקשורות בה.

2. יש להיזהר באמירת קריאת שמע בבוקר בזמנה. ובפרט במקומות נופש שיש המתאחרים לישון ("מאחרי שבת") וקמים מאוחר מהרגילות במשך השנה.

הרואה חברו שישן ועוד מעט יעבור זמן ק"ש מחוייב להעירו¹⁶⁵.

הכנה לתפילה ותפילה

1. יש להשתדל לטבול במקוה לפני התפילה.

מקוה של מים שאובים כשר לטבילה זו¹⁶⁶. ובלבד שהמים לא יהיו זוחלין, וגם לא יהיו בתוך כלי, כי אם בנוי בקרקע. ולכן אפשר לטבול בבריכה הבנויה בקרקע, אבל יש לוודא שהפילטר סגור בשעה שטובל. [וכשאי אפשר לסגור הפילטר – יש מקום להקל לטבול גם בשעת פעולתו¹⁶⁷ אא"כ הפילטר מרוקן את הבריכה בשעת הטבילה]. אין במקומו מקוה ולא בריכה, ישפוך על עצמו "תשעה קבין" [וכמה שיעורים בזה, 2.8 עד 4 גלונים]¹⁶⁸. כל שיעור הט' קבין צריכים לזרום עליו ללא הפסק, ויגעו המים כל חלקי גופו, וניתן להשתמש בכמה כלים, אבל לא יותר משלשה כלים, ובלבד שלא יהיה הפסק בין שפיכת כלי לכלי. לצורך זה ניתן להשתמש גם במקלחת [ויש ששיערו

160 ואף שברך מותר להתפלל במקום פרוץ (שו"ע אדה"ז ס"צ ס"ה) – היינו בדאא"פ, ראה פמ"ג שם במ"ז סק"ב. ועוד. ועיי"כ בשו"ע אדה"ז סוסי"צ ד.

161 ראה פרטי דינים בשו"ע אדה"ז ס"צ א.

162 ע"פ שו"ע חו"מ סי' ערב. שו"ע אדה"ז חו"מ הל' עוברי דרכים וצער בע"ח, ושם ס"ח. ערוה"ש חו"מ סער"ב ס"ח. וראה שו"ת יח"ד ח"ד סס"ד. ש"מ"ב לאאזמו"ר זצ"ל סקפ"ט סק"א. ואף את"ל לדחות שא"ב צעב"ח וצערא דגופא – סו"ס י"ב משום ואהבת לרעך כמוך וקיום והלכת בדרכיו, כפשוטו.

163 בהל' דעות רפ"ו.

164 ואף כשלא הוחזקו בפריצות – רמב"ם אישות פ"ג הט"ו בפירוש מאמר המשנה אבות פ"א מ"ז ("הרחק משכן רע"). ונת' בלקו"ש ח"ד ע' 1181 ואילך. ובכ"מ האריכו במעלת שכן טוב והפכו. ואכ"מ. וראה בהנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 57 ואילך. חל"ג ע' 10 ואילך.

165 ראה שו"ע אדה"ז הל' ק"ש סי' ס"ו: "אם היה ישן מצערים אותו ומעירים אותו עד שיקרא פסוק ראשון".

166 ראה שו"ע אדה"ז ס"פ ח – בנוגע לטבי"ע. והוא גם לכתחילה. ויש שמהדרים לכתחילה במ"ג. ואכ"מ. ועכ"פ שיהיה שאובים בהמשכה ג"ט ע"ג קרקע הראוי לבלוע.

– בטבילה משום תוספת טהרה – שקו"ט בזה, ראה שו"ת תורה לשמה טשע"ה. דברי תורה ח"ט ספ"ג – הובא בשמ"ב לאאזמו"ר זצ"ל סע"ב סקל"ג. וראה קובץ מגדל דוד חוברת ו' ע' 546. חוברת ז' ע' 380. וש"ג.

167 מכמה טעמים: זחילה מעל שיעור מ"ם באם המציאות כך, הדעות שלטבי"ע מועיל זוחלין. ועוד.

168 שו"ע אדה"ז שם. ובשו"ע אדה"ז סת"ו ס"א – למצטער בטבילה. וי"א שכ"ה גם בטבילה משום תשובה או תוספת טהרה – ראה פמ"ג סת"ו ב"א סק"ט. וצ"ע בדעת אדה"ז שם סת"ו. וראה קובץ הנ"ל. וכ"מ במעב"י (מאמר שפת אמת פכ"ה). – יש שהעירו ממש"כ במאמר אמרי נועם פ"ח. אבל, שם מיירי מטבי"ע. ולהעיר מלקט יושר ע' 148.

- שצריך לשהות במקלחת בערך 3 דקות]. אמנם אם אח"כ יזדמן לו מקוה כשר יטבול שם¹⁶⁹.
- אם במקום שנופש יש מנין מצומצם ובלעדיו יתבטל המנין, לא ייסע בזמן המיועד לתפילה במקום אחר, אלא יישאר להתפלל עמהם¹⁷⁰.
- אם אין מנין במקומו ויש מנין במקום סמוך, צריך הוא ללכת לפחות עד כדי מהלך מיל¹⁷¹, שהוא מרחק של 18 דקות [וראה בהערה]¹⁷² בכדי להתפלל בציבור.
- כשלוקח אתו ברכבו את הטלית ותפילין, יזהר שלא להניחם במקום שהשמש קופחת עליהם, שלא יתקלקלו מחום השמש.
- כשנוסע מביטו, אף שנשאר במקום אחד כמה חדשים, אומר בכל יום אחר התפילה תפילת הדרך – בלא שם ומלכות. [ובקשר לשבת – ראה בהערה]¹⁷³.

לימוד התורה

- יראה כל אחד לקבוע לעצמו שיעורי תורה ביום ובלילה כנפסק בשו"ע, "כדת הניתנה לכל אחד ואחד בהלכות תלמוד תורה"¹⁷⁴. ומי שיש לו שיעורי לימוד קבועים במשך השנה, חובה עליו להמשיך בהם גם בהיותו במקומות נופש¹⁷⁵. ואדרבה, עליו להוסיף בלימודיו¹⁷⁶.
- בנוסף לכך, לא ישכח חובת לימודו עם בניו, שהיא מצות עשה מן התורה "ולמדתם אותם את בניכם" (נוסף על מצות "ושנתם לבניך"). ואין מבטלין תשב"ר אפילו לבנין ביהמ"ק¹⁷⁷. ובשיחותיו הקדושות עורר הרבי כמ"פ¹⁷⁸ שחש ושלום לסגור את התלמודי תורה בחודשי הקיץ. ומובן מכך עד כמה חשוב להקפיד על לימוד קבוע עם הבנים גם במקומות הנופש. ואדרבה, כך ילמד הילד עד כמה חשוב לימוד התורה.
- ממוצא דבר מובן עד כמה יש להיזהר מקריאת ספרים [או אתרי אינטרנט] שיש בהם משום שיחות חולין¹⁷⁹ או עם תוכן ירוד¹⁸⁰. כמו כן מובן עד כמה יש להיזהר מביקור במקומות שהם בגדר מושב ליצים, תיאטרונים וכדומה¹⁸¹. וזאת מלבד חששות אחרים של צניעות וכדומה.

הנהגות נוספות

- בשעות הלילה יזהר מלהסתובב בדרכים, כבישים או שבילים בהם נוסעים מכוניות והתאורה בהם נעדרת או חלשה, מפני שהנהגים קשה להם לראות ולהבחין בהולכים, ומביא עצמו לידי סכנה ח"ו.

169) וראה גם אג"ק חכ"ב ע' שלא.

170) נ"פ שו"ע אדה"ז סנ"ה סכ"ה. וראה שו"ת אג"מ או"ח ח"ג סט"ז. שבה"ל ח"י ס"ט.

171) שו"ע אדה"ז ס"ז ס"ז במוסגר. אמנם, בשו"ע אדה"ז סקס"ג ס"א – לענין נט"י – כתב ביושב בביתו שיעור ד' מילין. וראה תה"ד כאן ס"ק ש שנשאר בצע"ג. ואב"מ.

172) או 24 דקות – ראה קצוה"ש ס"ג בבדה"ש סק"ב. בדה"ש סמ"ד סק"ה. אבל להעיר מקובץ אהלי שם חו' ה' ע' רט.

– בניסיעה ברכב, שקו"ט בזה אי משערים כשיעור זמן הג' בהליכה או בניסיעה – ראה בה"ל סקס"ג ד"ה ברחוק. ועוד. וראה אג"ק ח"ט ע' מב. חו"ב בש"ס ח"א ע' שמח. וההכרעה המקובלת בד"כ לשער בשיעור זמן הליכה ברגל. ולהעיר, שבלא"ה י"א שבתוך העיר אפי' יותר ממיל חייב ללכת.

173) היום יום י"ט תמוז – מהנהגות אאמור"ר [כ"ק אדמור"ר מוהרש"ב נ"ע]. והוא ע"פ מש"כ אדה"ז בסידורו. וראה שעה"כ פ"ב סק"ב. קצוה"ש סס"ז בבדה"ש ס"ק.

– בנוגע לאמירתו בשבת – לא ראינו נוהגים כן. ולהעיר ממש"כ אאמור"ר זצ"ל בשמ"ב סס"ח ס"א בקו"א. וי"ל. ואולי ילה"ע מל' אדה"ז בשו"ע סרפ"ח ס"ט: אם אירע לאדם (בשבת) מאורע שצריך לבקש עליו רחמים מיד. ולהעיר שיתבת "בשבת" במוסגר.

174) ל' אדה"ז בתניא פל"ד.

175) ויש לדון בזה דין נדר – ראה מג"א או"ח סרל"ח סק"א. ואב"מ.

176) ובלשון אדה"ז (סקנ"ו ס"א וסט"ז): לא אמרו קביעת עתים לתורה אלא במי שצריך לעסוק בדרך ארץ להחיות נפשו ונפשות ביתו. וקביעת העת אינה אלא להחמיר שלא ימשוך כל היום בדרך ארץ. וש"נ לל' רש"י תהלים קיט, קכו: איש פנוי וטיילן העושה תורתו עתים מיפר בבית, שאדם פנוי צריך להיות יגע בתורה כל שעות היום. וראה הל' ת"ת פ"ג ס"ה.

177) ראה בכ"ה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א. ושם – ה"י.

178) חלקם נלקטו בס' שערי חינוך.

179) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"י. ועיין תניא רפ"א ע"ד חומרת הענין של ביטול תורה. ובכ"מ.

180) וראה שו"ע אדה"ז סש"ז ס"ל.

181) ולהעיר מילקו"ש רות רמז תרא.

- במידת הצורך ישתדל ללבוש בגד בהיר יותר או בגד (חגורה) שהוא "מחזיר אור" וכדומה.
2. בשהותו במקום הנופש לא ישכח מצוות כבוד אב ואם, ויתקשר להוריו מזמן לזמן ולדרוש בשלומם וכיו"ב¹⁸².
3. במקומות נופש יכולים להתעורר בעיות רציניות של יחוד. ולכן צריך ללמוד את ההלכות הקשורות בזה, וגם לזכור את דברי המשנה במסכת אבות¹⁸³ "ואל תרבה שיחה עם האשה".
4. הלכות צניעות שייכות גם לגברים, וכפי שכתב הרבי בלקו"ש¹⁸⁴ (- באותיות מודגשות): "אותם "המקילים" בכמה ענייני צניעות בקיץ . . ונוגע להנהגת אנשים גם כן".

קניית אוכל ומוצרי מזון

מקום הקנייה

- לכתחילה ישתדל לקנות את מוצרי המזון מבעל חנות יהודי וכמ"ש¹⁸⁵ "או קנה מיד עמיתך"¹⁸⁶. הלכה זו נוגעת לכל השנה ובמיוחד במקומות נופש, שלפעמים ישנה חנות של יהודי ויש כאלה שמעדיפים לקנות בחנויות (או חברות) גדולות ומפורסמות יותר.
- דבר זה הוא גם כאשר חנותו של היהודי מרוחקת קצת יותר מהחנות של הגוי¹⁸⁷.
- דבר זה הוא גם כאשר המחיר בחנות היהודי הוא קצת יותר יקר מהחנות של הגוי. אך אם ההפרש הוא גדול אינו מוכרח לקנות מהיהודי¹⁸⁸.

הכשרות

1. יש להקפיד שרמת הכשרות תהיה מתאימה לסטנדרטים שלנו¹⁸⁹. ויש לבדוק בכל מוצר האם אכן יש עליו חותמת של הכשרות המתאימה, כי לפעמים אותו סוג מוצר, הנראה מבחוץ כמוצר המוכר לנו, משווק לאזורים מסוימים (כמו למשל, בשכונות החרדיות בברוקלין) עם הכשר, ובאזורים אחרים בלי הכשר (כי אינו מפס היצור הכשר).
2. במקרה והולך לאכול במסעדה חשוב להקפיד מאוד על הכשרות:
- ראשית, לבדוק שיש תעודת כשרות מהודרת למקום (בפרט אם מדובר במוצרי חלב, בשר, דג ויין וכו'). שנית, שתאריך הכשרות בר־תוקף ושהתעודה נכתבה עבור מקום זה דוקא. שלישית, לוודא שאכן המקום נמצא תחת פיקוח: יש משגיח המסתובב שם, בודק את העלים מחשש תולעים וכו'.
- במקרה ורואים משהו חשוד, כדאי להודיע לרב המכשיר שידע שיש דברים שמצריכים תיקון ובוודאי ישמח הרב לטפל בדבר.

הקפדות נוספות

1. במלונות, קורה שמגישים בבר וכדומה מאכלי חלב, טרם חלפו שש שעות מאכילת הבשר, וסומכים על האורחים שיכוונו את השעות בעצמם. על כן חשוב לבדוק אם אכן חלפו שש שעות מאכילת הבשר.

182 להעיר מס"ח סתקע"ה ובפי' יעלו חסידים שם. ובספרו פלא יענין ערך בשורה. מכתבי רעק"א קעא בסופו. שו"ת ישועות מלכו או"ח סי"ד. ועוד. וראה שו"ת להורות נתן ח"ה סג"ן.

183 פ"א מ"ה. ולהעיר מדרך פקודין מל"ת לה.

184 ח"י"ג ע' 84.

185 ויקרא כה, יד.

186 וראה שו"ת הרמ"א ס"י. חת"ס חו"מ סע"ט וסוסי' קלד. מנח"י ח"ג סקב"ט. וראה אג"ק ח"י"ג ע' רצב, ושקו"ט בזה בקובץ העוב"ב אה"ת גיליון תשצח ע' 41. ולהעיר משיחת ש"פ בה"ב תשל"א.

187 ראה שו"ת מהר"ם שיק חו"מ סל"א. וראה שמ"ב לאאזמור זצ"ל ס"ב ס"א בקו"א ולאאמור הכ"מ עמ"ס ע"ז כ, א ד"ה ור"מ. ב"מ ע"א, א ד"ה עמי.

188 ראה שו"ת מנח"י שם. שמ"ב שם. ועוד.

189 וראה לקו"ש חכ"ח ע' 285. שיחת י"ב תמוז תשכ"ד.

2. לחם שהיה על השולחן בזמן אכילת מאכלי חלב, אין לאוכלו בזמן שאוכלים מאכלי בשר. וכן להיפך.
3. קודם השהות במקום כזה, יש לוודא שבאזור המסעדה או המלון הצניעות היא כדבעי.

טיולים

כשיוצאים לטיול יש לדאוג מראש לתכנן את כל הפרטים, שיהיו מתאימים לכללי ההלכה, הן מקום הביקורים והן כל הדברים השייכים לזה. לפנינו כמה הלכות:

אכילה

1. יש לקחת מראש כלי כשר לנטילת ידים (ספל), מגבת, לחם, מלח, ברכונים לברכת המזון וכו'.
 2. לא יטול את ידיו מכלי חד-פעמי. באם אין לו כלי אחר, יטול ב¹⁹⁰.
- אם אין לו מים לנטילת ידים, ילך להשיג מים. עד איזה מרחק עליו ללכת? אם הוא חוזר לאחרי ילך עד למרחק של 18 (או 24) דקות, ואם ממשיך בדרכו קדימה ילך עד למרחק של 72 דקות¹⁹¹. מותר להטביל ידיו בים [אבל אסור ליטול ידיו ממי הים מפני שהם מלוחים ואינם ראויים לשתיית חלב] או במי גשמים המכונסים בקרקע, בתנאי שיש בהם 40 סאה, וגם עומדים במקום אחד ולא זוחלים. במעיין, והוא הדין בנהר¹⁹² אין צריך 40 סאה, ודי בכך שהידים מתכסים בו, ואפילו זוחלים כשר. אבל אין להקל להטביל במים שאובים שבקרקע [ועיין בהערה]¹⁹³.

המטביל ידיו די להטביל פעם אחת לבד, רק שיעיין בהם שאין בהם שום דבר החוצץ¹⁹⁴. וכן אינו צריך לנגב ידיו¹⁹⁵ וכן א"צ להגביה ידיו¹⁹⁶. נוסח הברכה: לכתחילה טוב לברך "על שטיפת ידים". אבל, אם בירך על נטילת ידים או על טבילת ידים אין צריך לחזור ולברך¹⁹⁷.

אין ליטול ידיו בשאר משקין¹⁹⁸ אא"כ בשעת הדחק שאין לו מים, שאז יכול ליטול במשקין שעיקרן מים¹⁹⁹. והיינו, בתה וקפה ומשקאות קלים. ובמי סודה – מסתבר שיותר ליטול ידיו אף לכתחילה. אבל לא במיצים טבעיים חלב ויין וכדומה.

כשאין לו מגבת, לא ינגב ידיו בחלוקו, שקשה לשכחה²⁰⁰. וינגב בכל מידי דמנקה. אבל, לא די שיתנגבו מאליהן, אלא צריך לשפשפן במפה²⁰¹.

יש שנוטלים ידיהם בבית לפני הטיול, ואוכלים כביצה פת [וראה לקמן בנוגע לדין שינוי מקום],

190) ראה ש"ב לאאזמו"ר זצ"ל סי' מ ס"ג בקו"א. וראה בהנסמן בפסקי תשובות סקנ"ט סק"ב. ועכ"פ, עדיף שיחד כלי זה להשתמש בו כמה פעמים שאז (בדיעבד) נחשב ככלי.

191) ראה שו"ע אדה"ז סקס"ג ס"א.

192) אא"כ עיקרו ע"י גשמים – קצוה"ש סל"ד בבדה"ש סק"ב. וראה כה"ח סקנ"ט סקפ"ד.

193) סדר נט"י ה"ח.

אבל, בבריכת שחי' עם מים שאובים שבאו בהמשכה ע"ג קרקע – עדיף טפי וכשר לטבילת ידיו, כש"ב מ"ס באשבו"ן (שו"ע אדה"ז סקנ"ט סט"ו) (ועיי"ש בהגהה דמייורי כשאינו כלי) וסכ"ג. משנ"ב שם סק"מ).

ובמקום שיש פילטר שעיי"ז נע' זוחלים, צ"ל המשכה שוב ע"ג קרקע (עיי"ש בהגהה ובפת"ז סק"ט).

– בשעה"ד, שמהלך בדרך ורחוק מאד מהמים ואין עמו כלי לשאוב וליטול ממנו, יש לסמוך על יש מקילין להטביל ידיו במי גשמים באשבו"ן, אע"פ שא"ב מ' סאה.

194) סדר נט"י ה"ט.

195) ומ"מ יש בו משום מיאוס אם דעתו קצה עליו – שו"ע אדה"ז סקנ"ח סי"ז.

196) ובפרט ע"ד הקבלה, ראה בקצוה"ש שם סק"ג. שלחן הטהור סק"ס בור זהב סק"ג.

197) סדר נט"י שם. ולהעיר מדיני השכמת הבוקר בסי' – לברך ענט"י. ואולי קאי רק במים הכשרים לנטילה, וכההכרעה בשו"ע אדה"ז שם סכ"ד. ועצ"ע.

199) שם ס"ח.

– לדעת המשנ"ב סק"ס בשעה"צ סקס"ט ועוד לא יברך. וצ"ע בדעת אדה"ז.

200) שו"ע אדה"ז סקנ"ח סי"ח.

201) שם סי"ז.

– ועיי"ש שבמטביל ידיו א"צ ינגוב.

כדי שלא יזדקקו לטול ידיהם במשך הטיול. ניתן לעשות כן, ובתנאי שלא יסיח דעתו – במשך הזמן – משמירתן מנגיעה במקום מטונף. וכן לא יישן ולא יטיל מים. ואם הניחם בכפפות אין לך שמירה מעולה מזו²⁰² ואז הרי זה מועיל גם כשישן [ואם ישן שינת קבע אפילו במקום סעודתו – ה"ז הפסק וצריך לברך ברכה ראשונה על מזונו עוד פעם] או עשה צרכיו [ועיין בהערה²⁰³]. כמובן, צריך להזהר שלא יעבור שיעור עיכול לפני שמברך ברכת המזון. ושיעורו – כל שאינו רעב מאותה אכילה. ומשעה שהתחיל להיות רעב שוב אינו מברך²⁰⁴.

3. כשאוכלים בחוץ יש להיזהר לא להשאיר את הסירים או הקערות מגולים, מחשש שיפלו לתוכם חרקים, זבובים, יתושים וכו'. לפני שאוכל יבדוק שאכן לא נפלו למאכלו מעין אלו.

4. כתב הרמב"ם²⁰⁵ שהחכם ניכר במעשיו, במאכלו ובמשקו וכו'. ועל כן יש להיזהר בזה גם במקומות נופש, ובפרט במקום שיש לחשוש לחילול השם.

בילוי במקום של בעלי חיים

1. אם מבקרים במקום של בעלי חיים "פעטיג'זו" וכדומה (וכן בקאנטרי עצמו אם נמצאים שם בעלי חיים מסוימים) יש להיזהר שלא לגרום ח"ו צער בעלי חיים.

2. אין לצוד דגים סתם כך בשביל ה'כיף' בלבד, רק אם בדעתו לאכול אותם (כמובן דגים כשרים). אם הוא צד דגים והורגם מיד (לא לאכילה וגם לא סתם משחק בהם) דנו בזה בפוסקים אם מותר או אסור²⁰⁶. ולכתחילה ודאי שאין לעשות כן.

3. אם הבעלי חיים מצערים אותו, כגון יתושים, מותר להורגן²⁰⁷. אבל יש להיזהר שלא להרוג לחינם. וכתב אדה"ם²⁰⁸ שמחוייב "לטרות בגופו . . להציל כל בעל חי מצער".

ויש להוסיף: היו צדיקים שנהגו לא להרוג בעלי חיים גם כשנצטערו מהן.²⁰⁹

וכן ידוע גם הסיפור שמסופר בספר הזכרונות לכ"ק אדמו"ר הרי"צ²¹⁰ אודות הילד יצחק שאול, והזהירות מצער בעלי חיים.

4. בלקוטי שיחות²¹¹: שאף שיש לאדם רשות לראות בריות משונות הבאים ממדינות מרחקים וע"ז תקנו חז"ל וקבעו ברכה ברוך משנה הבריות מ"מ לא יראה בהם כי אם דרך עראי כו'. – ועפ"ז

202 שו"ע אדה"ז סק"ד ס"א.

203 ואף שנהגו שלא להתנות על הנטילה, לפי ש"א שאין תנאי מועיל אלא בשעת הדחק (שם. וראה ערוה"ש סק"ד ס"ג. וראה שו"ת שרה"מ ח"ו ס"ז ס"ז סק"ג) – בנדו"ד שאני, שנתכוון בנטי" לאכילה ונטל דיו סמוך לאכילה וא"צ תנאי (עיי"ש בשו"ע אדה"ז). וז"פ.

204 [ושו"מ כע"ז בתורת חיים סופר סק"ד ס"ג ד"ה ולפ"ז (אף שנוטה לומר שמאכילה לאכילה צ' תנאי. וראה גם בשלחן הטהור סק"ד ס"א לפי דרכו). והוא דלא כמ"ש בכה"ח סק"ח].

205 ועאכ"כ, באופן שאינו מברך ברהמ"ז עד לסיום כל האכילות (ולהעיר מחי"א כלל מ ס"ב. וראה בפ"י שתי ידות ע"ס שלחן של ארבע ביד אלי' סק"ב).

206 – בשעה"ד, יכול להתנות [ו"א שצריך להוציא כן בשפתיו], גם באם נטי" שלא לצורך אכילה, שנטילה זו תהא לכל היום [וראה ערוה"ש ס"א שא"מ להלילה. וכ"ה בשלה"ט ס"ז]. והיינו באופן שאין באפשרותו להביא אתו מים, ואין מים מזומנים אצלו בדרך (בשיעור ד' מילין לפניו – כ"ה בראשונים בגדר שער"ד דידן. וראה בגדי ישע למג"א סק"א. אבל ראה פמ"ג בא"א סק"א), וגם אינו יכול להסתפק באכילת דברים שא"צ נטילה. אבל כנ"ל, צריך שלא יסיח דעתו משמירתן מנגיעה במקום מטונף. ואם נודמנו לו מים, יחזור ויטול דיו ולא יברך עליהם (שו"ע אדה"ז שם. – ולכא"ז מש"כ אדה"ז רק באופן שא"צ לטרות אחריהם, וגם בזה כ' רק "טוב" – היינו מעיקר הדין, משא"כ ממנהגא. וראה פמ"ג שם ובמ"ז סק"א ובא"ז סק"ד. והכי מדוייק בקצוה"ש סל"ו ס"ח).

207 סברה"ג פ"ה ה"ט. ואם אכל אכילה מועטת, אא"פ לשער כ"ז שאינו רעב. ושיעורו – ראה שו"ע אדה"ז סק"ד ס"א. וראה קצוה"ש ס' ס בבדה"ש סק"ב. ועיי"ש בפ"י "מיד". ובאו"א – בכה"ח סק"ד סק"ב.

208 הל' דעות רפ"ה.

209 ודעת אדה"ז הל' צעב"ח ס"ד מ' להחמיר. וראה שמ"ב לאאמ"ר הכ"מ עמ"ס ב"מ לב, ב ד"ה צעב"ח.

207 וביום השבת – ראה הפרטים בשו"ע אדה"ז ששט"ז ס"ז כב.

208 חו"מ בהל' עו"ד וצעב"ח ס"ד.

209 ראה ברשימת כ"ק אד"ש משיחת י"ד מנ"א תש"א: "אדמו"ר נשמתו עדן לא הרג היתושים (קאמאר), כי אם ה' מבריחם על ידי נפיחה". וראה שמ"ב שם. וראה גם בהנסמן בקובץ העו"ב תתקצ"ג תתקצ"ד.

210 פ"ג.

211 חכ"ה ע' 309 הערה 2 שמביא מס' קב הישר.

מובן ההליכה לגן חיות וכיו"ב²¹².

שחיה

1. צריך להקיף את בריכת השחיה (וכן כל דבר שיש בו סכנה, כגון בור) במחיצות הראויות שח"ו לא יפלו לתוכו. וזהו בכלל מצות עשה של "ועשית מעקה לגגך", ומצות לא תעשה של "לא תשים דמים בביתך".

2. ילד (ואפילו מבוגר) שאינו יודע לשחות טוב, יזהר לא להיכנס למים עמוקים במקום ובאופן שמסכן עצמו²¹³.

אסור להשאיר ילדים קטנים לבד בבריכה, וכן בכל מקום סכנה, בלי מציל או אדם מבוגר המשגיח. 3. השחיה היא אמנם מענייני בריאות הגוף, אבל לא ירבה להתענג בתענוגי רחיצה. והוא ע"פ המסופר במסכת שבת²¹⁴ שרבי אלעזר בן ערך התענג מ"חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת" והדבר גרם לו שכחה בתורה (הרבי הביא כמ"פ גמרא זו לראיה שעאכו"כ אנשים כערכנו צריכים להיזהר מלהיות מושקעים בתענוגים²¹⁵).

4. גם בבריכה יש להקפיד על כל גדרי ההלכה, ולכן מובן ופשוט שבנים לא ישהו באותו זמן בבריכה עם בנות:

בנים מגיל 9 ובנות מגיל 3 אסור בשום אופן שיהיו יחד בבריכה.

יש להימנע שיהיו יחד בבריכה בנים מגיל 5 ובנות מגיל 3.

יתירה מזו: יש להשתדל ולהקפיד גם בגיל צעיר יותר, למטה מגיל 5, שלא יהיו יחד בבריכה, לא רק לשחות יחד אלא אפילו רק לעמוד שם ולהסתכל²¹⁶.

לכן עדיף שבנים מגיל 3 ומעלה ישחו בבריכה עם אבותיהם בשעות המיועדות להם.

5. מציל גבר יהיה עבור גברים ובנים, ומצילה אישה תהיה עבור נשים ובנות.

אין להתיר מציל גבר במקום שחיה של בנות. בשעת הדחק גדול, כשאין ברירה אחרת, יש להתייעץ עם רב מורה הוראה בפועל על פרטי המצב במקום²¹⁷.

על דרך זה, לא מקובל שתהיה מצילה אישה במקום שחיה של בנים. במקרה הצורך יש לקבל מרב הדרכה פרקטית מה לעשות.

הלכות השייכות לשבת קודש

ערב שבת

מקום שמצויים קורי עכביש (כמו בחדרי הנופש בהרים, ב"באנגאלאס" וכדומה), יש להסירם לפני שבת²¹⁸.

זמן קבלת שבת לקטנים

1. קטנים שקשה להם להיות ערים בשעה שהאב חוזר בית הכנסת, אם הגיעו לגיל חינוך, יעשו הילדים קידוש מבעוד יום, יברכו על הפת ויאכלו את סעודתם. הדברים אמורים גם לגבי קעמפים שמקדימים תפילת קבלת שבת, קידוש וכו' מבעוד יום. אלא שיש להקפיד שיעשו זאת רק לאחר

212) ובא"א קצת, בשיחה בלה"ק בהתוועדויות תשד"מ ח"א ע' 487 הע' 4. ועיי"ש ע' 517. וראה גם התוועדויות תש"נ ח"ג ע' 179.
213) וראה שו"ע אדה"ז סתרי"ג ס"ט: "נחל שמימיו רודפין מהר ושוטפין אף בחול אסור לעבור בו אפילו אין המים מגיעין לו אלא מעט למעלה ממתניו מפני הסכנה שלא ישטפוהו המים".

214) שמיירת גו"נ ס"א: "אסור לעבור בנחל שמימיו רודפים אם המים מגיעים למעלה ממתנים משום סכנה שלא ישטפוהו המים".
215) קמו, ב. ובפסקי ריא"ז שם: אסור אדם להרבות בתענוגים ולהתענג במעינות הללו יותר מדאי.

216) ראה לדוגמה תורת מנחם ח"א ע' 176.

217) ולהעיר מברכות י, א. ובאדרת אליהו (לבעל משנת חסידים) שם.

218) ראה שו"ת דברי יציב ח"ה סמ"ה.

219) שו"ע אדה"ז סרס"ס ס"ב.

- בדיק לשוב, ראה מש"כ בקובץ העו"ב תתקצד.

פג המנחה (כזמן הרשום בלוחות), ולא לפני כן.

אם הם הולכים לישון עוד לפני פג המנחה, יקדשו בשבת בבוקר בנוסח קידוש הלילה (ולא יאמרו פסוקי "יום השישי...").

2. כך גם לגבי מוצאי שבת, שאם הולכים לישון לפני הבדלה, יבדילו ביום ראשון בבוקר.

מקום אכילת הסעודות

1. טוב שלא לאכול בשבת בגינה וכדומה²¹⁹, ועדיף לאכול סעודת שבת בתוך הבית בגלל כמה חששות, כגון שלא לעבור ח"ו על מלאכת זורע אם יישפכו מים על עשבים וכדומה.

במקרה הצורך (שאינו מספיק מקום בבית, החום מעיק וכדומה) יזהר מאוד שלא ישל במלאכות שבת או איסורים אחרים. כמו למשל, בשעה שנוטל ידיו (אפילו רק למים אחרונים) שלא ייטול בחוץ. ויש להוסיף: למרות שיש הבדל בענין זה בין מים לשאר משקין, ראוי לזהר אף בשאר משקין²²⁰.

2. מצוי שפעמים אוכלים בסמיכות לאילן או תחתיו. ולכן, יזהר לא להשתמש באילן בשבת. אין לעלות על האילן. ואפילו לא לדרוך על שרשיו אם הם גבוהים 3 טפחים מן הארץ²²¹. ואף לא לתלות עליו בגד או כובע וגם לא לנגוע בידי בעשב השדה. אבל מותר לשבת על הדשא בשבת.

טלטול

1. אם החום גדול, מותר לאדם ללבוש בגד באופן שמונח על כתפיו, גם כאשר לא מכניס את ידיו לשרוולים.

2. אסור ללכת מחוץ לעירוב עם משקי־שמש. אמנם, אם הוא אדם שמצטער הרבה מהשמש והולך תמיד עם משקי־שמש יש להתיר.

3. חכמים תיקנו "עירוב חצירות". חצר שהרבה בתים פתוחים לתוכה אסור לטלטל בה עד שיערבו עירוב חצרות. דבר זה נעשה ע"י שכל בית נותן פת או שאחד מזכה עבור כולם. משתדלים לעשות זאת ע"י פת המתקיים זמן רב, כמו מצות.

בענין זה צריך להיזהר **שהבעל הבית שבביתו מונח העירוב, ימצא במקום בשבת**, או שתהיה אפשרות ליטול את העירוב מביתו בשבת (ולדוגמא: שבעל הבית משאיר מפתח אצל אחד מהנמצאים במקום וכדומה).

אבל אם בעל הבית נוסע, הן אם הוא נוסע מהעיר לקאנטרי, ונמצא שבחצרו נשארו חבריו בלי יכולת גישה לעירוב, או להיפך, שנוסע מהקאנטרי למקום אחר – אם חבריו נשארו במקום באופן שלא יכולים להיכנס לביתו רק ע"י עשיית מלאכה **מדאורייתא** (שבירת הדלת וכדומה) יצטרכו הנשארים לעשות עירוב חדש. [באם בעל העירוב השאיר מפתח לביתו במקום אחר בעיר (אצל אחד מבני משפחתו וכדומה), יש מקום להקל].

אם אחד המתגוררים בחצר או בקאנטרי הוא גוי, אי אפשר לערב עמו. העצה לכך היא לשכור ממנו את רשותו שבחצר (אך אין צורך לשכור ממנו את ביתו) ואז ניתן לערב²²².

פריסת בגד רטוב

בגד או סמרטוט רטוב אסור לשוטחם ליבוש (מטעם שלא יחשדו בו כאילו כיבסה בשבת). מגבת שהשתמש בה במקוה לא ישטח אותה לגמרי ליבוש על גבי מעקה, מחיצה וכדומה, אבל להניחה בלי לשטוח לגמרי מותר (וי"א שבשטח המקוה או הבריכה מותר לשוטחה לגמרי כי שם מוכח שנרטב בגלל שניגב עצמו מהמים).

219) אם ישתמש שם עם מים – שר"ע אדה"ז סשל"ו ס"ט.

220) שר"ע אדה"ז סשל"ו ס"ס.

221) שר"ע אדה"ז סשל"ו ס"ה. ואפילו אם אינם גבוהים מצד אחד – עיי"ש הפרטים בזה.

222) שר"ע סשפ"ב רס"א.

הדלקת מזגן

1. אם שכחו להדליק את המזגן בערב שבת, אסור לומר לגוי להדליקו בשבת. אבל אם החום גדול מאוד וצער גדול, יש להקל. ובפרט – כשיש קטנים שמצטערים הרבה²²³. אבל כל זה במצב של צער גדול, אבל בשביל תענוג אסור אפילו לרמוז להפעיל מזגן.
2. במקרה הפוך: שהמזגן דולק כבר מערב שבת, ובאמצע השבת התקרר מזג האוויר בחוץ ונהיה קר מאוד בבית, מותר לקרוא לגוי לכבות, שהכל הם כחולים אצל הקור הגדול. וגם, כשאין הקור גדול כל כך, רק שמצטער מהקור, יש להקל באמירה לנכרי לכבות מזגן²²⁴.
3. בכלל יש להיזהר מאמירה לגוי אפילו בענינים שהן מדברגן [שלפעמים מקילים בהם], וכ"ש בענינים שהם מדאורייתא. בדבר זה יש הלכות רבות וצריך להיות בקי בהן.

הלכות השייכות לברכת הנהנין

1. ברכת גלידה: שהכל. בנוגע לברכה אחרונה: באם אוכל כזית מהגלידה בכדי אכילת פרס – מברך עליו ברכה אחרונה²²⁵. האוכל גלידה בגביע ממיני דגן – אם הגביע פשוט, הרי עיקר מטרת הגביע שלא יטנפו הידים, ואינו מברך עליו²²⁶. אבל אם הגביע מתוק, שכוונתו ג"כ על אכילת הגביע, ומברך רק מזונות על הגביע ופותר הגלידה²²⁷. בגביע מתוק שמברכים רק מזונות על הגביע – יש לאכול כזית שלם מהגביע עצמו בכדי לברך על המח' לכל הדעות.
 2. לחמניות מזונות: כדאי להימנע מלאוכלם, כי אם בתוך הסעודה, והיינו – שיברך המוציא על כזית לחם תחלה, מכמה טעמים²²⁸. או שיאכל כשיעור שביעה [= כשיעור ד' ביצים, ושבע ממנו גם אם השביעה נגרמה בצירוף לפתן המשביע] ויברך עליו המוציא וברכת המזון.
 3. לכתחילה אסור לעקור ממקומו בתוך הסעודה עד שיברך ברכת המזון. ואם שכח ועקר ממקומו, יחזור למקומו ויברך. כשיש לו עוד פת במקום השני, אף שלכתחילה אינו רשאי לעקור ממקומו, אינו צריך לחזור למקומו אלא יאכל מעט פת במקום שנזכר ויברך ברכת המזון לאחריו²²⁹.
- אם בתחילה כשברך המוציא היה בדעתו לגמור סעודתו במקום אחר מותר לעקור ממקומו. לפיכך נהגו הולכי דרכים שאוכלים דרך הילוכם ויושבים ומברכים במקום סיום אכילתם מפני שלכך נתכוונו מתחילה²³⁰.

223 והטעם, לפי שהכל חולים אצל חום גדול מאד, ואדרבה: "א שבחום יש להקל יותר מבצינה – ראה שמ"ב לאאזמ"ר זצ"ל ס"צ סק"כ ולאאמ"ר הכ"מ עמ"ס ב"מ (קז, ב ד"ה הכל – ע' תתקטז). אבל להעיר משו"ע אדה"ז סשי"ג סי"ז. וי"ל.

ועוד יל"ה דמזגן שבימינו עדיף ממדורה, להשי' שאינו מה"ת. ולהעיר מצילום כתי' קובץ תפארת יהודא קלמן ע' 142. ואכ"מ. וראה בארוכה במ"מ וציונים להלכה היומית אות רפח ואות שכא.

224 משא"כ להדליק מדורה, דאסור – אא"כ יש קטנים שמצטערים הרבה, לפי שכבינוי הוא רק שבד"ש לצו"ג. ועדיף מהדלקת מדורה. 225 ראה סברה"נ פ"ח ה"ח.

226 ואם אכל תחלה הגלידה והשאיר הגביע ואלו לבד – ראה שו"ע אדה"ז דלקמן. וצע"ק ממש"כ בסרי"ב ס"ה. וראה משנה ערוכה ברכה"נ ע' שצא. וראה בארוכה במ"מ וציונים להלכה היומית אות שכד.

227 ע"פ שו"ע אדה"ז סקס"ח ס"ט. וכ"כ בעניינו בקצה"ש סנ"ח בבדה"ש סק". וראה במדריך לברכות, בסו"ס קובץ תפארת יהודא קלמן.

228 כי רגיל שקובעים עליו סעודה, ואוכלים כשיעור שביעה. ואפי' אוכל פחות מד' ביצים, בשבע ממנו, אפי' בצירוף לפתן המשביע, יברך המוציא על לחם אחר (סברה"נ פ"ב ה"ב-ג). וגם, מצד החומרא לבעני"פ בפה"כ שנילוש בשאר משקין (שם ה"ט). ועוד ועיקר, שצע"ג לומר שג"ז בכלל פה"כ, גם לדעת אדה"ז (שם ה"ז) דברוב מי פירות סגי (ואפי' להמקילים בתרכיז מ"פ). ונת' בארוכה בכינוס תורה בהמשך לחגה"ש בבית חיינו ב"770" תשע"ז. ואכ"מ.

229 שו"ע אדה"ז סקפ"ד ס"א. סברה"נ פ"ט הט"ז. ועיי"ש בשו"ע אדה"ז ש"א שאפילו אינו אוכל כשיעור במקום שנזכר. והושמט בסברה"נ

230 סברה"נ פ"ט הי"ז. ועיי"ש שביאנו הולך לאכול שם, אסור.

קטעי שיחות ואגרות קודש השייכים לימי הקיץ והנסיעה ל"דאטשע"

מתביישים אם לא יסעו ל"קאנטרי"...

...בשעת עס קומט צו נתינת הצדקה, קען דאך טענה'ן דער מאן אז ער האט קיין געלט ניט, ער דארף האבן פאר די צרכים און פאר די צרכים, פארן אין קאנטרי וכו' - אז אין שטוב זאל מען עסן נאר לחם צו ומים לחץ דאס ארט אים ניט אזוי, וויילע וואס עס טוט זיך אין שטוב ווייס דאך קיינער ניט. משא"כ אז ער וועט ניט פארן אין קאנטרי וועלן דאך אלע וויסן אז ער פארמאגט ניט קיין תרפ"ט אלפים און דאס איז דאך זייער ניט שיין.

- דער רבי דער שווער האט אמאל גערעדט מיט איינעם א סוחר (זיין מסחר איז געווען מיט האלץ) ער זאל לערנען תורה, האט ער זיך פארענטפערט אז ער האט ניט קיין קאפ צו לערנען. האט אים דעד רבי געזאגט: ווי איז אויב איך וואלט געזאגט אז איר פארשטייט ניט אין מסחר פון האלץ, וואלט איר דאך געווארן אין כעס, געגעבן א קלאפ אין דער טיר און ניט וועלן ריידן מיט מיר מער, און בשעת עס רעדט זיך וועגען תורה, זאגט איר אליין אז איר זייט ניט שייכות צו דעם - אן קיין בושה, ס'איז דאך אדרבה איפכא מסתברא - ...

(משיחת ש"פ נשא תש"כ - בלתי מוגה)

לזול במצוות ופריקת עול רח"ל כשנוסעים ל"קאנטרי"

עס איז דא צו באווארענען דעם ענין וועגן קאנטרי, וואס מ'פארט אין אן ארט שאין מכירים אותו, און מען רעדט זיך איין אז אויב אין שטוב איז מען געגאנגען מיט א גאנצע קליידל, קען

טעם הפנימי שנוסעים ל"דאטשע"

עס איז פאראן אזוינע וואס מצד בריאות גופם פארן זיי אויף דאטשע, דארטן אויף דאטשע איז פראן א ספעשילער לופט. עס קאן אפילו זיין א ערגערע לופט, אבער ס'איז א ספעשילער לופט, אין שטאט איז ניטא אזא לופט. ומצד בריאות גופם פארן זיי אויף דאטשע, וואס דארטן איז דא א ספעשילער לופט.

דער אמיתית הטעם וואס זיי פארן אויף דאטשע איז, וויילע די נשמה איז הונגעריק צו דער דאטשע, די נשמה דארף מקרב זיין די אידן וואס געפינען זיך דארטן לאביהם שבשמים, אבער אז די נשמה זאל דאס זאגען דעם גוף וועט דער גוף ניט פארשטיין וואס די נשמה זאגט אים, מוז די נשמה ריידן מיטן גוף אויף ענגליש, זי דערציילט אים א מעשה מיט א דאטשע, מיט לופט, און אז דארטן אין דאטשע איז פראן אנדערע פליגעלאך - עס קאן זיין אפילו ערגערע פליגעל

אך, אבער אנדערע, א ספעשילער סארט פליגעלאך - במילא דארף מען פארן, אבער דער אמיתית הטעם פון דעם איז וויילע די נשמה דארף דארטען עפעס אויפטאן.

און וויבאלד אז דער עיקר הטעם פארוואס ער פארט אויף דאטשע איז כדי די נשמה זאל דארטען עפעס אויפטאן דארף ער ניט מאכען דעם עיקר פאר א טפל און דעם טפל פאר א עיקר, און דארף טאן בהשתדלות לקרב את לבם של ישראל לאביהם שבשמים.

(משיחת ש"פ מטות-מסעי תשי"ב - בלתי מוגה)

און אוועקגיין אין "קאנטרי",

- וואס דאס איז דאך א דבר פלא: מ'זעט בפועל אז די אלע באקוועמלעכקייטן קאן מען האבן דוקא ווען מ'געפינט זיך בבית - און אעפ"כ פארט מען אוועק אין "קאנטרי" (אין רוסלאנד האט דאס געהייסן "דאטשע", און דא הייסט דאס מיט אלע בארימטע נעמען), און מ'מאכט דערפון א גאנצן "פאראד", און אין וואס באשטייט דער "פאראד" - אז ער האט **ניט** די אלע עבדים ושפחות ומשמשים וואס ער האט זייענדיק בביתו, ער האט **ניט** די אלע באקוועמליכקייטן פון אכילה ושת' ושינה ווי ער האט זייענדיק בביתו, און ער וואלגערט זיך אין א מקום גלות.

און דא זעט מען ווי אזוי דער רצון האדם קען איבערמאכן א זאך: מ'נעמט אן ענין של גלות (וואס דער ענין הגלות איז ערגער פון אלע עונשים, כמבואר אין ספר החינוך), און אעפ"כ, בשעת מ'האט זיך איינגערעדט אז דער גלות וועט אים ברענגען כל הענינים הטובים, בגשמיות וברוחניות, ובגשמיות וברוחניות גם יחד - איז ניט נאר אז ער ליידיט ניט פון דער גלות, נאר אדרבה, ער האט גאר הנאה דערפון, און ער באצאלט פאר די פאר וואכן וואס ער געפינט זיך אין "קאנטרי" מערער וויפיל ער באצאלט פאר דער דירה בביתו, וואו ער האט אלע באקוועמליכקייטן וואס ער דערף האבן.

וואס ווי די הסברה בזה זאל נאר זיין - זעט מען בפועל, אז "מעשה רב" אז ס'איז אנגענומען געווארן ביי מאות און אלפים ורבבות פון אידן,

[איך וויל ניט זאגן דעם לשון הרמב"ם אז ס'איז אנגענומען געווארן בתפוצות ישראל, ווארום דעמולט וועט דאס ווערן א מ"ע און א מל"ת אז מ'מוז אוועקפארן אין "קאנטרי" - ס'איז ניט קיין מ"ע, און ס'איז ניט קיין מל"ת, אפי' ניט קיין ענין וואס איז "מדברי סופרים", ואני הקטן המתחיל - ואין כאן המקום להאריך בזה;

מען דארט גיין מיט א האלבע, צי מיט א שלישי ורביעי, און אין שטוב האט מען מהדר געווען אין גלאט כשר פלייש און חלב ישראל, דארט אבער קען מען דאס ניט אויספירן - און כל ענינו של קאנטרי איז פריקת עול.

איך האב געפרעגט ביי איינעם: וואס פארט מען אין קאנטרי, דארט ווערט מען דאך אויסגעריסן, דארט איז ניטא די נוחיות וואס עס איז דא אין שטוב, דארט איז שווער אויסקומען בעניני אכילה, אין שטוב איז דא א "קאלארד טעלעוויזשן", און דארט איז דא א פשוט'ע טעלעוויזשן, און עס איז דאך ניט בדומה א פשוט'ע צו א "קאלארד" [ראה בארוכה בחומר ענין דטעלעוויזשן בלקוטי שיחות ח"ח ע' 459. המו"ל].

אין שטוב האט ער דעם "פייער" פארן דאוונען, און אין "באנגעלאו" האט ער דאס ניט. האב איך אים געפרעגט צי לוינט זיך אויף דעם צו אויסגעבן טויזנט דאלער?

האט ער מיר געענטפערט: איי איר זייט א בטלן; דאס איז דער גאנצער ענין פון "באנגעלאו" - פריקת עול. אין שטאט דארף ער זיך שעמען פאר דעם ראביי, פאר דעם "ספיריטשועל לידער", פאר די שכנים. בשעת אבער ער פארט אין קאנטרי, איז דער ראביי בלייבט אין שטאט און די שכנים בלייבן אין שטאט, און מיט דער פרוי טרעפט ער זיך נאר שבת, איז אים כדאי אויף דעם אפילו צוויי טויזנט דאלער!

(משיחת יום ב' דחג השבועות תשכ"ח - בלתי מוגה)

הוה גולה - ל"קאנטרי" - למקום תורה

בשעת ס'קומען ימי החופש, און דעמולט גייט מען אוועק מחוץ לבית, אין אן אויפן פון "הוי גולה" - דארף מען זעהן אז דער ארט וואוהין מ'קומט אן זאל ווערן א "מקום תורה".

וואס בשעת מ'נעמט אויף זיך דעם ענין הגלות, און מ'טוט דאס נאך בשמחה וטוב לבב, און מ'לאזט זיך קאסטן געלט וכו' אבי מ'זאל ארויספארן "מארצך וממולדתך ומבית אביך",

ע"י ה"קאנטרי" ניתוסף בעבודת השם

מ'זעט דאך אבער (כאמור לעיל) אז ס'איז אנגענומען געווארן ביי מאות ואלפים ורבבות פון אידן.

וואס זיי האלטן אז כדי דער מצב בריאות גופם זאל ווערן בעסער – וואס דעמולט וועט אויך ווערן בעסער מצב נשמתם, ווארום יעדער ענין וואס איז דא ביי א אידן, מוז סוכ"ס ברענגען א תועלת אויך פאר דער נשמה – דארפן זיי אוועקפארן, און אוועקפארן אין אן ארט וואס דארטן וועלן אלע זיינע ענינים, אכילתו שתיתו שינתו און טיולו, זיין שלא כדבעי, ווארום ער געפינט זיך ניט בביתו, און דער עיקר איז, אז ער דארף משנה זיין זיינע הרגלים, ווארום ער געפינט זיך אין "קאנטרי"!

וואס דאס איז בדוגמא ווי דער דין איז בנוגע צו תענית חלום בשבת, אז וויבאלד ער וויל האבן דעם ענין התענית, איז דאס ביי אים ניט קיין ענין של צער, נאר אדרבה, ס'איז גאר אן ענין של תענוג **כפשוטו** (וואס דא העלפט ניט קיינע פשט'לאך, ווארום בשבת דארף זיין "וקראת לשבת עונג").

ועד"ז בנדו"ד: מ'פארט אוועק אין "קאנטרי", און מ'ווערט דארטן אויסגעריסן בכל הענינים – און אעפ"כ, ווען מ'קומט צוריק פון דארטן, און מ'גיט א קוק אויף אים, זעט מען אז ער איז געווארן פרישער און לעבעדיקער, און נאך צוגעקומען אין וואג, מיט אלע דברים טובים,

און דערנאך אז מ'קומט צוגיין צו אים, און מ'הייסט אים געבן א גרעסערע נתינה אויף צדקה, און מוסיף זיין מערער אין לימוד התורה – איז לייכטער פועל'ן דאס ביי אים, וויבאלד אז ער איז ערשט געקומען פון "קאנטרי", און ער איז אויסגערופט, פריש און פריילעך, בגופו ובנשמתו גם יחד.

אבער אעפ"כ, מ'קען ניט זאגן אז דאס איז "ביתו", ער געפינט זיך פארט אין א מקום גלות, ווארום דארטן איז ניט זיין דירה קבע:

און אפי' די וואס האלטן פון "קאנטרי" עד כדי

כך אז בכל השנה כולה האט מען דארטן א דירה קבועה, אעפ"כ איז דאס מערניט ווי א דירת עראי, ווארום רוב השנה געפינט ער זיך בביתו נאר מזמן לזמן (צי באמצע הקיץ אדער אדער אפטער וכו') פארט ער אויס אין דער דירת עראי (אפי' ווען ער באצאלט דערפאר במשך כל השנה כולה) – ובמילא גייט דאס אויך אריין אין דער גדר פון "הוי גולה".

קביעות עתים והוספה בלימוד התורה

און דעמולט איז אויב דער ארט איז ניט קיין "מקום תורה", האט ער א חיוב ער זאל דערפון מאכן א "מקום תורה" – וואס "מקום תורה" מיינט בדוגמא ווי מ'זאגט אז דאס איז דער מקום פון דעם און דעם מלך, וואס ס'איז ניט דער טייטש אז דארטן איז דא נאך א מציאות וואס איז דער עיקר, און דערנאך קומט צו אז דארטן געפינט זיך א דבר נוסף, נאר אדרבה, דער מלך איז דער **בעה"ב** פון דעם ארט, און אז מ'זאגט אז באתר'י דרב הלכה כרב און באתר'י דשמואל הלכה כשמואל, איז דאס דערפאר וואס ער איז דארטן געווען דער "מרא דאתרא", דער **בעה"ב** פון דעם ארט – און דאס מיינט "מקום תורה", אז דארטן איז **תורה דער בעה"ב**.

וואס אויף דערויף איז ניט מספיק דאס וואס מ'האט א קביעות עתים לתורה, א קביעות **בזמן** (אויפן זייגער), נאר מ'דארף האבן אז ס'זאל זיין אין אן אופן פון קביעות **בנפש** – וואס דעמולט ווערט ביי אים דער ענין פון לימוד התורה אן ענין של "קבע", און אלע איבעריקע ענינים זיינען ביי אים אן ענין של "עראי", אע"פ אז בכמות גייט אוועק **מערער** צייט אויף אלע איבעריקע ענינים, ווי די צייט וואס ער פארנעמט זיך מיט לימוד התורה.

ובנוגע לפועל: די אלע וואס זיינען **גולה** אין "קאנטרי" – דארפן זיי זעהן אז דארטן זאל מקוים ווערן דער ענין פון "הוי גולה למקום תורה":

אויב דארטן איז נאך ניט קיין מקום תורה ח"ו, זאל דאס ווערן א מקום תורה (דורך דערויף וואס דארטן וועט זיין קביעות עתים לתורה); און אויב

המסחר כו' כבכל השנה, אבל אעפ"כ, בידעו שמתקרב הזמן שצריכים לנוח, ומשום מה, החליט שאינו יכול לנוח כי אם ע"ז שיסע למקום מיוחד מחוץ לעיר דוקא, תוך כדי בזבז ממון רב וכו' – מתחיל כבר לחשוב ולדאוג היכן כדאי לבלות קיץ זה, ומדבר עם פלוני ופלוני וכו', עד שמסכם סופית על המקום והמחיר וכו' וכו'.

בחסדי ה', נמצאים אנו במדינת הרווחה, שלכן ישנה האפשרות להנהגה האמורה לנסוע למקום נופש כו'; אבל, יש לזכור שניצול הרווחה צריך להיות באופן שאין כוונתו ליהנות מהגשמיות דעוה"ז, כי אם, "לשם שמים" – ע"ד ובדוגמת הנהגת רבינו הקדוש (שנקרא "קדוש" ע"ש שהי' קדוש ומובדל מעניני עוה"ז) "שלא נהנה מעוה"ז כל ימיו", כדאיתא בגמרא ש"בשעת פטירתו . זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה אמר . . לא נהניתי (מעוה"ז) אפילו באצבע קטנה", שכן, אף ש"לא פסק מעל שולחנו לא חזרת כו' לא בימות החמה ולא בימות הגשמים", הרי, לא עשה זה בשביל ה**נאה** דהיינו שיהנה הגוף רק . . שיהי' חזק לעבודת הבורא"]

ונמצא, שהברכה מחודש ניסן שבת מברכים חודש אייר מהוה נתינת כח (לא רק לחודש אייר, אלא גם) לתקופת הקיץ בכללותה . . – תקופה שבה מתחילה עיקר הירידה לעולם, עד להתגברות הגשמיות וכו' – שגם במעמד ומצב זה יפעול בעצמו ענין של **גאולה**.

(משיחת ש"פ שמיני תשמ"ז – בלתי מוגה)

צניעות בקיץ

וכאן המקום להדגיש בהענין שהזמ"ג: אותם "המקילים" בכמה עניני צניעות בקיץ, ובפרט – כשנמצאים בדירת עראי מחוץ לעיר. ומהם האומרים: אחטא ואשוב – כאשר אשוב העירה. ונוגע להנהגת האנשים ג"כ, ובפרט – לנשים, שהרי כאו"א מהן נקראת "עקרת הבית". ויש להאריך. ואכ"מ.

(לקו"ש ח"ג ע' 84 הערה 34 באותיות גדולות ומודגשות)

ס'איז שוין געווען פריער א "מקום תורה", זאל צוקומען אין דערויף נאכמער ווי ס'איז געווען לפנ"ז. . .

[כאמור לעיל אז אפי' אויב מ'האט דארטן אלע צרכים בהרחבה, בנוגע צו אלע ענינים פון אכילתו ושתייתו ושניתו ומשאו ומתנו, מיט אלע צען זאכן וואס דער רמב"ם רעכנט אויס, ביז וואגעט אז ער האט די אלע ענינים בהרחבה גדולה, כסעודת שלמה בשעתו, נאכמער ווי ער האט דעס געהאט בביתו – איז דאס אבער פארט אן ענין של גלות, וואס דער צער הגלות איז א צער הכי גדול, ווי געבראכט פריער פון ספר החינוך – או וויבאלט אז דאס איז אן ענין של גלות, דארף מען האבן דעם רצון האדם, אז דאס זאל איבערמאכן פון דעם צער אן ענין של עונג.

ס'איז טאקע ניט קיין הכרח אז אין "קאנטרי" דארף מען אויסגעריסן ווערן בגשמיות – ס'איז מערניט וואס מ'האט דערציילט די עובדא במעשה בפועל, ווי דער מצב איז געווען ביז היינטיקן יאר. אבער אפי' ווען מ'האט דארטן אלע ענינים בהרחבה, איז דאס אויך אן ענין של גלות]. (משיחת ש"פ קרח תשל"ח – בלתי מוגה)

קאנטרי – לשם שמים – לפעול מעמד ומצב של גאולה

א' הטעמים למנהג דאמירת פרקי אבות בשבתות הקיץ, החל משבת לאחרי הפסח (שבת מברכים אייר), הוא – מפני שבזמן זה (בסמיכות לחודש אייר) מתחילין האילנות ללבלב כו', היינו, שנעשה חידוש והתגברות בכל עניני הטבע, כולל גם התגברות התאוות הגופניות כו', ולכן, יש צורך להתחזק יותר בעניני מוסר ומדות טובות, ע"י לימוד מסכת אבות, "מילי דחסידותא".

[וכפי שרואים במוחש במנהג המדינה – שמיד לאחרי חג הפסח מתחילים לחשוב ולדאוג ע"ד הנסיעה למקום נופש ("דאטשע") למשך תקופת הקיץ.

נותרו עדיין כו"כ שבועות שבהם עוסק בעניני

צניעות לגברים בקאנטרי - שלילת מכנסיים קצרים

.. זיינען דא ענינים וואס מ'דארף שוין באווארענען במיוחד בנוגע צו קיץ.

וואס אע"פ אז עס איז נאך דא צייט ביז'ן קיץ - איז אבער איצטער דער זמן צו באווארענען וועגן דערויף. ובפרט אז עס זיינען דא אזעלכע וואס זיינען מקדים דעם זומער נאך איידער ווי עס שטייט אין "קאלענדאר".

דער ענין מיוחד וואס מ'דארף (איצטער) באווארענען בנוגע צו ימות הקיץ, איז - דער ענין הצניעות:

בשעת עס איז ימות הגשמים - דארף מען ניט אויף אזוי פיל באווארענין דעם ענין הצניעות, וויבאלד אז דעמולט איז סיי-ווי דא דער ענין, ווארום אויב א חלק פון גוף וועט זיין גלוי - וועט דאך אהינצו אנקומען דער גשם, צי דער קור וצינה וכו' - משא"כ בקיץ, דארף מען באווארענען דעם ענין הצניעות.

און אע"פ אז אויך בימות הגשמים דארף מען באווארענען דעם ענין הצניעות, וויבאלד אז די עניני צניעות זיינען אויך בשעת מ'געפינט זיך אין שטוב, ביז ווי "קמחית" (אמו של ר' ישמעאל) האט געזאגט אז "מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שער" [וואס "קורות" איז נאר אן ענין של צומח, און נאכמער, בשעת עס ווערט "קורות ביתי" איז דאס אן ענין דומם; האט זי געזעהן אז אויך קורות ביתה זאלן ניט זעהן את שערות ראשה].

קומט דאך אויס אז אויך דעמולט דארף מען באווארענען בעניני צניעות, ווארום אין שטוב איז ניט קיין מקום גשם וקור וצינה וכו' -

אעפ"כ אבער איז דאס ניט בדומה צו ימות הקיץ, ווארום דעמולט דארף מען דאס באווארענען ניט נאר בשעת מ'געפינט זיך אין שטוב וכו'.

דער ענין פון צניעות, איז שלא כדעת הטועים אז דאס איז נאר בא נשים, וואס "כל כבודה בת מלך פנימה", אבער צו מאנסביל האט עס קיין שייכות

ניט - נאר דער ענין איז דא אויך בא מאנסביל, ווי דער דין איז אין שו"ע אז אויך ביי אנשים איז דא דער ענין הצניעות.

וואס דאס איז במיוחד נוגע צו באווארענען בימות הקיץ, ווארום בשעת עס קומט זמן הקיץ, און איינער פון "שפיץ חב"ד" פארט (אויך) צו א "באנגאלא קאלאני" - טוט ער זיך דארטן אן פונקט אזוי ווי עס שטייט בא כהנים.

וואס ווי עס זעט אויס (וואס דאס איז אויך א לימוד זכות אויף אים) - ווייס ער ניט פון דעם דין אין שו"ע אז אויך ביי אנשים איז דא דער ענין הצניעות.

און דערצו טענה'ט ער: אזוי זיינען די כהנים געגאנגען אנגעטאן, מכנסים "ממתנים ועד ירכיים", און דאס שטייט אין תורה - וויל ער אויך אזוי גיין אנגעטאן!

כהנים אבער, האבן געטראגן צו די מכנסים נאך לבושים, דער מעיל וכו', וואס די אנדערע לבושים האבן צוגעדעקט כל חלקי הגוף - משא"כ ער טראגט נאר די מכנסים "ממתנים ועד ירכיים", און למטה פון די "ירכיים" - גארניט, און למעלה פון די "מתנים" - גארניט,

ונוסף לזה - די כהנים האבן זיך דערמיט ניט בארימט, ער אבער גייט און בארימט זיך דערמיט!

וואס צו מיר איז דערגאנגער א "פיקטשער" פון איינעם וואס גייט אזוי אנגעטאן, דלכאורה אז דו גייסט אזוי - וואס דארפסטו אבער אז מ'זאל פון דיר נעמען א "פיקטשער" ווי דו שטייסט אין דעם מעמד ומצב, און אזוי זאלסטו בלייבן לזכרון עולם, אז דינע אייניקלעך זאלן קענען זעהן ווי דו ביסט אנגעטאן מיט מכנסים "ממתנים ועד ירכיים"!!

און ער מאכט דערפון אזא פרסום - ביז אז די פיקטשער איז צו מיר דערגאנגען.

ס'איז ניט וואס אימעצער האט געוואלט אויף אים מסר'ן, נאר אדרבה: מ'האט געוואלט באווייזן ווי עס פירט זיך דארטן בהידור: מזוזות אויף אלע טירן, נשים און אנשים באזונדער, ווי עס פאסט טאקע פאר שפיץ חב"ד כפשוט - גיב איך א קוק,

אויפטאן אין ענינים פון טוב און קדושה, אין ענינים פון גוף און אידישקייט און ג-טלעכקייט.

ווי דער רמב"ם פסק'ט אפ אין הלכות דעות, אז דער לימוד התורה וקיום המצוות קאן זיין מיט מערער שטורעם און מיט מערער הצלחה, בשעת דער גוף איז דערצו ניט מבלבל, אז ער איז ניט הונגריק און ניט דארשטיק און ניט פארמאטערט, ועאכו"כ אז ער דארף זיין געזונט דערצו.

ביז וואנענט אז ער שרייבט אז "היות הגוף בריא ושלם" איז "מדרכי השם הוא", ווי עס שטייט אין אונזער דרוקן, און ווי ס'ווייזט אויס ווי ס'דארף שטיין - "מדרכי עבודת השם הוא" ..

וואס דאס איז דאך נוסף אויפן ציווי כללי "ונשמרתם לנפשותיכם" וואס דאס איז דאך דער טייטש אז מען דארף אויך אפהיטן דעם גוף, און ווי יודע דער דברי הרדב"ז אז דער גוף פון א מענטשען איז דאס קנינו של הקב"ה, דאס איז דער אויבערשטענס נכסים, במילא האט מען קיין רשות ניט אויף דאס ח"ו מזיק זיין, אז אין לימוד התורה און קיום המצוות דארף מען זען אז דער גוף זאל ניט מבלבל זיין.

וואס דאס איז די כוונה ווי דאס איז אין קדושה, אז דער גוף האט א צייט פון מנוחה . . .

דערפון וואס עס איז דא דער מציאות פון חופש פון עבודת הגוף, אין קדושה, איז נשתלשל געווארן . . . אז ס'דא אזויגע וואס הייבן אן געפינען קולות, אז כאטש אפילו ווען ער געפינט זיך אין דער היים איז ער מהדר אין אלע מצוות, בשעת אבער ער פארט אין "וואקיישען", און ס'קומט דער צייט ווען ער איז ניט אין דער היים, אט דעמולט איז ער ניט מחוייב אויף די אלע הידורים וואס אין דער היים קאן ער זיי אויספירן און אין דער פרעמד איז דאס אים שווער,

און דער תירוץ אויף דעם איז, אז מען דארף זיך לאזן א ביסעלע פרייהייט כדי דערנאך זאל ער קאנען זיין נאך פרימער ווי ער איז געווען פריערדיקער יאר.

זעה איך ווי ער, פלוני בן פלוני פון שפיץ חב"ד, זיצט אזוי אנגעטאן (וואס ביי מיר איז קיין ספק ניט אז דאס איז ער)!

וואס אזוי איז ער געגאנגען אנגעטאן תחת כיפת השמים, וכמובן ניט במקום וואו נשים האבן זיך געפונען, ווארום וואו עס זיינען דא נשים וועט ער ניט זיין אזוי אנגעטאן, ועאכו"כ ניט בפני אשתו, ווארום די בעל-הבית'טע זיינע וואלט אים געבן מיט א טעלער איבערן קאפ!

בשעת ער געפינט זיך אבער ניט בביתו - גייט ער אזוי אנגעטאן, ווארום ער ווייס פשוט ניט אז צניעות איז דא אויך ביי אנשים.

וואס עס זיינען דא די הלכות ווי מ'דארף זיך פירן באופן של צניעות, נאר מגלה טפח וטפחיים, און ווי מ'דארף זיך פירן לפני זה ולאחרי זה.

און דא איז געווען א סאך מער דערפון, ווארום קומת אדם איז דאך ג' אמות בערך און "מתנים ועד ירכיים" איז א קארגע אמה - קומט אויס אז דא איז געווען בגלוי צוויי אמות!

וואס אויפן פיקטשער איז געווען קענטיק, אז ניט מ'האט עס אים אזוי אראפגעכאפט, נאר ער האט געוואוסט דערפון, און ער קוקט אויס אז ער האט הנאה דערפון, אז ס'איז געווען ברצון, ווי מ'זאגט "על חטא שחטאנו לפניך ברצון", און ניט נאר ברצון - נאר מיט תענוג!

וואס כל זה איז א מאמר המוסגר בנוגע צו אנשים, אבער דער עיקר וואס מ'וויל באווארענען (דערפאר וואס עס גייט צו קיין) איז - בנוגע צו נשים, און אן ענין כללי אין צניעות אז עס דארף זיין אנשים באזונדער און נשים באזונדער.

[ראה בהמשך השיחה בארוכה ע"ד צניעות] (משיחת ש"פ תרומה תשמ"א - בלתי מוגה)

מנוחה - לא מתורה ומצוות ח"ו

. . . ווי דאס שטייט אין צד הטוב והקדושה, איז ניט ח"ו חופש פון עניני טוב און קדושה, נאר חופש פון עבודת הגוף כדי דער גוף זאל זיך קאנען אנקלייבן מיט נייער כוחות, אויף מערער

ניט אט די אלע הידורים.

האט דער אויבערשטער ברחמיו המרובים איינגעארדענט אז מען זאל קאנען אויספירן דעם "מאדע" אויף אנטלויפן פון דער היים אויף די עטלעכע וואכן, אויף מאטערן זיך, נאר לויפן צווישן אידן.

פארן ארויס עטלעכע מנינים צוזאמען, מ'נעמט מיט דער בהמה אויך מיט זיך, איז דא חלב ישראל, און מען האט אן אייגענער מנין, (כאן חייך כ"ק אדמו"ר שליט"א): נאר וואס דען איז דער יצה"ר געפאלען אויף אן אנדערע סברא, בשעת דו געפינסט זיך אין דער היים, מוזסט דו טראגן א "טיי" מיט הארטע קאלנער, מיט צוויי פאר שיד, מיט גרינע זאקן, וויבאלד אז דו געפינסט זיך סיי ווי סיי אין א "באנגאלא", קיין "טיי" דארפסט ניט, און קיין היטל - צוויי היטלן דארפסטו ניט,

קיין שיד דארפסטו אויך ניט, טו אויס די יארמולקע אויך, און וואס דארפסטו האבן א וואלענער ט"ק, עס מאכט ניט אויס א פשוט'ער ט"ק, און וואס מאכט דאס אויס גאר אן א ט"ק, און וואס מאכט דאס אויס אז עס וועט זיין ווי די כהנים זיינען געגאנגען "ממתניים עד ירכים" און דער איבעריקער טייל מאכט ניט אויס אז עס וועט זיין גלוי,

פרעגט מען ביי אים, סאיז דאך דא א דין אין שו"ע אז מ'טאר ניט, טענה'ט ער ס'איז "וואקיישען". וואס איז "וואקיישען"? "וואקיישען, טענה'ט ער, איז פריקת עול!... וויבאלד אז עס איז דא פריקת עול המדינה, מאכט ניט אויס אז עס וועט זיין פריקת עול שלמעלה.

ח"ו להקל בעניני צניעות - וגם לגברים

און אט אזוי גייט דאס אוועק, ביז וואנענט דער יצה"ר איז געפאלן אויף אן אנדערע המצאה און האט געזאגט אז הלכות צניעות האט בכלל א שייכות מערניט ווי צו נשים ובנות. אבער ביי אנשים ובנים איז בכלל ביי זיי דער גאנצער ענין פון צניעות ניטא. וואס דאס איז היפך פון שו"ע. אין שו"ע וואס הייבט זיך אן מיט הלכות צניעות,

איי איז דאך די קשיא, אין מצוות און עבירות איז ניטא קיין ענין פון מסחר, וואס מען קאן פארקויפן חס ושלום א קליינינקער עבירה כדי צו פארדינען א גרויסער מצוה, דאס איז א ענין וואס דער אויבערשטער האט אנגעזאגט אויף מקיים זיין מצוות און זיך אפהיטן פון עבירות, און ער האט דאס ניט געגעבן קיין מענשען אויסרעכענען וואס איז א גרעסערע געווינטס, און וואס איז א גרעסערע הפסד, און ער וועט דא מאכן זיינע חשבונות און זיינע מסחרים . . .

געפינט מען אבער כאמור לעיל, אז פון דער וואקיישען וואס מען האט פון דער הארעוואניע פון דער גוף, וויל מען ח"ו האבן "וואקיישען" פון הידורי מצוה,

אין דער היים איז ער נזהר אין גלאטע פלייש - גלאט כשר פלייש, און חלב ישראל, און פת ישראל וכו' וכו', ס'קומט די צייט פון "וואקיישען" מוז ער זיך ארום פארן מיט א "טריילער", און ווער ווייס וואו ער וועט נתגלגל ווערן, איז מצד "ונשמרתם לנפשותיכם" וועט ער פארבויגן אויף חלב ישראל וכו"ב, אבי אויף מקיים זיין דער "ונשמרתם לנפשותיכם",

לכאורה ער האט דאך די ברירה זיצן אין דער היים, וועט זיין דער "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" נאך מערער, ער וועט דאך אפילו קיין טלטול הדרך אויך ניט האבן.

טענה'ט ער, "אזלית לקרתא עבד בנימוסי". אזוי ווי ער לעבט אין א מדינה וואס עס קומט "פארטה אוו דשוליי" פארט מען ארויס, פארט ער אויך ארויס! איי וואס ער האט קיין כח ניט, ער האט קיין געלט ניט, און האט ניט וואו צו פארן, אין דער היים טאר ער ניט זיין, עס וועט אים שאטן צום "קרעדיט" אין באנק, מען וועט זען אז אלע פארן ארויס, און ער זיצט אין דעם היים.

און במילא אז ער איז שוין אן אנוס ע"פ הדיבור, אויף ארויס פארן פון דער היים, קאן ער ניט מיטנעמען קיין צוויי "סעט דישיעס", און ער מוז עסען במקום שאין מכירין אותו, במילא האט ער

בכל אופן ווען דארף זיין דער הידור, ווען דער גוף איז איינגעשפאנט אין לימוד התורה וקיום מצוותי, אבער ניט אין די צייט ווען די שיעורים בלימוד זיינען ביי אים שוואכער, דער גיין דריי מאל א טאג אין שול דאווענען איז ביי אים שוואכער, נאר וואס-דען ער האט א תירוץ אז ער געפינט זיך אין "קאנטרי" איז ניט אלעמאל איז דא א מנין, דערנאך איז געפעלט אים ניט דער חזן, דערנאך געפעלט אים ניט דער גבאי, דערנאך געפעלט אים ניט די על' וואס מען האט אים געגעבן מיט א שבת פריער.

במילא לאזט ער דאס אויס, און דער קדושה וברכו... ער קאן דאווענען ביחידות אן א קדושה וברכו.

איז אט דעמולט איז ניטא וואס צו מהדר זיין אין אכ"ש וכו' וכו', עאכו"כ ניט אין אן אופן אז הלכות צניעות לאזט ער איבער צוזאמען מיטן שו"ע אין דער היים, און פארשליסט דאס אויף צוויי שלעסער, און פארט אוועק אין "קאנטרי" אן דעם שו"ע.

בנוגע לפועל: לפעול על אחרים ע"ד הנהגה מתאימה ב"קאנטרי"

און מען האט שוין געזען בפועל, אז די וואס ווילן מיט אן אמת, קאנען אויספירן אפילו בשעת מען פארט אין חופש אז דאס זאל זיין חופש מערניט ווי פון די ענינים וואס זיי פארמאטערן דעם גוף כפשוטו, אבער דאס גיט צו נאך מערער כוחות אין די ענינים וואס מען דארף האבן אויף מאכן שטארקער דער נשמה.

וואס לא לדרשה קאטינא, דאס איז ניט גערעדט, אזוי ווי מען דארף זאגן א "דזשאק" איז במילא האט מען דא אנגעהויבן מיט דער ענין פון צניעות... נאר דאס איז א דבר בעתו, אזוי ווי מען האט געזען אז פאר-א-יארן האט מען גערעדט האט דאס געהאלפן אויף איינעם צוויי, איז קאן דאך זיין אז מען וועט רעדן היינט נאכאמאל וועט דאס אפשר העלפן מער ווי אויף צוויי אדער מער ווי אויף דריי, און בפרט דאך אויב די וואס זיינען דא וועלן דאס דערנאך וועלן איבערגעבן,

גלייך בנוגע להשכמה בבוקר, הויבט זיך אן בשוה אן קיין אונטערשייד בנוגע צו נשים ואנשים.

און אזוי האט מען די טענה אז אזוי פירט זיך מכמה שנים, און אזוי פירט זיך זיין ברודער צי זיין חבר, וכו', ממילא קאן ער ניט זיין קיין פורש מן הציבור.

וכאן הזמן וכאן המקום אויף דערמאנען נאכאמאל, אז עס איז דא א שו"ע וואס איז געדרוקט געווארן מכמה וכמה שנים, און דער שו"ע הויבט זיך אן גלייך ווי א איד דארף אויפשטייען פון שלאף, און הויבט זיך גלייך אן פון די ערשטע סעיפים - אין רמ"א און אין אלטן רבי'נס שו"ע איז ער דאס מעתיק - אז א מענטש דארף זיך אריין-טראכטן אז וואו ער געפינט זיך ניט, געפינט ער זיך צוזאמען מיט מלך מלכי המלכים הקב"ה. און ס'איז דאך אינו בדומה, אפילו א קליינער בעל שכל פארשטייט אויך, אז ס'איז אינו דומה ווי א מענטש פירט זיך אויף ווען ער איז ביי זיך איינגעשלאסען, און קיינער זעט אים ניט, אדער בשעת מען זעט אים, און ווער זעט אים, דער אני הוי' דער אויבערשטער ממ"ה הקב"ה.

וואס דערפער איז די הלכות צניעות זיינען פונקט אזוי ווי זיי זיינען גילטיק אין מיטן ווינטער, אזוי זיינען זיי גילטיק אין מיטן תקופת תמוז, ועד"ז אט די אלע הידורים וואס מען האט ווינטער צייט, איז עאכו"כ אז מען דארף זיי האבן זומער צייט,

דער טעם אויף דערויף איז א פשוט'ער, מילא ווינטער צייט האט ער א תירוץ ער דארף האבן פרנסה, און ע"פ דין דארף ער מפרנס זיין אשתו ובני ביתו. ממילא וועט ער פארמאטערט דארף ער אונטער האלטן זיין געזונט.

זומער צייט אז ער זיצט אויף "וואקיישען" און פאר פרנסה טוט ער גארניט, לערנען איז מהיכא תיתי, וואס איז אזוי חביב דוקא עסן פינף מאל א טאג, און דוקא טרינקן אזויפיל גלעזער מילך וכו' וכו', ונשמרתם לנפשותיכם איז אויך א מצוה, ס'שטייט אבער ניט אז מען דארף אין איר מהדר זיין און ס'דארף נאך זיין מהדרין מן המהדרין.

- עס איז אמאל געווען א מלמד וואס דאקטוירען האבן אים געהייסן גיין אין וואלד. אזוי ווי ער האט געדארפט האבן פרנסה, איז א גאנצן טאג האט ער געקנעלט מיט אינגלאך, נאך דער קנעלונג, איז קיין געלט אויף פארן אין וואלד האט ער ניט געהאט, איז ער געגאנגען צופוס, האט דאס בא אים גענומען א פאר שעה, דערוויילע איז געווארן מעריב צייט, האט ער געוואלט דאוונען בציבור, איז ער אויפגען געגאנגען צוריק אין שטאט, דאוונען בציבור, איז ער אומגעגאנגען הין און צוריק און געמאטערט זיך, אבי מקיים געווען דעם ציווי הרופא, געווען א וויילע אין וואלד -

אין די קאנטריס גופא איז פאראן טייערער ערטער און ביליגערע ערטער, וועט ער ניט נעמען א ביליגען ארט, ער דארף נעמען אין א טייערען ארט דוקא, איי ער האט קיין געלט ניט ובמילא וועט ער נעמען א איינגע דירה און אויסגעריסען ווערן, דאס ארט אים ניט, אבי געפינען זיך צווישן אזוינע מענטשן וואס צאלן א סאך "אינקאם-טעקס".

דערנאך אז ער קומט צוריק אהיים פון דער קאנטרי, ווערט ער אין דער היים אויך אויסגעריסן, ווארום זייענדיק אין קאנטרי, האט ער דארטן ניט געהאט קיין כח צו גיין אויף די בערג, איז ער געלעגען א גאנצן טאג אין בעט, איז אים צוגעקומען וואג, במילא הייסט אים זיין דאקטאר - וואס ער האט דאך זיין דאקטאר - צו פאסטן אלע מאנטיק און דאנערשטיק, בכדי צו אפנעמען וואג.

דער סאך הכל איז אז ער מאטערט זיך סיי אויפן ארט און סיי שפעטער, אבי זיין צווישן די מענטשן וואס זיינען פארשריבן אין "הו-הו", און אזלת לקרתא הלך בנימוסי', אז ווי עס קומט דער פארט-אווד-זשולאיי דארף מען ארויספארן פון דער היים אפרוען.

און אחרי כל זה קאכט מען נאך אין דעם, און מען איז דאס מפליא. מען דאנקט דעם אויבערשטן אז אין . . לאזט מען אריין אויך א אידן מיט א

- פריערד א קוק טאן דעם סעיף אין שו"ע - און דערנאך איבערגעבן אז דער רמ"א האט געשריבן אין שו"ע אט דעם און דעם לשון, און דאס איז דער זעלבער שטארקייט צי אין די צייטן פון דער רמ"א צי אין אונזערע צייטן, צי אין א גרויסער שטאט צי אין א קליינער שטאט, צי אפילו אין פעלד בשעת מען איז איינער אליין,

איז אט דעמולט איז דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב ופועלים פעולתם, אז ס'זאל זיין אז זומער א ריינער ברוחניות, וועט דאס זיין א זומער א כשר'ע און ריינער אויך בגשמיות,

אז ס'וועט מוסיף זיין געזונט אין דער נשמה און געזונט אין דעם גוף, און מ'וועט זיך אנקלייבן מיט נייע כוחות, "וואקיישען-צייט" נאך מערער מוסיף זיין אין לימוד התורה וקיום מצוותי' וויבאלד ער האט ווייניקער טרודות פון פרנסה, און דערנאך קומענדיק צוריק זאל ער מוסיף זיין בשיעורי הנגלה והחסידות, ובהידור בקיום המצוות, ומתוך שמחה וטוב לבב. לחיים.

(משיחת י"ב תמוז תשכ"ד - בלתי מוגה)

"קאכן זיך אין דעם זאל'ן גוים, און הנאה פון דעם זאל'ן אידען!"

חודש תמוז איז דאך פון די זומער חדשים, וואס בכלל זומער פארט מען זיך אפרוען, וואס דא אין אמעריקא הייסט דאס "קאנטרי", און אזלת לקרתא הלך בנימוסי'.

אז מען קומט צו מיר פרעגן וועגן פארן, זאגט מען מיר אז די ווייב וויל פארן, עס פאסט דאך ניט זאגן אז ער וויל אליין פארן זאגט מען אז די ווייב וויל פארן...

בכלל אז מען פארט אין קאנטרי איז ניט מוכרח מען זאל זיך דארטן אפרוען, עס איז גאר רעכט אז מען זאל זיך דארטן אויסמאטערן מער ווי אין גוא יארק, קיין אידישע מילך האט ער ניט, דירות קאסטן דארטן טייער, במילא נעמט ער א שלעכטע דירה און מאטערט זיך, נאר אבי טאן דעם סדר פון אזלת לקרתא הלך בנימוסי', אז ווי עס קומט דער פערטער דזשולאיי, דארף מען פארן אין קאנטרי,

לשון "א געזונטען זומער".

און זיי זאלן אויסנוצן זייער זיין דארטן אויף להוסיף בחיזוק היהדות, מיט די אידן וואס זיי טרעפן זיך דארטן, עס שטייט פון בעש"ט'ס וועגען, אז בשעת א איד גייט דורך א ארט, איז דערמיט אליין וואס א איד האט דארטן געטראטן, אפילו אויב ער טוהט גארנישט אויפן ארט, ווערט דער ארט נתברר. ומכ"ש אז מען וועט עפעס מוסיף זיין אין תורה ומצות.

ער דארף טאן, צי ער וועט אויפטאן, דאס איז ניט זיין ענין, ער דארף טאן... וויבאלד אז אזוי פיל מענטשן פארן אוועק אין די קאנטריס ווערט דאך ניו יארק אויך א קאנטרי, איז די וואט בלייבן דא אין דער היגער קאנטרי, דארפן זעהן טאן דא אויפן ארט.

א געזונטן זומער און מען זאל זיך טרעפן אויף חסידישע התועדות¹. (משיחת יג תמוז תש"ו – בלתי מוגה)

מצוה גדולה לפרסם

דין מפורש בשולחן-ערוך ובכמה ספרים, מ"מ, הרי זה "דבר בעתו", ובפרט במעמד כו"כ מבני, שבודאי יפרסמו זאת:

כיון שנמצאים עתה בימי הקיץ, שזהו הזמן שנוסעים ל"קאנטרי" (כפי שנקרא בלשון המדינה) – הרי מצוה גדולה לפרסם בה"קאנטרי" אשר "הלכות צניעות" שבשלחך ערוך הם לא רק עבור ימי החורף אלא גם עבור ימי הקיץ, ולא רק בעיר אלא גם ב"קאנטרי", ולא רק לקטנים אלא גם לגדולים, ולא רק לגדולים אלא גם לגדולי הגדולות.

ויעזור השי"ת שיהי' קיץ בריא, קיץ כשר, וקיץ בריא ושמה.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה]. (משיחת י"ב תמוז תשי"ז – בלתי מוגה)

"תכסיס יצה"ר המשונה שקרא לו בשם ימי חופש"

תכסיס יצה"ר המשונה שקרא לו בשם ימי

בארד און א אינגל וואס טראגט ציצית כו', אודאי איז דאס טאקע א פלא ביותר, עס איז טאקע א פלא ווי עס קומט אהין א איד, א איד דארף זיך געפינען אין ביהמ"ד און ניט דארטן, אבער זיך מתפלל זיין על חסדי השי"ת אויף דעם וואס דארטן איז [שמסוגל להיות בקאנטרי עם פיאות וזקן] האט קיין ארט ניט.

עס שטייט אין גמרא אז ראב"ע איקלע להתם ואימשך אבתרייהו, און מצד דעם שכח תלמודו, די עצם חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת, איז דאך מצד דעם אליין ניט שכח תלמודו, נאר מצד דעם אימשך אבתרייהו. מילא וואס מען פארט, נו, אבער די קשיא איז, וואס מען קאכט זיך נאך אין דעם. – קאכן זיך אין דעם זאלן גוים און הנאה פון דעם זאלן אידן – אז מען פארט שוין יע, דארף מען דאך ניט זיין מושקע אין דעם, און מען דארף אויך זייענדיק דארטן אויספירן די שליחות, און בשעת מען וועט פארן אויף אויספירן די שליחות, יעמולט וועט שוין די ווייב ניט וועלן פארן, וויילע ער וועט ניט וועלן. (משיחת י"ב תמוז תשי"ז – בלתי מוגה).

מהשם מצעדי גבר – בקאנטרי

כמו"כ אלו הנוסעים לקאנטרי ג"כ צריכים לומר תפילת הדרך בעת נסיעתם, ולכן שייך הענין ד"מה' מצעדי גבר" אצלם ג"כ, הגם שהם חושבים שנוסעים בשביל "פרעש אייר" [=אויור צח], איך בין ניט אויסן אז זיי זאלן טרינקען די ביסל בראנפען, רק שידעו שעליהם קאי ג"כ הענין הזה דתורת אדמוה"ז עה"פ מה' מצעדי גבר. (משיחת ש"פ שלח תשכ"ג – בלתי מוגה)

"די וואס פארן איז רובם דארפן זיי ניט

פארן, און די וואס דארפן פארן האבן ניט די מעגליכקייט צו פארן"

עס איז דאך פאראן אזוינע וואס פארן ארויס אין די קאנטריס – אין דעם איז א סדר פון נשמות התועות. די וואס פארן איז רובם דארפן זיי ניט פארן, און די וואס דארפן פארן האבן ניט די מעגליכקייט צו פארן – איז זאלן זיי האבן א געזונטן זומער, ווי דער רבי פלעגט ווינטשן דעם

ושמח, ובגו"ר גם יחד. (ממכתב כ"ו אייר תשט"ו)

"חופש אי אפשר לקחת"

כמדומה שבתקופה זו נוהג לשנות מקומו, או כלשון הרגיל "לקחת חופש" (מובן שסתירה מרישא לסיפא, שהרי חופש אי אפשר לקחת, אלא לקבל. שבאם אפשרי לקחת בעצמו, הרי גם מלכתחלה חפשי הוא. ועוד שהוא בעצם היפך הענין דעבדי הם. ובכ"א – התוכן מובן, וכיון שכוונתו לבריאות, ה"ה ע"פ תורה) – ויהי רצון שיהי' בהצלחה, וישמש החופש להוספה בחירות אמיתית, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה. (ממכתב י"ג מנ"א תשי"ט)

מטרת הנסיעה לנאות דשא

ויה"ר אשר היותו, עם ב"ב שי', בנאות דשא יביא תועלת הנרצה כפשוטו ממש בהבראת הגוף וחיזוקו, וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ בשם כ"ק אדמו"ר (אביו) נ"ע: ווי טייער דאס (הגוף) איז אז צוליב דעם גייסט מען אזויפיל תורה וכו'.

וראה רמב"ם הל' דעות רפ"ד היות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא כו'.

ומזה נלמד במכל שכן וקל [1]חומר בן בנו של קל וחומר עד כמה נוגע שתהי' הנשמה בריאה. ואם בכל השנה צריך להשתדל בזה, על אחת כמה וכמה שצריך להתחזק בזה בתוספת אומץ בזמנים אשר עוסקים ומתעניינים ביחוד בהבראת הגוף שלא יבוא ח"ו להמצב אשר תוקפא דגופא חולשא דנשמתא (זח"א קפ, ב) ועייג"כ שבת (קמז, ב) מייא דדיומסס וכו'.

ולא לדרשא קאתינא, אלא לעוררו להענין, מעין דאתהפכא, לנצל ימי וענין הבראת הגוף לחיזוק הנשמה, היינו להוסיף שיעור לימוד מיוחד לימי החופש ולחפוש הזדמנות לעורר את אחרים הבאים להנפש במקומו וסביבותיו, לתורה עבודה וגמ"ח כל אחד לפי מצבו; ולפעמים כדאי גם להסבירם, אשר אין אתנו יודע בסוד ההשגחה העליונה, ואולי תכלית ביאת כלכם למקום פלוני הוא כדי להוסיף אבנים טובות בכתרו של מלך

מלכי הקב"ה. (ממכתב כ"א תמוז השי"ת – נשלח לכו"כ, בתאריכים כ"א תמוז-ד' מנ"א)

חופש, ולצערנו ולדאבונו מתקבל אפילו אצל כמה מהחורדים לדבר ה' במשך כל השנה באמרם שימי חופש שאני, ואין אז מקום לעמל ויגיעה ואין מרגישים שזהו היפך התורה, אשר הודיעה שאדם לעמל יולד, לא יגעת ומצאת אל תאמין, ימים יוצרו ולו אחד בהם, (שאין אף יום אחד מיותר ולא שעה אחת כי ניתנו בקצבה לא פחות מהדרוש לאדם למלא תפקידו הפנימי שהוא כמאמר המשנה אני נבראתי לשמש את קוני, אבל לא גם יתר על המדה, שלכן כל רגע שאין מנצלים אותו ולא יהי' בימים האמורים הנ"ל ה"ז אבדה שאינה חוזרת, ימים ערטילאין וכלשון זוהר הק'), והאריכות בדבר המובן לכל אדם ישר הולך, אך למותר. (ממכתב כ"ה תמוז תשט"ז)

"צריכה להיות ההוספה ברוחניות כמו ההוספה בגשמיות"

במענה על מכתבו מכ"ד אייר, בו כותב אודות הקביעות דלימוד תורת הנגלה ודא"ח, ומזכיר אשר אחרי חג השבועות נוסעים הרבה מאנ"ש לנאות דשא, ובודאי בעוד מועד יתחילו לדבר ולעורר על הקביעות שיעשו בנאות דשא ואדרבה בהוספה, כי הרי את זה לעומת זה עשה אלקים, וכשהגוף מתעסק לחזק בריאותו ע"י ענינים גשמיים כפשוטם, בהוספה באכו"ש טיול וכו' (ולא תמיד הכוונה לעבוד את השי"ת – בגלוי), הרי זה דורש הוספה ג"כ בבריאות הנשמה, ועוד יותר מאשר בבריאות הגוף, כיון שהסביבה בנאות דשא ממשכת יותר לעניינים פשוטים הנ"ל מאשר בעיר, ולכה"פ צריכה להיות ההוספה ברוחניות כמו ההוספה בגשמיות, והרי מובא שזהו אחד הטעמים ללמוד פרקי אבות תיכף לכניסת הקיץ, כיון שאז הטבע מתחזק האילנות מלבלבים וכו', ומובן ג"כ שמזה אין סתירה כלל וכלל להוראת הבעש"ט עזב תעזב עמו כו', ולא ע"י תעניות וסיגופים כי כח המתאוה יש להלבישו בקדושה וכו', עדי יקוים היעוד המקוה שהגוף לא רק שלא יבלבל להרוחני ולא רק שיסייע בידו אלא שאדרבה נקבה תסובב גבר.

בברכה כלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר לקיץ בריא

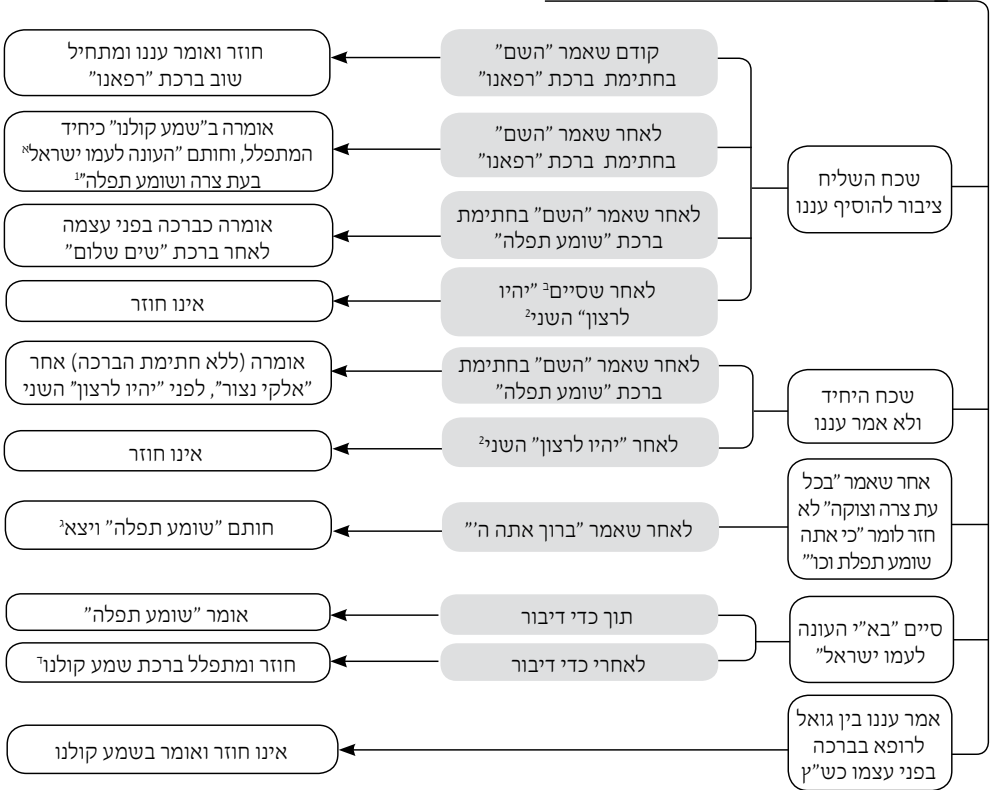
קיצור דיני שכחה וטעות לתענית שבעה עשר בתמוז

הדין

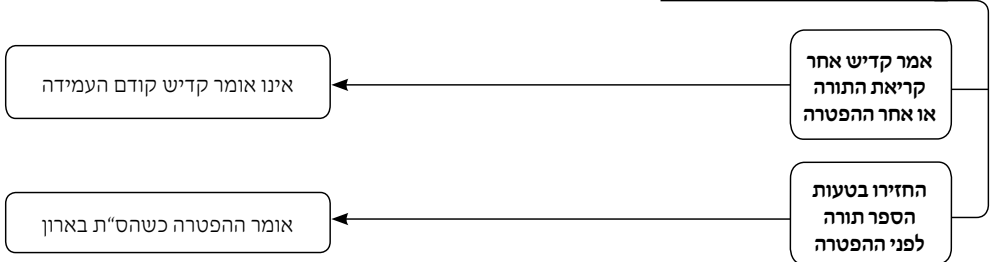
נזכר/ה

טעות

תפלת העמידה • שחרית מנחה

קריאת התורה • מנחה

הערות

1. ואם חתם ב"שומע תפילה" בלבד יצא.

2. והסיח דעתו מלומר תחנונים.

מקורות וצינונים לטבלא דיני שכחה וטעות

החוקלים – יש לחלק טובא.

ג. שג"ז בכלל מעין חתימה סמוך לחתימה, שהרי אמר "כי אתה ה' העונה לעמו" שהוא מעין חתימה. ואף שאינו אותו הענין, עכ"פ ה"ז מעין ודומה לחתימה. וראי' פשוטה, מברכת הבינונו לגי' רמב"ם רי"ף מחז"ו ועוד. וראה שו"ת אבני זכרון ח"ג ס"ז. וראה יתרו על כן בשו"ת שו"מ מהדו"ק ח"ג ס' קע.

ד. וה"ט, לפי ששינה מטבע שטבעו חכמים, וכדמוכח בל' הרמ"א סתקס"ה ס"א. וקאי אנוסח חתימת הברכה (וכ"ה להדיא בלבוש ס"ב. וראה גם בביהגר"א שם שהוכיח שהוא שינוי מטבע. ודלא כא"ז סק"ג וערוה"ש ס"ב שפי' בד' הרמ"א דקאי אגוף אמירת ענונו ביחיד המתענה). ובחיי"א כלל קלב ס"ד שהחותמים בהעונה וכו' טועים טעות גדול. וכ"פ בשו"ת מעט מים סע"ח, שאין העונה בעת צרה בכלל ש"ת, עיי"ש.

וכן נקטו גדולי ההוראה – ראה שו"ת משנה חי"א ספ"ח. הליכות שלמה פי"ג ס"ח. שמעתתא דמשה סתקס"ה ס"א. ובשם הגריש"א – שערי שמחה יזדי ס"א. ובשם הגר"ח ק – אשי ישראל פמ"ד ס"ו. וראה גם מפי השמועה בחיזוק למשכני יעקב פי"ג ס"א. שו"ת שבה"ל ח"ח ס' קלב. רבבות אפרים ח"א סש"צ.

אבל בשו"ת עין אליעזר סמ"ט פסק שיצא, מתרי טעמי, חדא שסמך אמ"ד שגם המשנה ממטבע שטבעו יצא. ועוד שכתב דחדא מילתא היא, וה"ר ממ"ש"כ המג"א ס' קיט סק"ז שש"צ ששכח לומר ענונו אומרו בש"ת וחותר בשניהם.

אלא, שאין ראי' משם, דהתם טעמא מאי שש"ת כולל גם תפלת תענית (ע"פ פירש"י תענית יג, ב ד"ה בשומע), ויש בכלל מאתים מנה (וראה גם א"א מבוטשאטש או"ח ס' תקסו. ולפלא שלא הביא ד' המג"א. ועיקרי דבריו אינם מובנים שלא מצינו כה"ג בטושו"ע), ומה"ט אם חתם ה"צ בש"ת לחדו נמי יצא. אבל איפכא לא שמעינו, שאין בכלל מנה מאתים. וכע"ז כתב בשו"ת מעט מים שם. (ולהעיר שכמה פוסקים חלקו על המג"א. אבל אדה"ז פסק כוותי' שם ס"ה). והעיקר, שדברי הרמ"א ברור מללו שהוא בגדר שינוי מטבע.

ובמה מצינו בסי' רבינו שלמה הנדמ"ח בשם הגאונים שגם האיתת חותם בשתיים. אבל בשו"ת מהרי"ל החדשות ס"ה לגבי אלו החותמים בשתיים ד"רובא דעלמא טועים, ושם שהחותמים בשתיים דס"ל דחד ענינא הוא. ואיך שיהי', אין ראי' משם כנ"ל.

ובשו"ת יב"א ח"ז סי"ג דרך אחרי ד' שו"ת עין אליעזר בסברות כעין הנ"ל, והוסיף להטעים שאי"ז שינוי לפי שכך מטבע חתימת הברכה לפי"צ. וכסברתו כ"כ בשו"ת ר' עקיבא יוסף א"ר ח"ס קעט (ומש"כ המהדיר שם בשם א"א מבוטשאטש הנ"ל – אינו, דהתם מיידי בחתם בשתיים).

א. בשו"ע אדה"ז סי' קיט ס"ה: העונה בעת צרה ושומע תפלה. אבל נראה פשוט שהוא לפי הנוסח שבענונו חותמים רק "העונה בעת צרה". אבל לנוסח אדה"ז בסידור, כדעת הטושו"ע רי"ת תקסו, שגם בענונו חותמים בהוספת "לעמו ישראל" (וראה בארוכה בענין זה בויצבור יוסף בר ח"ג פי"ד) פשוט שכצ"ל גם בזה. ולית דין צריך בושש. ושו"ר שהעיר בזה על לוח כולל חב"ד בס' בצאתי לירושלים שלזינגר בחלק השו"ת ס"ד במכתב לכ"ק אד"ש. (והמענה אליו נדפס באג"ק ח"כ ע' רפג, ודן רק בפרטים אחרים שבמכתבו).

ב. כ"מ במג"א סתק"ב סק"ג. ועוד יותר בפמ"ג בא"א שם ובמשנ"ב שם סק"ז ובשעה"צ סק"ח. וה"ט שגמר התפלה הוא אחרי סיום הפסוק, וכל שלא סיים מכלל תחנונים הוא. וכן נקטו כמה אחרוני זמננו. ואף למש"כ בירושלמי ברכות פ"ה ה"ג, שהסיח דעת כמי שעקר את רגליו, והובא ברשב"א ברכות כט, ב ובמג"א שם, וכ"כ בשו"ע אדה"ז סק"ז ס"ה "שבאמירת פסוק זה עשה היסח הדעת מלומר עוד תחנונים ונשלמה תפלתו" – אין לומר שהיה"ד הוא בהתחלת הפסוק, וממילא בתחילתו דינו כבר כעקר רגליו, אלא מוסיף שם דלא סגי בגוף סיום התפלה אלא צ"ל גם היסח"ד, אבל ודאי שגם הפסוק גופא הוא מכלל התחנונים. וכ"ה גם משמעות המג"א שם, לאידך גיסא, דלא סגי בהיסח"ד וצ"ל גם אמירת הפסוק. אמנם, אפשר שהיה"ד הוא כבר בתחילת הפסוק, וממילא אין לומר שכל שלא סיים הפסוק אכתיו לא הסיח דעתו, ונימא שיכול לחזור לתפלתו. ועכ"פ, הא ברירא לן שאחרי שהסיח דעתו אין לומר שיכול לחזור בו מהיסח"ד.

ומה שכתבנו ש"ה גם באמרו שם ה' – ה"ט שמעיקר הדין א"צ לסיים הפסוק אפילו אחרי שאמרו שם ה', הן מצד ש"ש לבטלה (ראה חסל"א סרט"ו סק"י. חיי"א כלל ה ס"ב). שו"ת צי"א ח"י"ב ס"מ. וכבר העירו משמ"כ בכונות החיי"א – צ"ע, ורצונו שם בחיי"א כדברי החסל"א. וראה גם אצלנו בבירור הלכה בענין מי ששכח ועה"ג בשוה"ג הא' להע"ד. ושי"ג), והן מצד כל פסוקא דל"פ משה (ראה בכל הנ"ל, ומשמע מחמת שכוונתו להשלים הפסוק, ואף גם בנדו"ד בפעם ה' ישלים. ואם נפשך לחלק – עוד טעמי אחריתי איכא לחלק, בסדליק ענינא וביחיד ובאקראי, ובפרט בתהלים (ראה כלבו הובא מג"א סתק"ב סק"ח. מור וקציעה סנ"א. אבל ראה נשמ"א שם משנה"ק. וגם לדבריו בנדו"ד ה"ז דרך בקשה ושואג, ועיקר הדין בקריה"ת), וכן כשיש סיבה וליכא למיטעי – ראה שו"ת שבט הקהתי ח"א שס"ח סק"ט, וכש"כ בנדו"ז שטעם גדול בדבר, והיכי דלא אפשר פסקינו – ראה שו"ת חלקי"א או"ח סק"א).

ויש שהטעימו וכתבו שכל שלא סיים הפסוק ה"ז כאילו עומד עדיין במקום שהוא צריך לחזור. ולדעתנו בלאו האי טעמא, הכי הוא. ובמש"כ מזה שלכמה דעות אסור לענות קדושה וחייב לחזור לתקן תפלתו. ואף

שנחתם ירושלים היינו בנינה. ודוגמא קרובה לנדו"ד שמושיע ישראל ובונה ירושלים הוא בגדר חתימה בשתיים – ראה ברכות שם. ובאמת, ברא"ש ברכות פ"ז סכ"ב כתב בשם יש מתרצים, שמנחם עמו ובונה ירושלים היא חתימה בשתיים, ורק מנחם עמו בבנין ירושלים חדא מילתא. ובשם רבינו יונה שג"ז חתימה בשתיים ורק מנחם ציון בבנין ירושלים חד היא. וראה בשו"ת שואל ונשאל ח"ה סי' קיד שיש שהקפידו דוקא מה"ט לחתום מנחם ציון בבנין ירושלים, ולא מנחם ציון ובונה ירושלים.

וכמה נתחבב הפוסקים בחתם גאל ישראל במקום גואל ישראל, וכן להיפך, או מקדש ישראל והמועדים במקום והזמנים, ובר"ה מקדש ישראל והזמנים ולא יום הזכרון, ובר"ח מקדש ישראל והזמנים או יום הזכרון, וכן גם בהזכרת חגה"ס במקום שמע"צ, וכמה מהם החמירו טובא דלא יצא יד"ח, אף שבכולם ודאי חד ענינא הוא. (ול"ד לחתימת "שאותך לבדך ביראה נעבוד", שג"ז מטבע שטבעו, ויסודה בירו' יומא פ"ז ה"א, ונז' בכמה דוכתי. ובאמת בפאה"ש הל' א"י ס"ב סי"ז כתב גם בזה ששינה ממשטבע שטבעו חכמים ולא יצא. וראה בית ישראל שם. וכן גם חתימת הפורס סוכת שלום בשבת, שג"ז מטבע שטבעו, וג"ז מירושלמי, הביאו הראב"ה ס"לג' וסוסי' קצו, והטור או"ח סרס"ט ועוד. וכל עיקרו תלוי במנהג, ולכן הטועה בזה יצא יד"ח).

ועוד זאת, הדכא גרע טפי, ולא יצא גם מטעם שאין ליחיד לקבוע ברכה לעצמו כמ"ש התוס' תענית יג, ב ד"ה אלא. ובאמת, ה"ט גופא שהיחיד אינו קובע ברכה לעצמו, לפי שמשנה ממשטבע שטבעו חכמים בברכת ש"ת – ראה שו"ת בנימין זאב ח"ב סי' קפח.

(ומקום לומר יתירה מזו, בגדר תפלת ענווה הדיחיד, שלא רק שאינו חותם בנוסח ברכה, אלא שמיניקרא נתקן רק בדרך בקשה, וכשאר בקשות שכוללן בש"ת, ולא שחל על היחיד חובת ברכה, וחתימת הברכה היא ש"ת. או כלך לדרך זה, שבאמת ברכת ש"ת כוללת ב' ברכות וחתימת ש"ת מהני אתרווייהו, אבל חתימת העונה ה"ז ברכה אחרת לגמרי). וגם למ"ד שהיחיד יכול לקבוע ברכה בפ"ע בין גואל לרופא, שדחיה הראשונים (ראה ר"ו נ"ח ח"א), אבל אכתי מחוייב בתפלת העמידה ולומר ברכת ש"ת.

אמנם, מצינו בלקט יושר ע' 113 שהביא קס"ד לחתום רק בהעונה גם ליחיד. אבל גם הוא סיים אח"כ בנוסח דידן, ושכן עיקר. ועוד ועיקר, שאא"פ לסמוך ע"ז בהיפך מד' כל הפוסקים. ובכלל קשה לסמוך על לקט יושר להלכה למעשה, דלאו מר בר רב אשי חתיים עלה, ואין למדין הלכה מפי מעשה (ובמכ"ש ממה שהנדזו בכ"מ מלסמוך לגמרי על מנהגי מהר"ל, שנכתבו ע"י מי ששימשו וכו' – ראה הסכמת הגר"ח מוואלוז'ין למעשה רב. שו"ת חוט השני ס"לא, ואכ"מ). וכן בשו"ת מהרש"ל סס"ד הביא שכ"ה בסידורים. אבל לא כתב לעשות כן. ואדרבה.

אבל לכאוף אינו, שהש"צ חותם כך על ברכה אחרת, ברכת ענווה, וכאן איירינן מדין ברכת ש"ת, שלא מצינו מטבע כזה בש"ת. ובשגם, שגם הש"צ לא יצא אם חתם ש"ת בנוסח "העונה וכו'", כמשמעות המג"א הנ"ל (והרי הוכיח המג"א כן מזה שש"ת כולל גם מילי דתענית, ומינה איכא למישמע שבהיפך לא יצא. אבל שיעקר דבריו לגבי ברכת ענווה ולא מחמת ברכת ש"ת. וראה הגהות לבו"ש שם. ולהעיר גם שכ"כ כתבו הפוסקים להשיג על המג"א, וכתבו שיחתום בש"ת לחוד לפי שגם למג"א יצא בדיעבד בכ"ה, ומשמע מדבריהם שבהעונה לחוד ודאי לא יצא. וכ"מ באפיקי מנינים סי' קיט סק"ב. ומש"כ בסידור יעב"ץ לפני ענווה שאם חתם באחת יצא, וקאי על הש"צ – יל"ד שכוונתו בחתם רק בש"ת ולא איפכא).

ובלא"ה, גוף הסברא צ"ב, שמה יועיל שהוא מטבע הברכה לש"צ, אבל ליחיד אינו ממשטבע הברכה, ול"ד לפלוגתת הפר"ח וכנה"ג בטעה ביו"ט שחל בשבת והזכיר רק אחד מהן – שאמר מטבע הברכה ליום זה, אלא שלא הזכיר שבת, אבל הכא אי"ז מטבע ברכתו שמחוייב בכך.

וגם צ"ע, דמאי שיאטי' דדיני חתימה בשתיים לדין משנה ממשטבע, שלא הרי זה כהרי זה, שבדיני חתימה בשתיים, "חדא מילתא" היינו שהענינים קרובים זל"ז (ראה ברכות מט, א ובראשונים, וראה מאירי שם לגבי ברכת הנפרד לענווה וכו' אחרי המגילה), וע"ד דין מעין חתימה סמוך לחתימה שהוא רק מעין ודוגמת החתימה, אבל בדין שינוי מטבע, גדר חדא מילתא (ראה ט"ז או"ח רס"י רצד) היינו שהוא אותו הענין ממש, ואפ"י אם הוא מעין הענין לא די בכך.

ודוגמא לדבר: בחתימת מקדש השבת ביו"ט אף שיו"ט איקרי שבת. וכן גם בחתם מעין שלש על הגפן במקום על המח' דודאי לא מהני, אף שבחותם בשיניהם אי"ז חתימה בשתיים (אבל התם ה"ט דארץ היא דמפקא מזון ופירות וכו'. ועכ"ז, פשוט שגם בחותם על הארץ לחוד לא יצא). וה"נ לא סגי במקדש ישראל לחוד, עכ"פ בקידוש (ראה מג"א סתפ"ז סוסק"ב), אף שאי"ז חתימה בשתיים דישראל הוא דקדשינהו לזמנים. וכן גם למש"כ הלבוש סי' קיד ס"ו בטעם שמהני להזכיר מוריד הגשם אחר מח' המתים, שכחתימה אירכתא דמאי ואי"ז חתימה בשתיים דחדא מילתא היא – שבודאי לא מהני כשיחתום מוריד הגשם במקום מח' המתים. [ובאמת, גם בחתימת מנחם ירושלים בברכה שלישית דברהמ"ז, דחדא מילתא היא עם בנין ירושלים, לא הביאו הפוסקים ד' הירושלמי ברכות פ"א ה"ו שיצא (וראה פני משה למהר"ם חביב ומגיד תעלומה לשם), וברמ"מ כתב בשינוי, שאומר "בונה ירושלים או מנחם עמו ישראל בבנין ירושלים", וכבר העירו שגרס בירושלמי באו"א (ראה עלי תמר ירושלמי שם). וכמה מפרשים פי' בירו' שר"ל שלא הזכיר מלכות ב"ד, ולא ששינה המטבע, והיינו שגרסו כך בחתימת הברכה. ואיך שיהי', שאני התם שבאמת חדא מילתא היא,

ב"ה

KEREN

ANASH

Supporting Crown Heights Families in Need

עניי עירך קודמים

The Rebbe: You cannot be perfectly happy,
if you do not know that your neighbor is not happy.

KerenAnash.net

Zelle: KerenAnash@770shul.org

PayPal: MaosChitim@770shul.com

